

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
της
ΕΛΕΝΗΣ ΤΣΑΟΥΣΗ

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ
ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ
ΣΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΟΥΖΑΚΗΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ, 2011

	Σελ.
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	2
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Έννοια και στοιχεία της δικαιοπραξίας	5
1.1. Η δικαιοπραξία ως μέσο πραγμάτωσης της ιδιωτικής αυτονομίας	5
1.2. Έννοια νομικής πράξης και δικαιοπραξίας	7
1.3. Στοιχεία της δικαιοπραξίας	8
1.4. Είδη δικαιοπραξιών	10
1.5. Ειδικά οι συμβάσεις	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Προϋποθέσεις για την κατάρτιση των δικαιοπραξιών	18
2.1. Γενικά	18
2.2. Δικαιοπρακτική ικανότητα	18
2.2.1. Έννοια	18
2.2.2. Ο θεσμός της δικαστικής συμπαράστασης	20
2.2.3. Κατηγορίες προσώπων ανάλογα με την ικανότητα για δικαιοπραξία	23
2.3. Έννοια της δήλωσης βούλησης	30
2.3.1. Η δήλωση της βούλησης	30
2.3.2. Τα στοιχεία της δήλωσης βούλησης	31
2.4. Συμφωνία μεταξύ δήλωσης και βούλησης	32
2.5. Έλλειψη ελαττωμάτων της βούλησης	35
2.6. Ρητή και σιωπηρή δήλωση βούλησης	40
2.7. Απευθυντές και μη απευθυντές δηλώσεις βούλησης	41
2.8. Πράξη βούλησης	44
2.9. Πρόταση	45
2.10. Αποδοχή	49
2.11. Τήρηση του απαιτούμενου τύπου	52
2.12. Περιεχόμενο σύμφωνο με το νόμο και τα χρηστά ήθη	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ο τύπος της δικαιοπραξίας	57
3.1. Έννοια και μορφές του τύπου	57
3.2. Είδη συστατικού τύπου	59
3.3. Σύγχρονη τεχνολογία και τύπος	62
3.4. Ο τύπος τροποποίησης ή κατάργησης της δικαιοπραξίας	64

3.5. Ειδικές περιπτώσεις τυπικών δικαιπραξιών	65
3.6. Συνέπειες μη τήρησης του τύπου	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Συμπεράσματα	70
Βιβλιογραφία	72

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τον κορμό του Ιδιωτικού Δικαίου αποτελεί το Αστικό Δίκαιο. Το Αστικό Δίκαιο δεν αφορά μόνο μια συγκεκριμένη κοινωνική τάξη. Δεν είναι το Δίκαιο των κεφαλαιούχων, αλλά ρυθμίζει τις καθημερινές (περισσότερο ή λιγότερο σπουδαίες) ιδιωτικές σχέσεις όλων των ανθρώπων, καθώς επίσης τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους που ανακύπτουν από τις σχέσεις αυτές.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αποδείξει τη σπουδαιότητα της εγκυρότητας των δικαιопραξιών που καλείται να επιτελέσει ο άνθρωπος κατά τη διάρκεια της ζωής του. Ειδικότερα γίνεται προσπάθεια να αναλυθεί η έννοια και τα στοιχεία της δικαιопραξίας με ιδιαίτερη αναφορά στις συμβάσεις (Κεφάλαιο 1), να αποδειχθεί ποια άτομα είναι ικανά να δικαιопρακτούν και ποιες είναι οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την κατάρτιση των δικαιопραξιών (Κεφάλαιο 2) και να αναλυθεί ο τύπος της δικαιопραξίας (Κεφάλαιο 3). Τέλος ακολουθούν τα συμπεράσματα (Κεφάλαιο 4).

1. Έννοια και στοιχεία της δικαιοπραξίας

1.1. Η δικαιοπραξία ως μέσο πραγμάτωσης της ιδιωτικής αυτονομίας

Μέσα στα πλαίσια της κοινωνικής τους συμβίωσης τα πρόσωπα αναπτύσσουν και δημιουργούν διαπροσωπικές σχέσεις, στις οποίες αποδίδεται ιδιαίτερη νομική σημασία, που εκδηλώνεται με θετικές ενέργειες και παραλείψεις. Οι νομικές αυτές πράξεις και παραλείψεις αποκαλούνται δικαιοπραξίες ή πράξεις δικαίου, είναι συγχρόνως και φορείς δικαιοπραξίας νοήματος θετικού ή αρνητικού, που επάγονται έννομες συνέπειες, συνδεόμενες με το δίκαιο.

Οι νόμιμες αυτές πράξεις διακρίνονται στις δικαιοπραξίες, δηλ. στις πράξεις εκείνες που η έννομη συνέπειά τους επιδιώκεται από το πρόσωπο, στις λεγόμενες οιονεί δικαιοπραξίες και στις υλικές πράξεις, οι έννομες συνέπειες των οποίων επέρχονται ανεξάρτητα από τη βούληση των προσώπων¹.

Οι οιονεί δικαιοπραξίες διακρίνονται σε ανακοινώσεις βουλήσεως, παραστάσεων ή συναισθήματος. Παραδείγματα ανακοίνωσης βούλησης αποτελεί η όχληση (ΑΚ 340επ), σύμφωνα με την οποία ο δανειστής εξωτερικεύει τη βούληση του να επέλθει στο μέλλον το πραγματικό γεγονός της εξόφλησης από τον οφειλέτη, της οφειλόμενης προς αυτόν παροχής (οφειλής), οι προειδοποιήσεις ανακοίνωσης, ορισμένης επιθυμίας ή ενέργειας (ΑΚ 354,428,717) και οι προσκλήσεις προς κάποιο πρόσωπο, να προβεί σε ορισμένη πράξη ή παράλειψη (ΑΚ 229 εδ.β, 339,546).

Ενώ όμως, η δικαιοπραξία κατευθύνεται στην παραγωγή ενός εννόμου αποτελέσματος, έχει δηλ. δικαιοπρακτικό χαρακτήρα, η ανακοίνωση βούλησης αποτελεί απλώς μία επιθυμία, η οποία αναφέρεται στην επέλευση ενός πραγματικού γεγονότος. Ωστόσο η αναγγελία του εκδοχέα προς τον οφειλέτη ότι ο δανειστής του εκχώρησε την απαίτηση (ΑΚ 460), καθώς και η λογοδοσία (ΑΚ 303,685,718,734,754κλπ.), η παροχή πληροφοριών (ΑΚ 304,456 παρ.1), η εκούσια αναγνώριση της πατρότητας (ΑΚ 1471 παρ.2, 1475) και η αναγγελία (ΑΚ 190,225,460) εντάσσονται στην κατηγορία της ανακοίνωσης παράστασης.

¹ Χαρίλαος Ν. Κεφάλας, Εισαγωγή στο Ιδιωτικό Δίκαιο, Τεύχος Α', Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 154

Αντίστοιχα ως υλικές πράξεις χαρακτηρίζονται εκείνες, με τις οποίες προκαλείται μεταβολή στο εξωτερικό υλικό κόσμο, προς την οποία δε μεταβολή και μόνο συνδέεται ορισμένη έννομη συνέπεια. Σ' αυτές όμως απουσιάζει το στοιχείο της δήλωσης βούλησης, που υπάρχει στις οιονεί δικαιοπραξίες. Ωστόσο, κοινό σημείο και των δύο μορφών πράξεων δικαίου, αυτής της κατηγορίας (οιονεί δικαιοπραξίες και υλικές πράξεις), αποτελούν οι έννομες συνέπειες που επέρχονται ανεξάρτητα από τη βούληση του πράττοντος.

Πράξεις δικαίου όμως είναι και εκείνες τις οποίες αποδοκιμάζει το δίκαιο επειδή αντιβαίνουν στους κανόνες του. Στο ιδιωτικό δίκαιο οι παράνομες αυτές πράξεις, υπό προϋποθέσεις, δημιουργούν ευθύνη στον δράστη, ο οποίος και έχει υποχρέωση αποζημίωσης του ζημιωθέντος. Οι άδικες αυτές πράξεις εξετάζονται κυρίως στο ενοχικό δίκαιο και διακρίνονται σε αδικοπραξίες και σε αθετήσεις συμβατικών υποχρεώσεων (ΑΚ 914επ).

Οι νομικά σημαντικές πράξεις από την άλλη διακρίνονται μεταξύ τους, όπως ήδη σημειώθηκε, από την ένταξη της εκάστοτε έννομης συνέπειας τους στην κατηγορία του επιδιωκόμενου ή όχι από το πρόσωπο που την επιχειρεί, εννόμου αποτελέσματος.

Όταν λοιπόν το έννομο αποτέλεσμα είναι ηθελημένο και επιδιωκόμενο από το ίδιο το υποκείμενο του δικαίου, τότε γίνεται λόγος για δικαιοπραξίες. Η δικαιοπραξία δηλ. αποτελεί νόμιμο τρόπο εκδήλωσης της ιδιωτικής αυτονομίας του προσώπου, η οποία κατοχυρώνεται συνταγματικά με το άρθρο 5 παρ.1. Το πρόσωπο είναι ελεύθερο, μέσα στο πλαίσιο που διαγράφουν το Σύνταγμα και οι νόμοι, να διαμορφώνει τις προσωπικές και περιουσιακές του σχέσεις κατά βούληση. Πτυχές αυτής της ιδιωτικής αυτονομίας αποτελούν ιδίως: α) η ελευθερία των συμβάσεων σύμφωνα με την οποία το πρόσωπο μπορεί να καταρτίζει ή όχι συμβάσεις, να διαμορφώνει το περιεχόμενο τους κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στη βούλησή του και να επιλέγει τον αντισυμβαλλόμενο του, β) η ελευθερία του διατιθέναι κατά την οποία το πρόσωπο μπορεί να συντάσσει ή μη διαθήκη και τέλος γ) η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, η οποία δίνει τη δυνατότητα στο πρόσωπο να ιδρύει ή όχι σωματείο, να προσχωρεί ή μη σ' αυτό.

Γίνεται επομένως αντιληπτό ότι υπάρχει άμεση συνάρτηση ανάμεσα στην ιδιωτική αυτονομία και στις τρεις βασικές συνταγματικές ελευθερίες που

θεμελιώνουν το αστικό μας δίκαιο: α) την ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας (Σ 5 § 1), από την οποία πηγάζει η οικονομική ελευθερία, β) την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι (Σ 12 § 1) και γ) το δικαίωμα ιδιοκτησίας, από το οποίο πηγάζει και το δικαίωμα διαθέσεως αιτία θανάτου (Σ 17 § 1)².

Η δικαιοπραξία επομένως και ειδικότερα η σύμβαση αποτελεί το βασικό μέσο, με το οποίο το πρόσωπο διαμορφώνει τις έννομες σχέσεις του και συγχρόνως πραγματώνει τις παραπάνω ελευθερίες του.

1.2. Έννοια νομικής πράξης και δικαιοπραξίας

Τα τέσσερα κεφάλαια του πρώτου βιβλίου των Γενικών αρχών του ΑΚ προσπαθούν να ρυθμίσουν νομοθετικά τη δικαιοπραξία ως θεμελιώδη έννοια για τη διαμόρφωση ολόκληρου του ιδιωτικού δικαίου. Μολονότι όμως αφετηρία όλης της διδασκαλίας περί δικαιοπραξιών αποτελεί η έννοια της δικαιοπραξίας, στον ΑΚ δεν περιέχεται αυστηρός νομοθετικός ορισμός της έννοιας αυτής. Γενικά γίνεται δεκτό ότι ο όρος «δικαιοπραξία» υποδηλώνει τη δήλωση της βούλησης ενός ή περισσοτέρων προσώπων, η οποία αποβλέπει και κάτω από τις ειδικότερες προϋποθέσεις που ανάλογα με την περίπτωση ορίζει ο νόμος, παράγει ορισμένα έννομα αποτελέσματα³. Επειδή όμως, για να επέλθει το έννομο αποτέλεσμα, ο νόμος απαιτεί συνήθως - εκτός από τη δήλωση βούλησης - τη συνδρομή και άλλων προϋποθέσεων (π.χ. την τήρηση ορισμένου τύπου), ακριβέστερος είναι ο ακόλουθος ορισμός: Δικαιοπραξία είναι το πραγματικό (Tatbestand, νομοτυπική μορφή, αντικειμενική υπόσταση), το οποίο περιέχει δήλωση (ή πράξη) βούλησης και το οποίο αναγνωρίζεται από τον νόμο ως λόγος για να επέλθει η έννομη συνέπεια που θέλησε ο δικαιοπρακτών. Ως πραγματικό εννοείται το σύνολο των γεγονότων, από τα οποία ο νόμος εξαρτά ορισμένη έννομη συνέπεια.

Από αυτό τον ορισμό της δικαιοπραξίας προκύπτει ότι κύρια στοιχεία που αποτελούν την έννοια της είναι: α) η δήλωση ή οι δηλώσεις βούλησης και β) η δημιουργία του έννομου αποτελέσματος ή της κατάστασης, την οποία επιδίωκε εκείνος που δήλωνε τη θέλησή του.

² Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση Δεύτερη, Εκδόσεις Αντ. Σάκουλας, 1997, σελ. 269-270

³ Αλεξάνδρα Βάρκα-Αδάμη, Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 63

Οι δικαιοπραξίες λοιπόν αποτελούν το κυριότερο μέσο, με το οποίο επιτυγχάνεται η κυκλοφορία των αγαθών και η παροχή υπηρεσιών. Ο ΑΚ αποβλέποντας στην κατοχύρωση της ασφάλειας των συναλλαγών, ρυθμίζει λεπτομερειακά τα θέματα που αφορούν τις δικαιοπραξίες στις διατάξεις των άρθρων 127-200.

1.3. Στοιχεία της δικαιοπραξίας

1. Δήλωση βούλησης ή πράξη βουλήσεως: Σύμφωνα με παραπάνω ορισμό της δικαιοπραξίας ουσιώδες στοιχείο, χωρίς το οποίο δεν υπάρχει δικαιοπραξία, είναι η δήλωση (ή η πράξη) βούλησης δηλ. η εξωτερίκευση ορισμένης βουλήσεως, έτσι ώστε να καταστεί γνωστή. Η δήλωση της βούλησης είναι απαραίτητο στοιχείο για να επέλθουν οι επιδιωκόμενες έννομες συνέπειες.

2. Έννομη συνέπεια: Η δήλωση βούλησης πρέπει να κατευθύνεται στην παραγωγή μιας έννομης συνέπειας, η οποία συνδέεται από τον νόμο με αυτή τη δήλωση βουλήσεως. Το στοιχείο αυτό της δικαιοπραξίας καλείται δικαιοπρακτική βούληση. Ωστόσο το γεγονός ότι η δήλωση βούλησης πρέπει να αποβλέπει σε ορισμένη έννομη συνέπεια δεν εξυπακούεται ότι και ο δηλών πρέπει να επιθυμεί την επέλευση αυτή. Αρκεί ότι η βούληση αναφέρεται στην επίτευξη ενός οικονομικού αποτελέσματος, το οποίο προστατεύεται ή αναγνωρίζεται από το δίκαιο.

3. Ηθελημένη έννομη συνέπεια: Σύμφωνα με την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας η έννομη συνέπεια που επέρχεται με τη δικαιοπραξία πρέπει να είναι ηθελημένη από τα υποκείμενα της δικαιοπραξίας. Ο δικαιοπρακτών πρέπει να γνωρίζει και να επιθυμεί, η συγκεκριμένη δήλωση του να επιφέρει ορισμένο έννομο αποτέλεσμα.

Η δικαιοπραξία δεν επηρεάζει τα συμφέροντα τρίτων προσώπων, άλλων από τα υποκείμενα της δικαιοπραξίας, εκτός εάν οι τρίτοι εκφράσουν την επιθυμία τους να δεσμεύονται από τις έννομες συνέπειες της, π.χ. σύμβαση υπέρ τρίτου.

4. Στοιχεία «τύπων» δικαιοπραξιών: Για να υπάρξει δικαιοπραξία πρέπει να υπάρχει δήλωση βούλησης ή και τα επιπλέον στοιχεία που τυχόν απαιτούνται από το νόμο για την εγκυρότητά της. Ο νόμος όμως διακρίνει

διάφορους τύπους δικαιопραξίας, όπως πώληση, μίσθωση πράγματος, σύμβαση έργου, εντολή κλπ.

α) Ουσιώδη στοιχεία: Για να μπορεί μια συγκεκριμένη δικαιопραξία να θεωρηθεί ότι κατατάσσεται σε ορισμένο τύπο, πρέπει η δήλωση βούλησης την οποία περιέχει να περιλαμβάνει τα ουσιώδη στοιχεία (*essentialia negotii*) του συγκεκριμένου τύπου δικαιопραξίας. Τα ουσιώδη στοιχεία δηλαδή οριοθετούν ορισμένο τύπο δικαιопραξίας από τους υπόλοιπους τύπους δικαιопραξιών.

Έτσι π.χ. για να υπάρχει σύμβαση πώλησης (ΑΚ 513) πρέπει οι δηλώσεις βούλησης των μερών να αναφέρονται στο πράγμα που πωλείται και στο τίμημα που συμφωνείται για την πώληση. Αν αυτό δεν συμβαίνει, η συγκεκριμένη δικαιопραξία δεν μπορεί να υπαχθεί στον δικαιопρακτικό τύπο της πώλησης. Τότε ή θα υπάρχει δικαιопραξία διαφορετικού τύπου (όπως δωρεά) ή θα έχουμε μεικτή δικαιопραξία με στοιχεία από διάφορους τύπους ή δεν θα υπάρχει κανενός τύπου δικαιопραξία (ανυπόστατη δικαιопραξία)⁴.

β) Επουσιώδη στοιχεία: Πέρα από τα ουσιώδη στοιχεία, τα οποία είναι αναγκαίο να περιέχει μια δικαιопραξία για να μπορεί μέσω αυτών να καταταγεί σε ορισμένο δικαιопρακτικό «τύπο», η δικαιопραξία περιέχει και επουσιώδη στοιχεία, τα οποία διακρίνονται στα φυσικά (συνήθη) και στα πρόσθετα (ή τυχαία). Αυτά τα στοιχεία όταν προστεθούν σ' αυτήν, δεν μεταβάλλουν τον τύπο της, αλλά ή εισάγουν αποκλίσεις από διατάξεις ενδοτικού δικαίου ή με αυτά ρυθμίζονται θέματα που δεν προβλέπονται από τον νόμο⁵.

(α) Τα φυσικά (ή συνήθη) στοιχεία (*naturalia negotii*) ρυθμίζονται από τον νόμο με διατάξεις ενδοτικού δικαίου και συμπληρώνουν τη δικαιопρακτική ρύθμιση, ενώ δεν είναι απαραίτητο να καταλαμβάνονται από τη δήλωση βούλησης. (β) Τα πρόσθετα ή τυχαία στοιχεία (*accidentalialia negotii*), τα οποία προσθέτουν στη δικαιопραξία οι δικαιопρακτούντες ή τροποποιούν τα *naturalia negotii* του συγκεκριμένου δικαιопρακτικού τύπου, αν αυτό επιτρέπεται, ή προσθέτουν όρους στη δικαιопραξία.

γ) Σημασία της διάκρισης: Η προαναφερθείσα διάκριση παίζει σημαντικό ρόλο στην κατανομή του βάρους της απόδειξης. Έτσι, τα ουσιώδη

⁴ Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση Δεύτερη, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1997, σελ. 273-274

⁵ Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση Δεύτερη, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1997, σελ. 274

στοιχεία καλείται να αποδείξει αυτός που επικαλείται την κατάρτιση ορισμένου είδους δικαιοπραξίας (π.χ. πώλησης). Αντιθέτως τα συνηθισμένα στοιχεία, επειδή προβλέπονται από το νόμο, δεν χρήζουν απόδειξης. Τέλος, τα πρόσθετα στοιχεία αποδεικνύονται από αυτόν που τα επικαλείται.

1.4. Είδη δικαιοπραξιών

Ανάλογα με τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται κάθε φορά (αριθμός των προσώπων που συμμετέχουν στην κατάρτιση, σκοπός, περιεχόμενο, τύπος κλπ) οι δικαιοπραξίες διακρίνονται στα εξής είδη:

1. Ανάλογα με τα πρόσωπα που μετέχουν στην κατάρτιση τους	Μονομερείς και πολυμερείς δικαιοπραξίες
2. Ανάλογα με το περιεχόμενο τους και τον τρόπο που καταρτίζονται	Δικαιοπραξίες «εν ζωή» και «αιτία θανάτου»
3. Ανάλογα με το αν αφορούν την περιουσία προσώπου ή το ίδιο το πρόσωπο	Δικαιοπραξίες περιουσιακού ή προσωπικού δικαίου
4. Ανάλογα με τις έννομες συνέπειες που επιδιώκονται	Δικαιοπραξίες διαθέσεως ή εκποιητικές και υποσχετικές
5. Ανάλογα με την επίδραση που έχει ο σκοπός της δικαιοπραξίας στο κύρος της	Δικαιοπραξίες αιτιώδεις και αναιτιώδεις
6. Ανάλογα με την εξωτερική μορφή τους	Δικαιοπραξίες τυπικές και άτυπες

Πιο συγκεκριμένα:

1. Μονομερείς και Πολυμερείς δικαιοπραξίες

Μονομερείς είναι όσες δικαιοπραξίες περιέχουν τη δήλωση της βούλησης ενός μόνου προσώπου (συνήθως διαθήκη, καταγγελία σύμβασης, αποποίηση κληρονομιάς, ανάκληση πληρεξουσιότητας κ.λπ.). Διακρίνονται αντίστοιχα σε: α) απευθυντές όταν η δήλωση της βούλησης απευθύνεται σε συγκεκριμένο πρόσωπο και επιφέρει τα έννομα αποτελέσματα της από τη στιγμή που η δήλωση του δικαιοπρακτούντος θα γίνει γνωστή στο πρόσωπο

προς το οποίο απευθύνεται (π.χ. καταγγελία σύμβασης εργασίας) και β) μη απευθυντές όταν για να καταρτιστεί η δικαιοπραξία δεν είναι απαραίτητο η δήλωση της βούλησης του δικαιοπρακτούντος να καταστεί γνωστή σε συγκεκριμένο πρόσωπο (π.χ. διαθήκη).

Πολυμερείς αντίθετα είναι αυτές που περιέχουν δηλώσεις βούλησης δύο ή περισσοτέρων προσώπων και διακρίνονται σε:

α) Κοινές δικαιοπραξίες ή συνδικαιοπραξίες, οι οποίες περιέχουν περισσότερες από μια δηλώσεις βούλησης, με το ίδιο, όμως, περιεχόμενο και το ίδιο αποτέλεσμα (π.χ. καταγγελία μίσθωσης πράγματος από συνεκμισθωτές).

β) Συμβάσεις, οι οποίες περιέχουν περισσότερες από μία δηλώσεις βούλησης, και οι οποίες αν και έχουν ως σκοπό το ίδιο αποτέλεσμα εκφράζουν διαφορετικά συμφέροντα (π.χ. πώληση, μίσθωση). Οι συμβάσεις από την άλλη διακρίνονται σε **αα) αμφοτεροβαρείς** και **ββ) ετεροβαρείς**⁶.

αα) Αμφοτεροβαρείς είναι οι συμβάσεις εκείνες που γεννούν δικαιώματα και υποχρεώσεις και για τους δύο συμβαλλόμενους π.χ. αγοραπωλησία, όπου ο πωλητής αναλαμβάνει την υποχρέωση να μεταβιβάσει την κυριότητα των πωληθέντων και να τα παραδώσει στον αγοραστή, ο οποίος με τη σειρά του έχει την υποχρέωση να καταβάλλει το τίμημα που έχει συμφωνηθεί.

ββ) Ετεροβαρείς από την άλλη είναι οι συμβάσεις που γεννούν δικαιώματα μόνο για τον ένα συμβαλλόμενο, ενώ ο άλλος βαρύνεται με υποχρεώσεις, π.χ. το δάνειο όπου ο δανειζόμενος έχει υποχρέωση να επιστρέψει όσα δανείστηκε, ενώ ο δανειστής έχει απλά και μόνο το δικαίωμα να τα αποκτήσει.

γ) Καταστατικές συμφωνίες, οι οποίες περιέχουν δηλώσεις βούλησης που έχουν ως σκοπό τη σύσταση, οργάνωση και λειτουργία νομικών προσώπων ή ενώσεων (π.χ. σύσταση σωματείου) και τέλος

δ) Συλλογικές πράξεις, μέσω των οποίων εκφράζονται οι δηλώσεις βούλησης ενώσεως προσώπων ή συλλογικού οργάνου (αποφάσεις).

2. Δικαιοπραξίες «εν ζωή» και «αιτία θανάτου»

⁶ Αλεξάνδρα Βάρκα-Αδάμη, Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 65

Εκτός από τη διαθήκη, η οποία αποτελεί δικαιοπραξία «αιτία θανάτου» διότι παράγει τα έννομα αποτελέσματά της μετά το θάνατο του διαθέτη, όλες οι άλλες είναι «δικαιοπραξίες εν ζωή», δημιουργούν δηλαδή έννομα αποτελέσματα, όσο αυτός που δικαιοπρακτεί είναι ζωντανός.

3. Δικαιοπραξίες περιουσιακού ή προσωπικού δικαίου

Περιουσιακές δικαιοπραξίες είναι αυτές με τις οποίες ρυθμίζονται περιουσιακά θέματα του δικαιοπρακτούντος. Σ' αυτή την κατηγορία ανήκουν κυρίως οι ενοχικές δικαιοπραξίες, δηλαδή οι δικαιοπραξίες με τις οποίες παράγονται, μεταβιβάζονται, τροποποιούνται ή καταργούνται ενοχικά δικαιώματα (π.χ. πώληση, δάνειο), οι εμπράγματα δικαιοπραξίες δηλαδή αυτές με τις οποίες παράγονται, μεταβιβάζονται, τροποποιούνται ή καταργούνται εμπράγματα δικαιώματα (π.χ. σύσταση υποθήκης) και οι δικαιοπραξίες του κληρονομικού δικαίου (π.χ. διαθήκη). Οι περιουσιακές δικαιοπραξίες διακρίνονται αντίστοιχα σε: α) επαχθείς, όταν κάτι προσφέρεται έναντι κάποιου ανταλλάγματος (π.χ. πώληση, μίσθωση) και β) χαριστικές, όταν κάτι προσφέρεται χωρίς αντάλλαγμα (π.χ. δωρεά).

Προσωπικές αντίστοιχα δικαιοπραξίες είναι αυτές που αναφέρονται στο πρόσωπο του δικαιοπρακτούντος και εδώ ανήκουν οι περισσότερες δικαιοπραξίες του οικογενειακού δικαίου (π.χ. γάμος, εκούσια αναγνώριση τέκνου).

4. Δικαιοπραξίες διαθέσεως ή εκποιητικές και υποσχετικές⁷

Δικαιοπραξίες διαθέσεως ή εκποιητικές είναι εκείνες οι οποίες άμεσα μεταβιβάζουν, αλλοιώνουν ή καταργούν ένα δικαίωμα (π.χ. άφεση χρέους, εκχώρηση). **Δικαιοπραξίες υποσχετικές** είναι όσες περιλαμβάνουν απλή υπόσχεση παροχής, χωρίς να τη μεταβιβάζουν (π.χ. πώληση, όπου ο πωλητής υπόσχεται να μεταβιβάσει την κυριότητα του πράγματος (δικαιοπραξία υποσχετική) και να τα παραδώσει (δικαιοπραξία εκποιητική).

Στις καθημερινές δικαιοπραξίες η υποσχετική και η εκποιητική δικαιοπραξία συμπίπτουν χρονικά.

Η διάκριση αυτή βέβαια αφορά μόνο τις δικαιοπραξίες περιουσιακού δικαίου.

⁷ Αλεξάνδρα Βάρκα-Αδάμη, Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 67

5. Δικαιοπραξίες αιτιώδεις και αναιτιώδεις

Γενική αρχή στο δίκαιο των δικαιοπραξιών είναι το αιτιώδες των δικαιοπραξιών και ιδιαίτερα όσων συνεπάγονται την επίδοση περιουσιακών στοιχείων. Είναι σύνηθες κάθε δικαιοπραξία να έχει και μια αιτία. Όταν κάποιος υπόσχεται κάτι ή αναλαμβάνει κάποια υποχρέωση απέναντι κάποιου άλλου τόσο ο υποσχόμενος όσο και ο δεχόμενος την υπόσχεση έχει κάποιο λόγο να καταρτίσει τη δικαιοπραξία, προσβλέποντας σε κάποιο σκοπό.

Ο σκοπός αυτός, από τη στιγμή που είναι άμεσος, λέγεται αιτία. Αυτή η αιτία σε ορισμένες δικαιοπραξίες είναι βασικό στοιχείο, αφού τα έννομα αποτελέσματα τους εξαρτώνται από την ύπαρξη και το κύρος αυτής της αιτίας. Αν λοιπόν δεν υπάρχει αιτία ή αυτή είναι παράνομη ή αθέμιτη, τότε δεν υπάρχει και έγκυρη δικαιοπραξία. Οι δικαιοπραξίες αυτές ονομάζονται αιτιώδεις. Από την άλλη υπάρχουν και δικαιοπραξίες των οποίων τα έννομα αποτελέσματα είναι ανεξάρτητα από την ύπαρξη και το κύρος κάποιας συγκεκριμένης αιτίας. Αυτές οι δικαιοπραξίες ονομάζονται αναιτιώδεις ή αφηρημένες. Έτσι π.χ. η μεταβίβαση κυριότητας ακινήτου όπως ορίζει το άρθρο 1033 ΑΚ πρέπει να γίνεται για κάποια νόμιμη αιτία (δικαιοπραξία αιτιώδης), ενώ από το αμέσως επόμενο άρθρο 1034 ΑΚ προκύπτει ότι για τη μεταβίβαση κινητού πράγματος δεν απαιτείται η ύπαρξη και το κύρος κάποιας αιτίας.

6. Δικαιοπραξίες τυπικές και άτυπες⁶

Τυπικές είναι εκείνες οι δικαιοπραξίες οι οποίες πρέπει να τηρούν ορισμένο τύπο για να έχουν κύρος. **Άτυπες** αντίθετα είναι οι δικαιοπραξίες, η εγκυρότητα των οποίων δεν απαιτεί την τήρηση ορισμένου τύπου. Ειδικότερα στο νόμο προβλέπονται τρία είδη τύπου:

α) Το ιδιωτικό έγγραφο

β) Το συμβολαιογραφικό έγγραφο

γ) Τη δήλωση ενώπιον κάποιας αρχής, η οποία είναι αρμόδια να συντάξει σχετική έκθεση.

Στον Αστικό Κώδικα κυριαρχεί κυρίως το άτυπο των δικαιοπραξιών. Ωστόσο σε κάποιες περιπτώσεις απαιτείται νομικά η τήρηση ορισμένου τύπου, είτε ως προφύλαξη των συμβαλλομένων μερών από απερίσκεπτες και

⁶ Αλεξάνδρα Βάρκα-Αδάμη, Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 68

γρήγορες αποφάσεις, είτε για να μπορεί να γίνει σαφής διάκριση ανάμεσα στην οριστική κατάρτιση μιας δικαιοπραξίας και στο στάδιο των διαπραγματεύσεων, είτε για να εξασφαλιστεί με αυτό τον τρόπο η ασφαλής απόδειξη κατάρτισης της δικαιοπραξίας, ακόμη και για ταμειακούς λόγους, δηλαδή για την προείσπραξη του φόρου (π.χ. μεταβίβαση κυριότητας ακινήτου, αποποίηση κληρονομιάς κ.λπ.).

1.5. Ειδικά οι συμβάσεις

Σύμβαση είναι η δικαιοπραξία εκείνη που περιλαμβάνει τις δηλώσεις βούλησης δύο ή περισσότερων προσώπων, που το καθένα ενεργεί με διαφορετικό συμφέρον – ίσως και αντίθετο⁹ -, αλλά συμπίπτουν ως προς το επιδιωκόμενο έννομο αποτέλεσμα.

Αν και συνήθως μια σύμβαση καταρτίζεται σ' ένα και μόνο στάδιο είναι δυνατό πριν από την τελική κατάρτιση μιας σύμβασης να υπάρχουν τα εξής στάδια¹⁰:

- Στάδιο των διαπραγματεύσεων
- Στάδιο κατάρτισης προσυμφώνου
- Στάδιο κατάρτισης της οριστικής σύμβασης.

A. Στάδιο των διαπραγματεύσεων

Το στάδιο των διαπραγματεύσεων περιλαμβάνει τις συζητήσεις για την κατάρτιση μιας σύμβασης. Στο τέλος του σταδίου αυτού είτε καταρτίζεται προσύμφωνο, είτε οριστική σύμβαση.

Επειδή, κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων, χωρίς να έχει δημιουργηθεί συμβατικός δεσμός, δημιουργείται μία σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ των προσώπων που πρόκειται να συμβληθούν, τα μέρη οφείλουν στο στάδιο αυτό, αμοιβαία, να συμπεριφέρονται σύμφωνα με την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη (άρθρο 197 ΑΚ¹¹).

⁹ Αλεξάνδρα Βάρκα-Αδάμη, Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 79

¹⁰ Πηγελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 2003, σελ. 150

¹¹ Άρθρο 197. Ευθύνη από τις διαπραγματεύσεις Κατά τη διαπραγμάτευση για τη σύναψη σύμβασης τα μέρη οφείλουν αμοιβαία να συμπεριφέρονται σύμφωνα με την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη.

Αν κάποιος κατά τις διαπραγματεύσεις για την κατάρτιση μιας σύμβασης προξενήσει υπαίτια στον άλλο ζημία, είναι υποχρεωμένος να την ανορθώσει, δηλ. να αποζημιώσει αυτόν που ζημιώθηκε, ακόμη και αν δεν καταρτίστηκε η σύμβαση (άρθρο 198 ΑΚ¹²). Πρόκειται για τη λεγόμενη προσυμβατική ευθύνη ή ευθύνη από τις διαπραγματεύσεις.

Β. Στάδιο κατάρτισης προσυμφώνου

Ως προσύμφωνο ορίζεται η σύμβαση με την οποία τα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συνάψουν ορισμένη σύμβαση, αυτή δηλαδή που θα είναι η κύρια ή οριστική σύμβαση. Αν υπάρξει προσύμφωνο αυτό υπόκειται στον ίδιο τύπο που ορίζει ο νόμος για τη σύμβαση που πρέπει να συναφθεί (άρθρο 166 ΑΚ¹³). Το προσύμφωνο είναι με άλλα λόγια μια σύμβαση υποσχετική για την κατάρτιση της οριστικής σύμβασης. Σε περίπτωση που ένας από τους συμβαλλόμενους αρνηθεί τελικά να συμμορφωθεί καταδικάζεται σε δήλωση βούλησης για την κατάρτιση της σύμβασης. Πρακτικά όμως στις περιπτώσεις αυτές είναι δυνατόν να καταρτιστεί η οριστική σύμβαση μονομερώς με τη μορφή της αυτοσύμβασης.

Γ. Στάδιο κατάρτισης της οριστικής σύμβασης

Για να καταρτιστεί οριστική σύμβαση απαιτείται η σύμπτωση δύο αντίθετων δηλώσεων βούλησης, που επιδιώκουν την παραγωγή εννόμου αποτελέσματος. Οι δηλώσεις αυτές μπορεί να συμπίπτουν χρονικά, ωστόσο ορισμένες φορές η μία προηγείται της άλλης. Η δήλωση βούλησης που χρονικά προηγείται λέγεται πρόταση, ενώ εκείνη η οποία ακολουθεί ονομάζεται αποδοχή¹⁴.

α. Πρόταση

Η πρόταση, που μπορεί να είναι ρητή ή σιωπηρή, για να είναι ισχυρή, πρέπει να είναι σαφής και ακριβής, έτσι ώστε να αρκεί η δήλωση «αποδέχομαι»

¹² Άρθρο 198. Όποιος κατά τη διαπραγμάτευση για τη σύναψη σύμβασης προξενήσει υπαίτια στον άλλο ζημία είναι υποχρεωμένος να την ανορθώσει και αν ακόμη η σύμβαση δεν καταρτίστηκε.

¹³ Άρθρο 166. Προσύμφωνο. Η σύμβαση με την οποία τα μέρη ανέλαβαν την υποχρέωση να συνάψουν ορισμένη σύμβαση (προσύμφωνο) υπόκειται στον τύπο που ο νόμος ορίζει για τη σύμβαση που πρέπει να συναφθεί.

¹⁴ Αλεξάνδρα Βάρκα-Αδάμη, Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 79

από εκείνον στον οποίο απευθύνεται και να περιέχει όλα τα στοιχεία, ουσιώδη και επουσιώδη, για να καταρτιστεί η σύμβαση.

Η πρόταση δεσμεύει αυτόν που την έκανε για όσο χρονικό διάστημα τάχθηκε για την αποδοχή της, ή για εύλογο διάστημα που απαιτείται από τις περιστάσεις, εκτός αν τέτοια δέσμευση αποκλείστηκε από αυτόν ή προκύπτει από τη φύση της σύμβασης (άρθρο 185 ΑΚ¹⁵).

β. Αποδοχή

Αποδοχή αποτελεί η δήλωση βούλησης εκείνου του προσώπου προς το οποίο έγινε η πρόταση. Με την αποδοχή δηλώνεται ότι το πρόσωπο συμφωνεί για την κατάρτιση της σύμβασης¹⁶. Η αποδοχή πρέπει επίσης να είναι ρητή και σιωπηρή και να ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο της σύμβασης. Η σύμβαση τέλος καταρτίζεται από τη στιγμή που η αποδοχή θα φτάσει έγκαιρα στον προτείνοντα.

Σε περίπτωση που ο προτείνων δεν είχε τάξει προθεσμία, η αποδοχή πρέπει να περιέλθει σε αυτόν ως τη στιγμή που, κατά τις περιστάσεις, ήταν υποχρεωμένος να την περιμένει (άρθρο 189 ΑΚ¹⁷).

Αν η δήλωση αποδοχής αποσταλεί έγκαιρα, φθάσει όμως εκπρόθεσμα σ' εκείνον που είχε προτείνει, ισχύει, εκτός αν αυτός ειδοποιήσει αμέσως για την καθυστέρηση τον αποδεχόμενο (άρθρο 190 ΑΚ¹⁸). Σε αυτή την περίπτωση η δήλωση αποδοχής αποβάλλει κάθε ενέργεια.

Τέλος αν η δήλωση αποδοχής αποσταλεί καθυστερημένα, τότε θεωρείται σαν νέα πρόταση για κατάρτιση σύμβασης, ενώ δήλωση αποδοχής με τροποποιήσεις θεωρείται σαν αποποίηση με νέα πρόταση (άρθρο 191 ΑΚ¹⁹).

¹⁵ Άρθρο 185. Πρόταση για σύμβαση. Όποιος προτείνει τη σύναψη σύμβασης δεσμεύεται όλο το χρονικό διάστημα μέσα στο οποίο μπορεί να την αποδεχτεί εκείνος στον οποίο έγινε η πρόταση.

¹⁶ Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 2003, σελ. 152

¹⁷ Άρθρο 189. Αποδοχή της πρότασης. Η αποδοχή της πρότασης για τη σύναψη σύμβασης απαιτείται να περιέλθει σ' αυτόν που πρότεινε μέσα στην προθεσμία που είχε τάξει. Αν δεν είχε τάξει προθεσμία, η αποδοχή πρέπει να περιέλθει σ' αυτόν έως τη στιγμή που κατά τις περιστάσεις ήταν υποχρεωμένος να την περιμένει.

¹⁸ Άρθρο 190. Καθυστερημένη αποδοχή. Δήλωση αποδοχής που είχε αποσταλεί έγκαιρα, έφτασε όμως εκπρόθεσμα σ' αυτόν που είχε προτείνει, ισχύει, εκτός αν αυτός ειδοποιήσει αμέσως για την καθυστέρηση τον αποδεχόμενο.

¹⁹ Άρθρο 191. Καθυστερημένη αποδοχή πρότασης θεωρείται σαν νέα πρόταση. Αποδοχή με τροποποιήσεις θεωρείται σαν αποποίηση με νέα πρόταση.

Συνήθως η σύμβαση αποτελεί προϊόν της ελεύθερης επιλογής των συμβαλλομένων. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις κατά τις οποίες το πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται η πρόταση είναι υποχρεωμένο από το νόμο να την αποδεχτεί. Εδώ ανήκουν οι επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας ή οι επιχειρήσεις με μονοπωλιακό χαρακτήρα στην αγορά. Στις περιπτώσεις αυτές τους όρους των συμβάσεων, που θεωρούνται συμβάσεις παραχωρήσεως, ορίζει η Πολιτεία. Είναι ωστόσο δυνατόν μια σύμβαση προσχωρήσεως να μην είναι αναγκαστική.

Για καθαρά πρακτικούς λόγους οι μεγάλες επιχειρήσεις έχουν καταρτίσει τυποποιημένους όρους, που αποτελούν το περιεχόμενο μεγάλου αριθμού ομοιόμορφων συμβάσεων. Οι όροι αυτοί ονομάζονται γενικοί όροι των συναλλαγών (ΓΟΣ) και κατοχυρώνονται νομοθετικά με το Ν 2251/94 για την προστασία του καταναλωτή²⁰. Οι γενικοί αυτοί όροι όταν είναι καταχρηστικοί θεωρούνται άκυροι²¹.

γ. Χρόνος κατάρτισης της σύμβασης

Η σύμβαση καταρτίζεται μόλις η αποδοχή περιέλθει σ' εκείνον που έκανε την πρόταση (άρθρο 192 ΑΚ²²). Για να θεωρηθεί ότι η σύμβαση έχει καταρτιστεί, πρέπει η πρόταση και η αποδοχή να καλύπτονται αμοιβαία, δηλαδή να υπάρχει συμφωνία των μερών πάνω σε όλα τα σημεία της σύμβασης, ουσιώδη και επουσιώδη. Αν δεν υπάρχει τέτοια συμφωνία η σύμβαση θεωρείται ότι δεν καταρτίστηκε.

²⁰ Σύμφωνα με το άρθρο 2 του νόμου αυτού «γενικοί όροι των συναλλαγών είναι οι όροι που έχουν διατυπωθεί εκ των προτέρων για απροσδιόριστο αριθμό μελλοντικών συμβάσεων».

²¹ Αλεξάνδρα Βάρκα-Αδάμη, Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 81

²² Άρθρο 192. Κατάρτιση της σύμβασης. Η σύμβαση συντελείται μόλις περιέλθει σ' αυτόν που πρότεινε η δήλωση αποδοχής της πρότασης του.

2. Προϋποθέσεις για την κατάρτιση των δικαιοπραξιών

2.1. Γενικά

Ο νόμος προκειμένου να διασφαλίσει ότι η δικαιοπραξία αποτελεί την εκδήλωση μιας ώριμης, υγιούς και ελεύθερης βούλησης, η οποία έχει εκφρασθεί με τον προσήκοντα τρόπο, προβλέπει εκτός από τη δήλωση βούλησης, η οποία αποτελεί το ελάχιστο δυνατό ειδικό πραγματικό χωρίς το οποίο δεν υπάρχει καν δικαιοπραξία, ορισμένους όρους και προϋποθέσεις, που ποικίλλουν βέβαια ανάλογα με το είδος αυτής. Υπάρχουν όμως ορισμένα προαπαιτούμενα της δικαιοπρακτικής ρύθμισης, που είναι κοινά για όλες τις δικαιοπραξίες και τα οποία ρυθμίζονται από τον Αστικό Κώδικα. Αυτά είναι τα ακόλουθα²³:

1. Ικανότητα των μερών για την κατάρτιση δικαιοπραξίας ή αλλιώς δικαιοπρακτική ικανότητα.
2. Βούληση του δικαιοπρακτούντος.
3. Η βούληση του δικαιοπρακτούντος να μη διαμορφώθηκε κατά τρόπο ελαττωματικό, δηλαδή να μην είναι αποτέλεσμα πλάνης στα παραγωγικά αίτια της βούλησης, απάτης ή απειλής.
4. Συμφωνία μεταξύ βούλησης και δήλωσης του δικαιοπρακτούντος.
5. Δήλωση της βούλησης του δικαιοπρακτούντος.
6. Η δήλωση της βούλησης να τηρεί τον απαιτούμενο από το νόμο τύπο.
7. Το περιεχόμενο της δικαιοπραξίας να είναι σύμφωνο με το νόμο και τα χρηστά ήθη.

2.2. Δικαιοπρακτική ικανότητα

2.2.1. Έννοια

Ο νόμος προβλέπει ότι κάθε φυσικό πρόσωπο, εφόσον διαθέτει κατάλληλη ηλικία, πνευματική ωριμότητα και υγεία, είναι ικανό για δικαιοπραξία δηλ. μπορεί να καταρτίζει αυτοπροσώπως δικαιοπραξίες, που σημαίνει το να μπορεί να αποκτά κανείς δικαιώματα και να υποβάλλεται σε υποχρεώσεις όχι παθητικά αλλά με τις ίδιες του τις πράξεις. Ακόμα και σε περίπτωση ανικανότητας ο νόμος παρέχει στο ανίκανο πρόσωπο τη δυνατότητα, μέσω

²³ Πηγελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 2003, σελ. 121

άλλου προσώπου, να καταρτίσει δικαιοπραξία, όμως του απαγορεύει να παραστεί ο ίδιος²⁴.

Η ικανότητα για δικαιοπραξία, όμως, δεν πρέπει να συγχέεται αφενός με την ικανότητα δικαίου, την οποία διαθέτουν όλοι οι άνθρωποι από τη στιγμή της γέννησης τους μέχρι το θάνατο τους και νομικά τους αναγνωρίζει ως υποκείμενα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

Αφετέρου δεν πρέπει να συγχέεται ούτε και με την ικανότητα για αδικοπραξία, διότι η τελευταία δίνει τη δυνατότητα στον άνθρωπο να αντιλαμβάνεται τη σημασία των πράξεων του, και να μπορεί να διακρίνει το δίκαιο από το άδικο. Μόνο αν υφίσταται η ικανότητα για αδικοπραξία ή αλλιώς ικανότητα για καταλογισμό μπορεί να αποδοκιμαστεί ο δράστης μιας παράνομης πράξης και να του καταλογιστεί ευθύνη για την πράξη του²⁵.

Επειδή λοιπόν και την ικανότητα για αδικοπραξία την έχει κάθε πνευματικά ώριμος και υγιής άνθρωπος, το δίκαιο την ικανότητα αυτή τη ρυθμίζει αρνητικά, προσδιορίζοντας όχι ποιος είναι ικανός, αλλά ποιοί είναι ανίκανοι για αδικοπραξία (ή καταλογισμό).

Ο Αστικός Κώδικας λοιπόν προβλέπει ότι ανίκανοι για καταλογισμό είναι οι εξής:

α. Ο ανήλικος κάτω των δέκα ετών (άρθρο 916 ΑΚ και ΑΚ 128²⁶).

β. Εκείνος που, κατά την επαγωγή της ζημίας, αποδεικνύεται ότι δεν είχε συνείδηση των πράξεων του (π.χ. λόγω μέθης ή υψηλού πυρετού) ή βρισκόταν σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που περιόριζε αποφασιστικά τη λειτουργία της κρίσης και της βούλησης του (άρθρο 915 § 1 ΑΚ).

γ. Ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο, αλλά όχι το δέκατο τέταρτο έτος της ηλικίας του, αν αποδειχτεί ότι ενέργησε χωρίς διάκριση (άρθρο 917 εδ. 1 ΑΚ).

δ. Ο κωφάλαλος, αν αποδειχτεί ότι ενέργησε χωρίς διάκριση (άρθρο 917 εδ. 2 ΑΚ).

²⁴ Χαρίλαος Ν. Κεφάλας, Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο, Τεύχος Α', Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 167

²⁵ Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Σάκουλας, 2003, σελ. 122

²⁶ Άρθρο 128. Ανίκανοι για δικαιοπραξία. Ανίκανοι για δικαιοπραξία είναι: 1. όποιοι δεν έχουν συμπληρώσει το δέκατο έτος και 2. όποιοι βρίσκονται σε πλήρη στερητική δικαστική συμπαράσταση. (Όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 16 του Ν 2447/1996.)

Τα νομικά πρόσωπα μόλις ολοκληρωθεί η διαδικασία νομικής σύστασης αποκτούν ικανότητα δικαιοπραξίας. Αυτό σημαίνει ότι δεν νοείται ανικανότητα των νομικών προσώπων για δικαιοπραξία, αφού όχι μόνο η ικανότητα δικαίου συμπίπτει χρονικά με την ικανότητα προς δικαιοπραξία, αλλά και εκ φύσεως ως πρόσωπα που διαπλάθει το δίκαιο, για την εξυπηρέτηση των φυσικών προσώπων, δεν επιδέχονται ελαττώματα ή μειονεξίες, που ταιριάζουν μόνο στα φυσικά πρόσωπα²⁷.

2.2.2. Ο θεσμός της δικαστικής συμπαράστασης

Δικαστική συμπαράσταση είναι η κατάσταση στην οποία μπορεί ένα πρόσωπο να τεθεί με δικαστική απόφαση, κατά τη διάρκεια της οποίας, είτε είναι ανίκανο για όλες ή για ορισμένες δικαιοπραξίες, είτε για να δικαιοπρακτήσει απαιτείται σε όλες ή σε ορισμένες περιπτώσεις η συναίνεση του δικαστικού συμπαραστάτη του²⁸.

Ο θεσμός της δικαστικής συμπαράστασης, όπως αυτός ρυθμίζεται με τα άρθρα 1666-1688 ΑΚ, ανήκει στο οικογενειακό δίκαιο και καθιερώθηκε με το ν. 2447/1996, προκειμένου να θεσπιστεί και νομικά η ικανότητα των ατόμων εκείνων που είναι ανίκανοι για δικαιοπραξία. Ο θεσμός αυτός αντικατέστησε τους θεσμούς της δικαστικής απαγόρευσης και της δικαστικής αντίληψης τους οποίους ο Ν 2447/1996 ενοποίησε στην ουσία σε έναν.

Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 1666 ΑΚ σε δικαστική συμπαράσταση υποβάλλονται οι εξής²⁹:

α. Όποιος λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής ή λόγω σωματικής αναπηρίας αδυνατεί εν όλω ή εν μέρει να φροντίζει μόνος για τις υποθέσεις του.

β. Όποιος λόγω ασωτίας, τοξικομανίας ή αλκοολισμού εκθέτει στον κίνδυνο της στέρησης τον εαυτό του, το σύζυγο του, τους κατιόντες ή τους ανιόντες του.

Αξιοσημείωτο επίσης είναι το γεγονός ότι το άρθρο 1688 ΑΚ προβλέπει ότι ακόμα και τα άτομα που εκτίουν ποινή στερητική της ελευθερίας τους

²⁷ Χαρίλαος Ν. Κεφάλας, Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο, Τεύχος Α', Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 169

²⁸ Αλεξάνδρα Βάρκα-Αδάμη, Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 70

²⁹ Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 2003, σελ. 123-124

τουλάχιστον δύο ετών μπορούν, με δικαστική απόφαση, να υποβάλλονται σε μερική επικουρική δικαστική συμπαράσταση, εφόσον το ζητήσουν τα ίδια και μόνο για τις πράξεις που αυτά θα έχουν προσδιορίσει στην αίτηση τους.

Σύμφωνα με το άρθρο 1667 ΑΚ ένα πρόσωπο υποβάλλεται σε δικαστική συμπαράσταση ύστερα από απόφαση του δικαστηρίου και μόνον εφόσον έχει προηγηθεί αίτηση του ίδιου του πάσχοντος ή του συζύγου του, αν είναι έγγαμος, ή των γονέων ή των τέκνων του ή του εισαγγελέα ή και αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο. Η τελευταία περίπτωση αποτελεί καινοτομία του ν. 2447/1996, γιατί με αυτό τον τρόπο προστατεύονται τα άτομα εκείνα για τα οποία δεν υπάρχει φροντίδα, επειδή δεν έχουν σύζυγο ή στενούς συγγενείς ή λόγω αδιαφορίας³⁰.

Επειδή, όμως, ο θεσμός της δικαστικής συμπαράστασης έχει ως βάση το σεβασμό της προσωπικότητας και της αξιοπρέπειας του πάσχοντος, όσο βαριά και αν είναι η πάθηση του, ο νόμος προβλέπει τα εξής:

- Προκειμένου ένα πρόσωπο να υποβληθεί σε δικαστική συμπαράσταση και το διορισμό δικαστικού συμπαραστάτη, το δικαστήριο συνεκτιμά την έκθεση της αρμόδιας κοινωνικής υπηρεσίας η οποία αφορά την αναγκαιότητα του μέτρου και το κατά πόσο το πρόσωπο που πρόκειται να διοριστεί δικαστικός συμπαραστάτης είναι κατάλληλο (άρθρο 1647 ΑΚ). Επιπλέον επειδή η δικαστική απόφαση πρέπει να αποβλέπει στο συμφέρον του πάσχοντος προσώπου (άρθρο 1684 ΑΚ), το δικαστήριο οφείλει, πριν αποφασίσει να υποβάλει ένα πρόσωπο σε δικαστική συμπαράσταση, να προσπαθήσει να έχει προσωπική επικοινωνία με το πρόσωπο αυτό και να συνεκτιμά τη γνώμη του.

- Η δίκη προκειμένου να υποβληθεί ένα πρόσωπο σε δικαστική συμπαράσταση γίνεται «κεκλεισμένων των θυρών» (άρθρο 802 § 3 ΚΠολΔ).

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι ο δικαστικός συμπαραστάτης διορίζεται από το δικαστήριο με την ίδια δικαστική απόφαση με την οποία υποβάλλεται ένα πρόσωπο σε δικαστική συμπαράσταση.

Το δικαστήριο, σύμφωνα με το άρθρο 1676 ΑΚ, έχει ελευθερία υποβάλει ένα πρόσωπο σε καθεστώς πλήρους ή μερικής στερητικής δικαστικής

³⁰ Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 2003, σελ. 124

συμπαράστασης ή σε καθεστώς πλήρους ή μερικής επικουρικής δικαστικής συμπαράστασης ή σε συνδυασμό των δύο.

Πιο συγκεκριμένα:

α. Στερητική δικαστική συμπαράσταση

αα. Πλήρης

Ένα πρόσωπο κρίνεται ανίκανο να καταρτίζει το ίδιο οποιαδήποτε δικαιοπραξία αν υποβληθεί σε καθεστώς πλήρους στερητικής δικαστικής συμπαράστασης. Αυτό αντικαθιστά, ως δικαιοπρακτών, ο δικαστικός συμπαραστάτης του, που είναι ο νόμιμος αντιπρόσωπός του, αφού τηρούνται οι νόμιμες σχετικές διατυπώσεις.

ββ. Μερική

Σε περίπτωση που ένα πρόσωπο υποβάλλεται σε καθεστώς μερικής στερητικής δικαστικής συμπαράστασης τότε είναι ανίκανο το ίδιο να καταρτίσει ορισμένες μόνο δικαιοπραξίες, οι οποίες και προσδιορίζονται στη δικαστική απόφαση που το θέτει σε δικαστική συμπαράσταση.

Ο δικαστικός συμπαραστάτης υποχρεώνεται από το νόμο να καταρτίζει τις δικαιοπραξίες εκείνες για τις οποίες ένα πρόσωπο κηρύσσεται ανίκανο. Για τις συγκεκριμένες αυτές δικαιοπραξίες ενεργεί ως νόμιμος αντιπρόσωπος του και τηρούνται πάντα οι νόμιμες διατυπώσεις³¹.

β. Επικουρική δικαστική συμπαράσταση

αα. Πλήρης

Αν ένα πρόσωπο υποβληθεί σε καθεστώς πλήρους επικουρικής δικαστικής συμπαράστασης, για να ισχύουν οι δικαιοπραξίες τις οποίες καταρτίζει πρέπει να συναινέσει και ο δικαστικός συμπαραστάτης του.

ββ. Μερική

Όταν ένα πρόσωπο υποβάλλεται σε καθεστώς μερικής επικουρικής δικαστικής συμπαράστασης ο δικαστικός συμπαραστάτης του πρέπει να συναινέσει μόνο για τις δικαιοπραξίες εκείνες που αναφέρονται στη δικαστική απόφαση.

γ. Συνδυασμός στερητικής και επικουρικής δικαστικής συμπαράστασης

³¹ Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 2003, σελ. 126

Υπάρχουν, όμως, και περιπτώσεις στις οποίες το δικαστήριο, σύμφωνα με το άρθρο 1679 ΑΚ, μπορεί να υποβάλει ένα πρόσωπο σε συνδυασμό στερητικής και επικουρικής δικαστικής συμπαράστασης, ορίζοντας ρητά στην απόφασή του ποιες πράξεις δεν μπορεί αυτός που τίθεται σε δικαστική συμπαράσταση να επιχειρεί ο ίδιος, αλλά απαιτείται η μεσολάβηση του δικαστικού συμπαραστάτη του, και ποιες δεν μπορεί να επιχειρεί χωρίς τη συναίνεση του δικαστικού συμπαραστάτη του.

Η ΑΚ 1658§1 ορίζει ότι σε περίπτωση που εκλείψουν οι λόγοι που προκάλεσαν τη δικαστική συμπαράσταση, τα ίδια τα πρόσωπα με αίτησή τους ή και το δικαστήριο αυτεπαγγέλτως, μπορούν να ζητήσουν την άρση αυτής.

2.2.3. Κατηγορίες προσώπων ανάλογα με την ικανότητα για δικαιοπραξία

Ο νόμος με βάση τη δικαιοπρακτική ικανότητα καθορίζει τρεις κατηγορίες προσώπων:

- A. Οι πλήρως ικανοί για δικαιοπραξία
- B. Οι πλήρως ανίκανοι για δικαιοπραξία
- Γ. Οι περιορισμένα ικανοί για δικαιοπραξία.

A. Πλήρως ικανοί για δικαιοπραξία

Πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα έχουν οι ενήλικοι, δηλ. όσοι έχουν συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας τους (άρθρο 127 ΑΚ³², όπως αυτό τροποποιήθηκε με το Ν 1329/1983), υπό την προϋπόθεση ότι δεν συντρέχει γι' αυτούς κάποιος λόγος δικαιοπρακτικής ανικανότητας. Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι για τη συμπλήρωση της ενηλικίωσης λαμβάνεται υπόψη και η ημέρα της γέννησης (άρθρο 241 § 2 ΑΚ).³³

B. Πλήρως ανίκανοι για δικαιοπραξία

Όσοι ανήκουν εδώ διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, στους απόλυτα ανίκανους για δικαιοπραξία και στους σχετικά ανίκανους για δικαιοπραξία.

³² Άρθρο 127. Ενήλικος. Όποιος έχει συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του (ενήλικος) είναι ικανός για κάθε δικαιοπραξία.

³³ Πριν από την τροποποίηση του το άρθρο 127 ΑΚ όριζε ως όριο ενηλικίωσης το 21ο έτος. Ο καθορισμός, όμως, ενός ορίου ενηλικίωσης, από το οποίο και πέρα θεωρείται ώριμος ο άνθρωπος για να δικαιοπρακτεί, οφείλεται στην αυθαίρετη εκτίμηση του νομοθέτη. Η καθιέρωση τέτοιου αυθαίρετου ορίου είναι συνυφασμένη με την αποστολή του δικαίου να απλουστεύει και να εξασφαλίζει τις συναλλαγές

α. Απόλυτα ανίκανοι για δικαιοπραξία

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν όσοι δεν μπορούν να καταρτίσουν καμία δικαιοπραξία, δηλ. οι ανήλικοι που δεν έχουν συμπληρώσει το δέκατο έτος της ηλικίας τους και τα άτομα που βρίσκονται σε πλήρη στερητική δικαστική συμπαράσταση (άρθρο 128 ΑΚ όπως τροποποιήθηκε με το Ν 2447/1996).

Πιο συγκεκριμένα:

αα. Ανήλικοι που δεν έχουν συμπληρώσει το δέκατο έτος της ηλικίας τους: Αν ένας ανήλικος κάτω των δέκα ετών καταρτίσει μία δικαιοπραξία, η δικαιοπραξία αυτή είναι άκυρη. Στη θέση αυτών δικαιοπρακτούν οι νόμιμοι αντιπρόσωποι τους, αφού τηρηθούν και οι νόμιμες διατυπώσεις που τυχόν απαιτούνται. Ως νόμιμοι αντιπρόσωποι των ανηλίκων λογίζονται οι γονείς τους, αφού η γονική μέριμνα ανήκει, κατά κανόνα, και στους δύο γονείς μαζί (άρθρο 1510 § 1 ΑΚ).

ββ. Άτομα που βρίσκονται σε πλήρη στερητική δικαστική συμπαράσταση: Όπως ήδη προαναφέρθηκε, στην περίπτωση που ένα άτομο υποβάλλεται σε καθεστώς πλήρους στερητικής δικαστικής συμπαράστασης, δεν μπορεί το ίδιο να δικαιοπρακτήσει. Αντί αυτού σύμφωνα με τις σχετικές νόμιμες διατυπώσεις δικαιοπρακτεί ο δικαστικός συμπαραστάτης του, που είναι ο νόμιμος αντιπρόσωπός του. Συνεπώς, αν το άτομο αυτό, κατά το χρονικό διάστημα που βρίσκεται σε καθεστώς πλήρους στερητικής δικαστικής συμπαράστασης, δικαιοπρακτήσει, όλες οι δικαιοπραξίες είναι άκυρες, ακόμα και σε περίπτωση που αποδειχτεί ότι όταν κατάρτισε μια συγκεκριμένη δικαιοπραξία είχε συνείδηση της σημασίας που είχε αυτή³⁴.

β. Σχετικά (ή παροδικά) ανίκανοι για δικαιοπραξία

Σύμφωνα με το άρθρο 131 § 1 ΑΚ είναι δυνατόν άτομα ενήλικα που δεν έχουν τεθεί σε καθεστώς πλήρους στερητικής δικαστικής συμπαράστασης τη στιγμή που καταρτίζουν μια συγκεκριμένη δικαιοπραξία ή να μην έχουν συνείδηση των πράξεων τους κατά τη διάρκεια ενός περιορισμένου χρονικού διαστήματος (π.χ. λόγω υψηλού πυρετού, μέθης, χρήσης ναρκωτικών) ή να βρίσκονται σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που περιορίζει αποφασιστικά τη

³⁴ Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 2003, σελ. 128-129

λειτουργία της βούλησης τους, αφού έχουν σημαντική μείωση της ικανότητας αντικειμενικού ελέγχου της πραγματικότητας.

Στις περιπτώσεις αυτές πρόκειται για σχετική ανικανότητα για δικαιοπραξία ενός προσώπου, γιατί ανικανότητα για δικαιοπραξία υπάρχει μόνο όταν αποδεικνύεται πως κατά την κατάρτιση μιας συγκεκριμένης δικαιοπραξίας, υφίσταται λόγος που εμποδίζει το πρόσωπο αυτό να σχηματίσει ελεύθερα τη βούληση του ή να αναλογιστεί τις συνέπειες της δήλωσής του. Αν παρά την παροδική ανικανότητα, καταρτίσει ένα πρόσωπο δικαιοπραξία, τότε αυτή είναι άκυρη (άρθρα 131³⁵ και 171 ΑΚ³⁶).

Επειδή τα κριτήρια της δικαιοπρακτικής ανικανότητας μπορούν να δημιουργήσουν κινδύνους για την ασφάλεια των συναλλαγών, ο νόμος με ειδικές διατάξεις προστατεύει τους τρίτους, που καλόπιστα συναλλάσσονται με πρόσωπα παροδικά ανίκανα να δικαιοπρακτούν.

Ο νόμος προέβλεψε τη ρύθμιση αυτή για τα άτομα αυτά ή γιατί κανείς δεν κίνησε τη διαδικασία της δικαστικής συμπαράστασης, ή γιατί, αν και ξεκίνησε η διαδικασία, δεν υπάρχει ακόμη η έκδοση σχετικής δικαστικής απόφασης³⁷.

γ. Διαφορά απόλυτης από σχετική ανικανότητα για δικαιοπραξία

Οι απόλυτα ανίκανοι για δικαιοπραξία δεν μπορούν να καταρτίσουν καμία απολύτως δικαιοπραξία και στην περίπτωση που προβούν σε αυτή την

³⁵ Άρθρο 131. Η δήλωση της βούλησης είναι άκυρη αν, κατά το χρόνο που έγινε, το πρόσωπο δεν είχε συνείδηση των πράξεων του ή βρισκόταν σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που περιόριζε αποφασιστικά τη λειτουργία της βούλησής του.

Οι κληρονόμοι μπορούν, μέσα σε μια πενταετία από την επαγωγή, να προσβάλουν για έναν από τους λόγους της προηγούμενα παραγράφου τις μη χαριστικές δικαιοπραξίες που έγιναν από τον κληρονομούμενο ή προς αυτόν τότε μόνο: 1. αν κατά την κατάρτιση της δικαιοπραξίας εκκρεμούσε διαδικασία για την υποβολή του κληρονομούμενου σε δικαστική συμπαράσταση λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής που δεν πρόλαβε να ολοκληρωθεί ή αν μετά την κατάρτιση ο κληρονομούμενος υποβλήθηκε σε δικαστική συμπαράσταση για την παραπάνω αιτία. 2. αν η δικαιοπραξία καταρτίστηκε ενόσω αυτός βρισκόταν έγκλειστος σε ειδική για την κατάσταση του μονάδα ψυχικής υγείας. 3. αν η κατάσταση που επικαλούνται οι κληρονόμοι προκύπτει από την ίδια τη δικαιοπραξία που προσβάλλεται. (Όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 16 του Ν 2447/1996.)

³⁶ Άρθρο 171 Δήλωση της βούλησης προς πρόσωπο που δεν έχει συνείδηση των πράξεων του ή που βρίσκεται σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή, η οποία περιορίζει αποφασιστικά τη λειτουργία της βούλησής του, είναι άκυρη. (Όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 16 ίου Ν 2447/1996.)

³⁷ Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 2003, σελ. 130

ενέργεια, η δικαιοπραξία που καταρτίστηκε είναι άκυρη, ανεξάρτητα αν είχαν συνείδηση της δικαιοπραξίας που κατάρτιζαν.

Οι σχετικά ανίκανοι για δικαιοπραξία μπορούν να δικαιοπρακτήσουν, αν όμως αποδειχτεί ότι κατά την κατάρτιση μιας συγκεκριμένης δικαιοπραξίας δεν είχαν συνείδηση όσων έκαναν, ή βρίσκονταν σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή με αποτέλεσμα να περιορίζεται η λειτουργία της βούλησής τους, τότε η δικαιοπραξία αυτή είναι άκυρη.

Γ. Περιορισμένα ικανοί για δικαιοπραξία

Σύμφωνα με το άρθρο 129 ΑΚ³⁸ περιορισμένα ικανοί για δικαιοπραξία είναι όσοι συμπλήρωσαν το δέκατο έτος της ηλικίας τους, όχι όμως το δέκατο όγδοο, όσοι βρίσκονται σε μερική στερητική δικαστική συμπαράσταση, όσοι βρίσκονται σε επικουρική δικαστική συμπαράσταση και όσοι σύμφωνα με το άρθρο 1676 ΑΚ, έχουν τεθεί σε συνδυασμό στερητικής και επικουρικής δικαστικής συμπαράστασης. Τα άτομα που έχουν περιορισμένη ικανότητα για δικαιοπραξία μπορούν να δικαιοπρακτούν μόνο στις περιπτώσεις εκείνες που ορίζει ο νόμος ή αν τηρούνται οι όροι που ορίζει αυτός (άρθρο 133 ΑΚ³⁹).

Ειδικότερα:

α. Ανήλικοι που έχουν συμπληρώσει το δέκατο έτος της ηλικίας τους

- Ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο έτος της ηλικίας του μπορεί να καταρτίζει δικαιοπραξίες από τις οποίες έχει απλώς έννομο όφελος (άρθρο 134 ΑΚ⁴⁰) καθώς επίσης και δικαιοπραξίες ως αντιπρόσωπος άλλου (άρθρο 213 ΑΚ).

- Ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δωδέκατο έτος της ηλικίας του μπορεί να παρουσιάζεται ο ίδιος στο δικαστήριο το οποίο είναι αρμόδιο για την

³⁸ Άρθρο 129. Περιορισμένα ικανοί Περιορισμένη ικανότητα για δικαιοπραξία έχουν: 1. οι ανήλικοι που συμπλήρωσαν το δέκατο έτος 2. όποιοι βρίσκονται σε μερική στερητική δικαστική συμπαράσταση 3. όποιοι βρίσκονται σε επικουρική δικαστική συμπαράσταση. (Όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 16 του Ν 2447/1996.)

³⁹ Άρθρο 133. Δικαιοπραξίες ίου περιορισμένα ικανού. Πρόσωπα με περιορισμένη ικανότητα είναι ικανά να επιχειρήσουν δικαιοπραξία μόνο στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος ή μόνο με τους όρους που τάσσει ο νόμος.

⁴⁰ Άρθρο 134. Ανήλικος που συμπλήρωσε το δέκατο έτος. Ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο έτος είναι ικανός για δικαιοπραξία, από την οποία αποκτά απλώς και μόνο έννομο όφελος.

υπόθεση της υιοθεσίας του και να συναινέσει για την υιοθεσία του (άρθρο 1555 § 1 ΑΚ).

- Ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο τέταρτο έτος της ηλικίας του μπορεί να διαχειρίζεται ελεύθερα και όπως θέλει ό,τι κερδίζει από την προσωπική του εργασία ή του δόθηκε για να το διαθέτει ελεύθερα (άρθρο 135 ΑΚ⁴¹).

- Ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας του έχει την ικανότητα να συνάψει σύμβαση εργασίας ως εργαζόμενος, υπό την προϋπόθεση ότι έχει τη γενική συναίνεση των προσώπων που ασκούν την επιμέλεια του (άρθρο 136 εδ. 1 ΑΚ⁴²), δηλαδή και των δύο γονέων του ή του επιτρόπου του.

Η συναίνεση που απαιτείται από το νόμο είναι γενική και δεν χρειάζεται ειδική άδεια για κάθε σύμβαση εργασίας που καταρτίζει ο ανήλικος.

Αν ωστόσο εκείνοι που ασκούν την επιμέλεια του ανήλικου αρνούνται να δώσουν τη σχετική άδεια στον ανήλικο για να συνάψει σύμβαση εργασίας, ο ανήλικος μπορεί να υποβάλει αίτηση στο δικαστήριο. Το τελευταίο, αφού ακούσει τα σχετικά επιχειρήματα εκείνων που ασκούν την επιμέλεια του, αποφασίζει, με γνώμονα το συμφέρον του ανήλικου, για τη χορήγηση της σχετικής άδειας (άρθρο 136 εδ. 2 ΑΚ).

Πώς, όμως, είναι δυνατόν ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο τέταρτο έτος της ηλικίας του να μπορεί να διαθέτει όσα κερδίζει από την εργασία του, αφού μόνον όταν συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος μπορεί να καταρτίσει έγκυρη σύμβαση εργασίας;

Ο ανήλικος, που δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας του, δεν είναι ικανός από το νόμο να καταρτίσει έγκυρη σύμβαση εργασίας, έχει, όμως, τη δυνατότητα να κερδίζει χρήματα από περιστασιακή απασχόληση ή από σύμβαση εργασίας που κατάρτισαν για λογαριασμό του οι

⁴¹ Άρθρο 135. Ανήλικος που συμπλήρωσε το δέκατο τέταρτο έτος. Ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο τέταρτο έτος μπορεί να διαθέτει ελεύθερα όσα κερδίζει από την προσωπική του εργασία ή που του δόθηκε για να το χρησιμοποιεί ή για να το διαθέτει ελεύθερα.

⁴² Άρθρο 136. Ανήλικος που συμπλήρωσε το δέκατο πέμπτο έτος. Ο ανήλικος που συμπλήρωσε το δέκατο πέμπτο έτος μπορεί, με τη γενική συναίνεση των προσώπων που ασκούν την επιμέλεια του, να συνάψει σύμβαση εργασίας ως εργαζόμενος. Αν δεν δίνεται η συναίνεση, αποφασίζει το δικαστήριο ύστερα από αίτηση του ανήλικου.

νόμιμοι αντιπρόσωποι του για εργασία που επιτρέπεται σε ανήλικο κάτω των δέκα πέντε ετών.

- Ο ανήλικος που, κατ' εξαίρεση έχει τελέσει γάμο, μπορεί να επιχειρεί μόνος του ορισμένες δικαιοπραξίες που ορίζονται από το νόμο (άρθρο 137 ΑΚ⁴³).

Αν ένας ανήλικος, με περιορισμένη ικανότητα για δικαιοπραξία, καταρτίσει δικαιοπραξία χωρίς ο νόμος να προβλέπει ότι μπορεί να την κάνει, ή καταρτίσει δικαιοπραξία, επιτρεπτή για την ηλικία του από το νόμο, χωρίς όμως να τηρήσει τους απαιτούμενους νόμιμους όρους για την έγκυρη κατάρτιση της, η δικαιοπραξία αυτή δεν παράγει κανένα έννομο αποτέλεσμα και ως εκ τούτου είναι άκυρη. Τις δικαιοπραξίες αυτές μπορούν να καταρτίσουν οι νόμιμοι αντιπρόσωποι τους, αφού τηρηθούν και οι τυχόν νόμιμες διατυπώσεις⁴⁴.

β. Άτομα που έχουν τεθεί σε μερική στερητική δικαστική συμπαράσταση

Όπως ήδη αναφέρθηκε, σε περίπτωση που ένα πρόσωπο υποβληθεί σε καθεστώς μερικής στερητικής δικαστικής συμπαράστασης τότε είναι ανίκανο για αυτοπρόσωπη κατάρτιση ορισμένων μόνο δικαιοπραξιών, οι οποίες και προσδιορίζονται στη δικαστική απόφαση που το θέτει σε αυτό το καθεστώς.

Για όλες τις άλλες δικαιοπραξίες το άτομο αυτό είναι πλήρως ικανό για δικαιοπραξία. Επομένως όλες οι δικαιοπραξίες που καταρτίζει αυτοπροσώπως ένα άτομο κατά το χρονικό διάστημα που βρίσκεται σε μερική στερητική δικαστική συμπαράσταση είναι άκυρες, υπό την προϋπόθεση ότι αυτές περιλαμβάνονται ανάμεσα στις δικαιοπραξίες εκείνες για την κατάρτιση των οποίων το συγκεκριμένο άτομο έχει κηρυχθεί ανίκανο. Η ακυρότητα τους δεν ανατρέπεται ακόμη και αν αποδειχτεί ότι όταν το άτομο κατάρτιζε τη συγκεκριμένη δικαιοπραξία είχε πλήρη συνείδηση της σημασίας της.

⁴³ Άρθρο 137. Ανήλικος που τελεί γάμο. Ο έγγαμος ανήλικος μπορεί να επιχειρεί μόνος του κάθε δικαιοπραξία απαραίτητη για να συντηρεί ή να βελτιώνει την περιουσία του ή για να αντιμετωπίζει τις ανάγκες της προσωπικής του συντήρησης και εκπαίδευσης, καθώς και τις τρέχουσες ανάγκες της οικογένειάς του. Μπορεί επίσης: 1. να εκμισθώνει μόνος τα ακίνητα του, αστικά ή αγροτικά, το πολύ για μία εξαετία 2. να εισπράττει μόνος του εισοδήματα από την περιουσία του 3. να διεξάγει μόνος του κάθε δίκη σχετική με τις παραπάνω δικαιοπραξίες.

⁴⁴ Πηνελόπη Αγαλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 2003, σελ. 134

γ. Άτομα που έχουν τεθεί σε επικουρική δικαστική συμπαράσταση
αα. Πλήρης επικουρική δικαστική συμπαράσταση

Όταν ένα άτομο έχει υποβληθεί σε καθεστώς πλήρους επικουρικής δικαστικής συμπαράστασης, τότε απαιτείται η συναίνεση του δικαστικού συμπαραστάτη του για να ισχύουν όλες οι δικαιοπραξίες που καταρτίζει. Συνεπώς, όλες οι δικαιοπραξίες που καταρτίζει το άτομο αυτό, κατά το χρονικό διάστημα που βρίσκεται σε πλήρη επικουρική δικαστική συμπαράσταση, χωρίς τη συναίνεση του δικαστικού του συμπαραστάτη είναι άκυρες, ακόμα και αν κατά την κατάρτιση τους είχε πλήρη συνείδηση των όσων έκανε.

ββ. Μερική επικουρική δικαστική συμπαράσταση

Αν ένα πρόσωπο υποβληθεί σε καθεστώς μερικής επικουρικής δικαστικής συμπαράστασης, τότε απαιτείται η συναίνεση του δικαστικού συμπαραστάτη του για να μπορεί να καταρτίσει τις δικαιοπραξίες εκείνες που αναφέρονται στη δικαστική απόφαση. Για όλες τις άλλες δικαιοπραξίες το άτομο αυτό έχει πλήρη ικανότητα για δικαιοπραξία. Συνεπώς οι δικαιοπραξίες που καταρτίζονται χωρίς τη συναίνεση του δικαστικού συμπαραστάτη του, κατά το χρονικό διάστημα που βρίσκεται σε μερική επικουρική δικαστική συμπαράσταση, αν αυτές συμπεριλαμβάνονται ανάμεσα σε εκείνες, για την έγκυρη κατάρτιση των οποίων χρειάζεται η συναίνεση αυτή, είναι άκυρες⁴⁵.

δ. Άτομα που έχουν τεθεί σε συνδυασμό στερητικής και επικουρικής δικαστικής συμπαράστασης

Μπορεί ένα άτομο να τεθεί σε συνδυασμό στερητικής και επικουρικής δικαστικής συμπαράστασης. Ο συνδυασμός αυτός βέβαια είναι εφικτός μόνο όταν και η στερητική και η επικουρική δικαστική συμπαράσταση είναι μερική.

Στην περίπτωση αυτή με δικαστική απόφαση⁴⁶ ορίζονται ποιες δικαιοπραξίες είναι ανίκανο το συγκεκριμένο άτομο να καταρτίζει και ποιες πρέπει να καταρτίζει με συναίνεση του δικαστικού του συμπαραστάτη. Για όλες τις άλλες δικαιοπραξίες αναγνωρίζεται ότι το άτομο αυτό έχει πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα. Συνεπώς, όλες οι δικαιοπραξίες που το άτομο αυτό κατάρτισε, κατά το χρονικό διάστημα που βρίσκεται σε αυτό το καθεστώς, είναι άκυρες, αν δεν τηρήθηκαν οι όροι που τέθηκαν από τη δικαστική απόφαση.

⁴⁵ Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Σάκουλας, 2003, σελ. 135

ε. Διαφορά περιορισμένης ικανότητας για δικαιοπραξία ανηλίκων που έχουν συμπληρώσει το δέκατο έτος της ηλικίας τους από άτομα που έχουν τεθεί σε μερική στερητική δικαστική συμπαράσταση, σε επικουρική δικαστική συμπαράσταση ή σε συνδυασμό στερητικής και επικουρικής δικαστικής συμπαράστασης

Οι ανήλικοι άνω των δέκα ετών είναι ανίκανοι για δικαιοπραξία. Κατ' εξαίρεση μπορούν να δικαιοπρακτήσουν, κατά τις περιπτώσεις εκείνες που ορίζει ο νόμος.

Έχουν επίσης ικανότητα για δικαιοπραξία όσοι έχουν τεθεί σε μερική στερητική δικαστική συμπαράσταση, σε επικουρική δικαστική συμπαράσταση, καθώς και σε συνδυασμό στερητικής και επικουρικής δικαστικής συμπαράστασης. Κατ' εξαίρεση, όμως, ανάλογα με το καθεστώς της δικαστικής συμπαράστασης στο οποίο βρίσκονται, μπορούν να συμβαίνουν τα εξής:

- να μην επιτρέπεται να καταρτίσουν οι ίδιοι ορισμένες δικαιοπραξίες (μερική στερητική δικαστική συμπαράσταση).

- να μην επιτρέπεται να καταρτίσουν όλες ή ορισμένες δικαιοπραξίες χωρίς τη συναίνεση του δικαστικού συμπαραστάτη τους (επικουρική δικαστική συμπαράσταση).

- να μην επιτρέπεται να καταρτίσουν οι ίδιοι ορισμένες δικαιοπραξίες και ορισμένες να μην επιτρέπεται να τις καταρτίσουν χωρίς τη συναίνεση του δικαστικού συμπαραστάτη τους (συνδυασμός στερητικής και επικουρικής δικαστικής συμπαράστασης)⁴⁶.

2.3. Έννοια της δήλωσης βούλησης

2.3.1. Η δήλωση της βούλησης

Η δήλωση της βούλησης του δικαιοπρακτούντος αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για να καταρτιστεί μια δικαιοπραξία. Μέσω αυτής εξωτερικεύεται και τίθεται σε ισχύ η δικαιοπρακτική βούληση, που αποτελεί το μέσο με το οποίο μια ενδιάθετη κατάσταση του προσώπου αποκαλύπτεται στον εξωτερικό κόσμο. Αυτή διακρίνεται⁴⁷:

⁴⁶ Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 2003, σελ. 136-137

⁴⁷ Αλεξάνδρα Βάρκα-Αδάμη, Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 73-74

A) ανάλογα με το τρόπο κατά τον οποίο εκδηλώνεται σε:

- ρητή (ή άμεση) δηλ. γίνεται με λέξεις ή πράξεις που εκδηλώνουν άμεσα τη θέληση κάποιου προσώπου και

- σιωπηρή (ή έμμεση) δηλ. συμπεραίνεται έμμεσα από κάποιες πράξεις, που έχουν άλλο σκοπό.

B) ανάλογα με τον χρόνο κατά τον οποίο αναπτύσσει την ενέργεια της σε:

- απευθυντέα και

- μη απευθυντέα

Η δήλωση της βούλησης μπορεί να είναι αυτοπρόσωπη, να γίνει δηλαδή από το ίδιο το πρόσωπο που δικαιοπρακτεί ή μέσω του αντιπροσώπου του, που πράττει για λογαριασμό του.

Για να παράγει όμως η δήλωση της βούλησης το έννομο αποτέλεσμα στο οποίο αποβλέπει αυτός που την εξωτερικεύει, πρέπει να γίνει γνωστή σ' εκείνον προς τον οποίο απευθύνεται. Για το λόγο αυτό και για να αποφεύγονται αμφισβητήσεις ως προς τον ακριβή χρόνο που ένα έγγραφο που περιέχει δήλωση βούλησης κατέστη γνωστό στο πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται ή στις περιπτώσεις που ο αποδέκτης ενός εγγράφου δεν δέχεται να το παραλάβει, ο νόμος προβλέπει την επίδοση του με δικαστικό επιμελητή.

Υπάρχουν όμως περιπτώσεις, στις οποίες η δήλωση της βούλησης δεν είναι απαραίτητο να καταστεί γνωστή σε ένα συγκεκριμένο πρόσωπο για να παράγει έννομα αποτελέσματα, αφού ενεργεί από τη στιγμή της εξωτερικεύσής της (μη απευθυντέες δικαιοπραξίες π.χ. διαθήκη).

2.3.2. Τα στοιχεία της δήλωσης βούλησης

Η δήλωση βούλησης αποτελείται από δύο στοιχεία: το εσωτερικό στοιχείο της, που είναι η βούληση, και το εξωτερικό στοιχείο της, που είναι η δήλωση. Η βούληση, ως στοιχείο της δήλωσης βούλησης, για πρακτικούς λόγους, προκειμένου να επιλυθούν προβλήματα σε περίπτωση διάστασης δήλωσης και βούλησης, διακρίνεται σε τρία είδη⁴⁸ :

⁴⁸ Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 2^η, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1997, σελ. 310-311

α) Βούληση της πράξης ή βούληση ενέργειας: Σύμφωνα με αυτή το πρόσωπο προβαίνει με τη θέλησή του σε κάποια ενέργεια, με την οποία εξωτερικεύει τη βούληση του. Αν η βούληση πράξης ελλείπει, δηλαδή ο πράττων προβεί σε μια συμπεριφορά που δεν ελέγχεται από τη θέληση του, τότε η δήλωση βούλησης καθίσταται ανύπαρκτη ή κατ' άλλους άκυρη.

β) Βούληση της δήλωσης ή συνείδηση της δήλωσης: Είναι η βούληση που δηλώνει ότι η συμπεριφορά του προσώπου αποτελεί νομικά σημαντική πράξη ή έχει δικαιοπρακτική σημασία, δηλαδή μπορεί να παράγει κάποιο έννομο αποτέλεσμα. Αν δεν υπάρχει η βούληση της δήλωσης ή αυτή είναι ελαττωματική, τότε η δήλωση της βούλησης είναι άκυρη ή ακυρώσιμη.

γ) Δικαιοπρακτική βούληση: Η βούληση αυτή παράγει συγκεκριμένα έννομα αποτελέσματα, τα οποία επιδιώκει να επιτύχει με τη δήλωσή του ο δηλών. Αν η δικαιοπρακτική βούληση ελλείπει ή είναι ελαττωματική τότε καθίσταται άκυρη ή ακυρώσιμη.

2.4. Συμφωνία μεταξύ δήλωσης και βούλησης

Για να καταρτιστεί μία έγκυρη δικαιοπραξία δεν είναι απαραίτητη μόνο η δήλωση της βούλησης του δικαιοπρακτούντος, αλλά πρέπει η δήλωση αυτή να είναι σύμφωνη με τη βούλησή του, δηλαδή να ταυτίζεται η θέληση και η δήλωση εκείνου που δικαιοπρακτεί, διαφορετικά υπάρχει διάσταση μεταξύ δήλωσης και βούλησης. Σ' αυτές τις περιπτώσεις η δικαιοπραξία πάσχει, αφού η δικαιοπρακτική δήλωση, ως εκδήλωση της ιδιωτικής αυτονομίας δεν μπορεί να εκπληρώσει το σκοπό της.

Η διάσταση αυτή μεταξύ βούλησης και δήλωσης, μπορεί να είναι εκούσια (ηθελημένη) ή ακούσια (αθέλητη).

Όταν η ασυμφωνία μεταξύ βούλησης και δήλωσης είναι εκούσια, πρόκειται για εικονικότητα, ενώ όταν είναι ακούσια υπάρχει πλάνη.

A. Εκούσια Διάσταση ή Εικονικότητα

Η εκούσια διάσταση δήλωσης και βούλησης καλείται εικονικότητα (ΑΚ 138,139)⁴⁹. Η δικαιοπραξία που καταρτίστηκε από τους συμβαλλόμενους, με

⁴⁹ Άρθρο 138: Εικονική Δήλωση. Δήλωση βούλησης που δεν έγινε στα σοβαρά παρά μόνο φαινομενικά (εικονική) είναι άκυρη. Αλλά η δικαιοπραξία που καλύπτεται κάτω από την εικονική είναι έγκυρη αν τα μέρη την ήθελαν και συντρέχουν οι όροι που απαιτούνται για τη σύστασή της.

βάση την μη σοβαρή και μόνο κατά το φαινόμενο σύμπτωση δήλωσης και βούλησης δεν παράγει τα έννομα αποτελέσματα της. Είναι δηλ. άκυρη. Η εικονική και επομένως άκυρη σύμβαση, όμως, που συνάπτεται με αυτό τον τρόπο, δεν είναι δίκαιο να βλάπτει τους τρίτους οι οποίοι καλόπιστα, και χωρίς να γνωρίζουν την εικονικότητα, συνηλλάγησαν με εκείνους που μη σοβαρώς και φαινομενικά κατάρτισαν την εικονική δικαιοπραξία. Η εικονικότητα όμως είναι απαράδεκτη, όταν αναφέρεται σε δικαιοπραξίες που ενδιαφέρουν τη δημόσια τάξη και γίνονται με τη σύμπραξη της αρχής π.χ. γάμος, αναγνώριση παιδιού που γεννήθηκε εκτός γάμου, υιοθεσία κ.λπ. Οι δικαιοπραξίες αυτές και όταν ακόμη γίνονται εικονικά είναι έγκυρες.

Υπάρχουν δύο είδη εικονικότητας, η απόλυτη και η σχετική.

α) **Απόλυτη** εικονικότητα υπάρχει όταν κάτω από την εικονική δικαιοπραξία δεν υποκρύπτεται άλλη δικαιοπραξία⁵⁰. Στην περίπτωση απόλυτης εικονικότητας η εικονική δικαιοπραξία είναι άκυρη (άρθρο 138 § 1 ΑΚ) και δεν παράγει κανένα αποτέλεσμα.

β) **Σχετική** εικονικότητα υπάρχει όταν κάτω από την εικονική δικαιοπραξία υποκρύπτεται άλλη δικαιοπραξία⁵¹. Στην περίπτωση της σχετικής εικονικότητας, η εικονική δικαιοπραξία είναι άκυρη, η δικαιοπραξία, όμως, που καλύπτεται κάτω από την εικονική, είναι έγκυρη, αν τα μέρη την ήθελαν και συντρέχουν οι όροι που απαιτούνται για τη σύσταση της (άρθρο 138 § 2 ΑΚ).

Β. Ακούσια διάσταση ή Πλάνη

Ακούσια, αθέλητη δηλαδή διάσταση μεταξύ δήλωσης και βούλησης είναι εκείνη που δεν γίνεται ενσυνειδήτητα. Αυτό συμβαίνει, όταν η βούληση ή η

Άρθρο 139: Η εικονικότητα δεν βλάπτει εκείνον που συναλλάχθηκε αγνοώντας την.

⁵⁰ Παράδειγμα: Ο Α, που ήταν καταχρεωμένος και φοβόταν ότι οι δανειστές του θα επιδιώξουν κατάσχεση και στη συνέχεια πώληση των περιουσιακών του στοιχείων με πλειστηριασμό, πώλησε εικονικά το μοναδικό του ακίνητο στον Β, έτσι ώστε να εμφανίζεται ότι δεν έχει πλέον ακίνητη περιουσία. Στην περίπτωση αυτή, κάτω από την εικονική πώληση του Α δεν καλύπτεται άλλη δικαιοπραξία, απλά ο Α απέφυγε με τον τρόπο αυτό την εκποίηση της περιουσίας του από τους δανειστές του.

⁵¹ Παράδειγμα: Ο Α, αποσυρόμενος από το επάγγελμα του οδοντογιατρού, θέλησε να χαρίσει τον εξοπλισμό του οδοντιατρείου του στον Β. Για να αποφύγει τυχόν δυσάρεστες των συγγενών του, εμφανίστηκε ότι τον πούλησε στον Β. Στην περίπτωση αυτή κάτω από την εικονική δικαιοπραξία, την πώληση υποκρύπτεται άλλη δικαιοπραξία, η δωρεά.

δήλωση της βούλησης του δικαιοπρακτούντος είναι αποτέλεσμα πλάνης, άγνοιας δηλαδή, ή λαθεμένης γνώσης της πραγματικότητας.

Υπάρχουν δύο είδη πλάνης: η πλάνη στα παραγωγικά αίτια της βούλησης και η πλάνη στη δήλωση.

Πλάνη στη δήλωση (ΑΚ 140)⁵² υπάρχει όταν η άγνοια ή η εσφαλμένη γνώση της πραγματικότητας έχει ως συνέπεια δήλωση βούλησης, που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματική θέληση του προσώπου. Η πλάνη στη δήλωση μπορεί να είναι ουσιώδης ή επουσιώδης.

α. Ουσιώδης πλάνη

Η πλάνη είναι ουσιώδης όταν αφορά σημείο τόσο σπουδαίο για την όλη δικαιοπραξία, ώστε το πρόσωπο δεν θα προχωρούσε στην κατάρτιση της δικαιοπραξίας, αν γνώριζε την πραγματική κατάσταση (άρθρο 141 ΑΚ)⁵³.

Η δικαιοπραξία που καταρτίστηκε λόγω ουσιώδους πλάνης ακυρώσιμη. Εκείνος που πλανήθηκε (ή οι κληρονόμοι του) έχει το δικαίωμα να εγείρει σχετική αγωγή και να ζητήσει ακύρωση της δικαιοπραξίας (άρθρο 154 ΑΚ)⁵⁴.

Το δικαίωμα έγερσης της αγωγής για ακύρωση της δικαιοπραξίας αποσβήνεται μετά την πάροδο δύο ετών από την κατάρτιση της δικαιοπραξίας (άρθρο 157 εδ. 1 ΑΚ)⁵⁵. Πρόκειται για αποσβεστική προθεσμία, που αρχίζει από την επομένη της κατάρτισης της δικαιοπραξίας.

Ωστόσο, αν η πλάνη συνεχίστηκε και αφού καταρτίστηκε η δικαιοπραξία, η διετία αρχίζει από τότε που πέρασε η κατάσταση αυτή. Δεν επιτρέπεται, όμως, ακύρωση της δικαιοπραξίας όταν περάσουν είκοσι έτη από την

⁵² Άρθρο 141: Δήλωση από πλάνη. Αν κάποιος καταρτίζει δικαιοπραξία και η δήλωσή του δεν συμφωνεί, από ουσιώδη πλάνη, με την βούλησή του, έχει δικαίωμα να ζητήσει την ακύρωση της δικαιοπραξίας.

⁵³ Παραδείγματα: - Ο Α, γεωκτήμονας, πρότεινε με επιστολή στον Β, έμπορο, να του πωλήσει 5.000 κιλά σιτάρι προς χ ευρώ το κιλό, ενώ πράγματι ήθελε να γράψει 500 κιλά. Ο Β δήλωσε ότι δέχεται και καταρτίστηκε η σύμβαση μεταξύ Α και Β για 5.000 κιλά. Στο παραπάνω παράδειγμα υπάρχει ουσιώδης πλάνη του Α, γιατί αν ο Α ήξερε τι έγραφε από άποψη ποσότητας, ουδέποτε θα ήθελε να καταρτίσει τη σχετική δικαιοπραξία. -

⁵⁴ Άρθρο 154: Η ακύρωση δικαιοπραξίας λόγω πλάνης, απάτης ή απειλής επέρχεται με δικαστική απόφαση. Την ακύρωση έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν μόνο αυτός που πλανήθηκε ή απατήθηκε ή απειλήθηκε και οι κληρονόμοι τους.

⁵⁵ Άρθρο 157: Όταν περάσουν δύο χρόνια από τη δικαιοπραξία επέρχεται απόσβεση του δικαιώματος για ακύρωση. Αν η πλάνη ή η απάτη ή η απειλή εξακολούθησαν και μετά τη δικαιοπραξία, η διετία αρχίζει από τότε που πέρασε η κατάσταση αυτή. Σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται ακύρωση όταν περάσουν είκοσι χρόνια από τη δικαιοπραξία.

κατάρτιση της (άρθρο 157, εδ. 2 και 3 ΑΚ). Πρόκειται και πάλι για απροσβεστική προθεσμία, που αρχίζει από την επομένη της κατάρτισης της δικαιοπραξίας.

Εκείνος που εγείρει την αξίωση για ακύρωση της δικαιοπραξίας λόγω πλάνης υποχρεούται να αποζημιώσει τον αντισυμβαλλόμενο του για τη ζημία που του προξενήθηκε, επειδή πίστεψε ότι κατάρτισε έγκυρη δικαιοπραξία (άρθρο 145 ΑΚ)⁵⁶.

Β. Επουσιώδης πλάνη

Επουσιώδης είναι η πλάνη που σχετίζεται με μικρότερης σημασίας θέματα της δικαιοπραξίας και αφορά στα παραγωγικά αίτια, στα ελατήρια δηλ. της βούλησης.⁵⁷ Η επουσιώδης πλάνη δεν πλήττει το κύρος της δικαιοπραξίας και επομένως δεν ακυρώνει αυτή.

2.5. Έλλειψη ελαττωμάτων της βούλησης

Βούληση χωρίς ελαττώματα σημαίνει ότι η βούληση του δικαιοπρακτούντος πρέπει να μην είναι αποτέλεσμα πλάνης στα παραγωγικά αίτια της βούλησης, απάτης ή απειλής⁵⁸. Το θέμα της διακρίβωσης ύπαρξης ή όχι ελαττωμάτων στη βούληση βέβαια είναι διαφορετικό από την πλάνη στη δήλωση. Σ' αυτήν την περίπτωση δεν υπάρχει διάσταση μεταξύ δήλωσης και βούλησης – αν και ορισμένοι υποστηρίζουν ότι και εδώ υπάρχει ακούσια διάσταση – πάσχει όμως η δικαιοπρακτική βούληση επειδή διαμορφώνεται κάτω από την επίδραση ορισμένων παραγόντων, που συνιστούν τα λεγόμενα «ελαττώματα της βούλησης»⁵⁹.

⁵⁶ Άρθρο 145: Αποζημίωση λόγω της ακύρωσης. Όποιος αξιώνει να ακυρωθεί η δικαιοπραξία επειδή πλανήθηκε έχει υποχρέωση να ανορθώσει τη ζημία που επέρχεται από την ακύρωση στο μέτρο που δεν υπερβαίνει το διαφέρον από την έγκυρη δικαιοπραξία. Η υποχρέωση για την αποζημίωση αποκλείεται, αν αυτός που ζημιώθηκε γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την πλάνη.

⁵⁷ Παράδειγμα: Ο Α με επιστολή του προς τον Β τον ρώτησε αν θέλει να αγοράσει το αυτοκίνητο του στην τιμή των 2.500 €, ενώ ήθελε να γράψει 2.600 €. Ο Β απάντησε ότι δέχεται και έτσι καταρτίστηκε η σύμβαση πώλησης του αυτοκινήτου στην τιμή των 2.500 €. Αυτή η πλάνη αυτή του Α δεν είναι ουσιώδης, γιατί η διαφορά της τιμής πώλησης που πρότεινε ο Α από εκείνη που σκεπτόταν είναι πολύ μικρή.

⁵⁸ Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 2003, σελ. 137

⁵⁹ Αν ο Β προσήλθε στην κατάρτιση της σύμβασης πώλησης του ακινήτου του στον Α, επειδή του ασκήθηκε ψυχολογικός εξαναγκασμός ή ο Ζ προβαίνει στην αγορά κοσμήματος από τον Ψ, επειδή σχημάτισε την εσφαλμένη εντύπωση ότι αυτό είναι χρυσό, ενώ πράγματι, ήταν επίχρυσο και την εντύπωση αυτή την προκάλεσε στον αγοραστή ο πωλητής ή τέλος, αν ο ενδιαφερόμενος αγοραστής κατάρτισε σύμβαση με

1. Πλάνη στα παραγωγικά αίτια της βούλησης

Πλάνη είναι η άγνοια ή η εσφαλμένη γνώση της πραγματικότητας. Υπάρχουν δύο είδη πλάνης: η πλάνη στα παραγωγικά αίτια της βούλησης (πλάνη στη βούληση), η οποία συντελεί και στη διαμόρφωση ελαττωματικής βούλησης και η πλάνη στη δήλωση.

Ειδικότερα πλάνη στα παραγωγικά αίτια της βούλησης είναι η άγνοια ή εσφαλμένη γνώση της πραγματικότητας, που οδηγεί στο σχηματισμό βούλησης, την οποία δεν θα σχημάτιζε το πρόσωπο αν γνώριζε την πραγματική κατάσταση.

Η πλάνη στα παραγωγικά αίτια της βούλησης διακρίνεται σε ουσιώδη και επουσιώδη.

Η πλάνη στα παραγωγικά αίτια της βούλησης είναι κυρίως επουσιώδης, γιατί οι παράγοντες που επηρεάζουν ένα πρόσωπο να αποφασίσει, είναι νομικά αδιάφοροι και δεν οδηγούν σε ακύρωση της δικαιοπραξίας.

Η πλάνη στα παραγωγικά αίτια της βούλησης που αναφέρεται σε ιδιότητες του προσώπου ή του πράγματος μπορεί να θεωρηθεί ουσιώδης. Αυτό συμβαίνει αν κατά τη συμφωνία των μερών ή με βάση την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη, οι ιδιότητες αυτές είναι τόσο σημαντικές για την όλη δικαιοπραξία, τις οποίες αν το πρόσωπο γνώριζε πραγματικά, δεν θα επιχειρούσε τη δικαιοπραξία⁶⁰ (άρθρο 142 ΑΚ)⁶¹.

Η δικαιοπραξία που καταρτίζεται στις περιπτώσεις αυτές είναι ακυρώσιμη, δηλαδή παράγει τα έννομα της αποτελέσματα, μπορεί όμως ν' ακυρωθεί με δικαστική απόφαση.

Δικαίωμα να εγείρει τη σχετική αγωγή και να ζητήσει ακύρωση της δικαιοπραξίας έχει εκείνος που πλανήθηκε ή οι κληρονόμοι του (άρθρο 154 ΑΚ). Το δικαίωμα αυτό αποσβήνεται μετά πάροδο δύο ετών από την κατάρτιση

την (πεπλανημένη) εντύπωση ότι η προέλευση λχ. του πράγματος είναι η Ιαπωνία ενώ κατασκευάζεται πράγματι στην Ταϊβάν, τότε η σύμβαση πάσχει, ως ελαττωματική.

⁶⁰ Παράδειγμα: - Ο Α προσέλαβε υπάλληλο του την Β πιστεύοντας ότι είναι άριστη χειρίστρια ηλεκτρονικού υπολογιστή, ενώ η Β δεν έχει καμία σχετική γνώση (ουσιώδης πλάνη στις ιδιότητες του προσώπου).

⁶¹ Άρθρο 142: Η πλάνη που αναφέρεται σε ιδιότητες του προσώπου ή του πράγματος θεωρείται ουσιώδης, αν κατά τη συμφωνία των μερών ή με βάση την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη, οι ιδιότητες αυτές είναι τόσο σπουδαίες για την όλη δικαιοπραξία, ώστε, αν το πρόσωπο γνώριζε την πραγματική κατάσταση, δεν θα επιχειρούσε τη δικαιοπραξία.

της δικαιοπραξίας (άρθρο 157 εδ. 1 ΑΚ). Πρόκειται για αποσβεστική προθεσμία, που αρχίζει από την επόμενη ημέρα της κατάρτισης της δικαιοπραξίας. Αν η πλάνη συνεχίστηκε και αφού καταρτίστηκε η δικαιοπραξία, η διετία αρχίζει από τότε που πέρασε η κατάσταση αυτή (άρθρο 157 εδ. 2 ΑΚ).

Δεν επιτρέπεται, όμως, ακύρωση της δικαιοπραξίας όταν περάσουν είκοσι έτη από την κατάρτιση της (άρθρο 157 εδ. 3 ΑΚ). Πρόκειται και πάλι για αποσβεστική προθεσμία, που αρχίζει από την επομένη της κατάρτισης της δικαιοπραξίας.

Τέλος, εκείνος που εγείρει αξίωση για ακύρωση της δικαιοπραξίας λόγω ουσιώδους πλάνης υποχρεούται να αποζημιώσει τον αντισυμβαλλόμενο του για τη ζημία που έχει υποστεί, επειδή πίστεψε ότι κατάρτισε έγκυρη δικαιοπραξία (άρθρο 145 ΑΚ).

2. Απάτη

Απάτη είναι η εκ προθέσεως συμπεριφορά κάποιου που έχει σκοπό να παραπλανήσει ένα πρόσωπο, έτσι ώστε να το οδηγήσει σε δήλωση βούλησης, την οποία διαφορετικά δεν θα έκανε⁶².

Και στην περίπτωση αυτή η δικαιοπραξία που καταρτίστηκε λόγω απάτης είναι ακυρώσιμη, παράγει τα έννομα της αποτελέσματα και μπορεί ν' ακυρωθεί με δικαστική απόφαση (άρθρο 147 ΑΚ)⁶³.

Για να ακυρωθεί μία δικαιοπραξία λόγω απάτης, πρέπει να ισχύουν οι παρακάτω προϋποθέσεις:

α. Πρόθεση εξαπάτησης: Πρόθεση εξαπάτησης υφίσταται όταν ένα πρόσωπο, αν και έχει επίγνωση ότι τα γεγονότα που παρουσιάζει είναι ανακριβή, παρ' όλα αυτά θέλει να παραπλανήσει άλλο πρόσωπο, και με αυτό τον τρόπο να το οδηγήσει σε ορισμένη δήλωση βούλησης.

β. Πρόκληση πραγματικής παραπλάνησης: Πραγματική πρόκληση παραπλάνησης υπάρχει όταν άλλο πρόσωπο, από αυτό που επιχείρησε την απάτη, προχώρησε στη δήλωση βούλησης που ήθελε ο δράστης της απάτης.

⁶² Π.χ. ο Α πωλεί στον Β ένα δακτυλίδι για χρυσό ενώ είναι επίχρυσο

⁶³ Άρθρο 147: Δήλωση ως συνέπεια απάτης. Οποιος παρασύρθηκε με απάτη σε δήλωση βούλησης έχει δικαίωμα να ζητήσει να ακυρωθεί η δικαιοπραξία. Αν η δήλωση απευθύνεται σε άλλον και η απάτη έγινε από τρίτον, η ακύρωση μπορεί αν ζητηθεί μόνο εφόσον εκείνος προς τον οποίο απευθύνεται η δήλωση ή τρίτος που απέκτησε αμέσως δικαίωμα από αυτήν γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την απάτη.

Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, η καταρτισθείσα δικαιοπραξία είναι ακυρώσιμη. Ο εξαπατηθέντας έχει δικαίωμα να ζητήσει ακύρωση της δικαιοπραξίας που κατάρτισε. Για το σκοπό αυτό ο ίδιος ή οι κληρονόμοι του εγείρουν αγωγή κατά του αντισυμβαλλομένου του που τους εξαπάτησε (άρθρο 154 ΑΚ)⁶⁴. Το αρμόδιο δικαστήριο, αφού ερευνήσει τα πραγματικά περιστατικά, θα εκδώσει σχετική δικαστική απόφαση με την οποία θα κηρύξει άκυρη τη δικαιοπραξία που καταρτίστηκε λόγω απάτης.

Το δικαίωμα του εξαπατηθέντος να εγείρει αγωγή για να κυρωθεί η δικαιοπραξία αποσβήνεται όταν περάσουν δύο έτη από την κατάρτιση της δικαιοπραξίας (άρθρο 157 εδ. 1 ΑΚ). Πρόκειται για αποσβεστική προθεσμία, που αρχίζει από την επομένη της κατάρτισης της δικαιοπραξίας.

Αν η απάτη συνεχίστηκε και αφού καταρτίστηκε η δικαιοπραξία, η διετία αρχίζει από τότε που πέρασε η κατάσταση αυτή (άρθρο 157 εδ. 2ΑΚ).

Δεν επιτρέπεται, όμως, ακύρωση της δικαιοπραξίας, όταν περάσουν είκοσι έτη από την κατάρτιση της (άρθρο 157 εδ. 3 ΑΚ). Και στην προκειμένη περίπτωση πρόκειται για αποσβεστική προθεσμία, που αρχίζει από την επομένη της κατάρτισης της δικαιοπραξίας.

Τέλος, εκείνος ο εξαπατηθείς έχει δικαίωμα, μαζί με την ακύρωση της δικαιοπραξίας, να ζητήσει και αποζημίωση από εκείνον που διέπραξε την απάτη (άρθρο 149 ΑΚ)⁶⁵.

3. Απειλή

Απειλή είναι η άσκηση ψυχολογικής βίας και η δημιουργία φόβου σε ένα πρόσωπο, ο οποίος προκαλείται με την εξαγγελία κακού που εξαρτάται από τη βούληση εκείνου που το εξαγγέλλει. Στόχος της είναι το πρόσωπο αυτό να προχωρήσει σε συγκεκριμένη δήλωση βούλησης⁶⁶.

⁶⁴ Άρθρο 154: Η ακύρωση δικαιοπραξίας λόγω πλάνης, απάτης ή απειλής επέρχεται με δικαστική απόφαση. Την ακύρωση έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν μόνο αυτός που πλανήθηκε ή απατήθηκε ή απειλήθηκε και οι κληρονόμοι τους.

⁶⁵ Άρθρο 149: Εκείνος που απατήθηκε έχει δικαίωμα, παράλληλα με την ακύρωση της δικαιοπραξίας, να ζητήσει και την ανόρθωση κάθε άλλης ζημίας, σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες. Επίσης έχει δικαίωμα να αποδεχτεί τη δικαιοπραξία και να ζητήσει μόνο να ανορθωθεί η ζημία.

⁶⁶ Παράδειγμα: Αφού ο Α απείλησε τον Β ότι αν δεν του πωλήσει το σπίτι του αξίας 60.000 € στην τιμή των 30.000 €, θα τον σκοτώσει, ο Β κατάρτισε σύμβαση πώλησης με τον Α και του πώλησε πράγματι το σπίτι του στην τιμή των 30.000 €.

Η δικαιοπραξία που καταρτίζεται λόγω απειλής είναι ακυρώσιμη, παράγει τα έννομα της αποτελέσματα και μπορεί ν' ακυρωθεί με δικαστική απόφαση (άρθρο 150 ΑΚ)⁶⁷.

Για να ακυρωθεί μία δικαιοπραξία λόγω απειλής πρέπει να ισχύουν οι πιο κάτω προϋποθέσεις:

α. Η απειλή να ασκήθηκε παράνομα και αντίθετα προς τα χρηστά ήθη (άρθρο 150 ΑΚ).

β. Η απειλή να προκαλεί φόβο σε σώφρονα άνθρωπο (άρθρο 151 ΑΚ)⁶⁸.

γ. Η απειλή να εκθέτει σε σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα, την ελευθερία, την τιμή και την περιουσία του απειληθέντα ή των προσώπων που συνδέονται στενότερα μαζί του (άρθρο 151 ΑΚ).

δ. Εξαιτίας της άσκησης της απειλής ο απειλούμενος πρέπει να εξαναγκάστηκε να προβεί στη δήλωση βούλησης που επιθυμούσε ο απειλών.

Όταν συντρέχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις, η δικαιοπραξία που καταρτίστηκε είναι ακυρώσιμη. Ο απειλούμενος ο ίδιος ή οι κληρονόμοι του έχει δικαίωμα να εγείρει αγωγή κατά του αντισυμβαλλομένου του, που τον απείλησε και να ζητήσει ακύρωση της δικαιοπραξίας (άρθρο 154 ΑΚ). Το αρμόδιο δικαστήριο, αφού ερευνήσει τα πραγματικά περιστατικά, εκδίδει τη σχετική δικαστική απόφαση κηρύσσοντας άκυρη τη δικαιοπραξία που καταρτίστηκε λόγω απειλής.

Το δικαίωμα του απειλούμενου να εγείρει αγωγή ακύρωσης της δικαιοπραξίας αποσβήνεται όταν περάσουν δύο έτη από την κατάρτιση της δικαιοπραξίας (άρθρο 157 εδ. 1 ΑΚ). Και στην περίπτωση αυτή πρόκειται για αποσβεστική προθεσμία, που αρχίζει από την επομένη της κατάρτισης της δικαιοπραξίας.

Αν η απειλή συνεχίστηκε και μετά την κατάρτιση της δικαιοπραξίας, η διετία αρχίζει από τότε που πέρασε η κατάσταση αυτή, δηλαδή από τότε που

⁶⁷ Άρθρο 150: Δήλωση ως συνέπεια απειλής. Όποιος εξαναγκάστηκε σε δήλωση βούλησης με απειλή που ασκήθηκε παράνομα ή αντίθετα προς τα χρηστά ήθη από τον άλλον ή από τρίτο έχει δικαίωμα να ζητήσει να ακυρωθεί η αδικοπραξία.

⁶⁸ Άρθρο 151: Η απειλή πρέπει στις συγκεκριμένες συνθήκες, να προξενεί φόβο σε γνωστικό άνθρωπο και να εκθέτει σε σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα, την ελευθερία, την τιμή, την περιουσία αυτού που απειλήθηκε ή των προσώπων που συνδέονται μαζί του στενότερα.

έπαψε η άσκηση της ψυχολογικής βίας. Δεν επιτρέπεται ακύρωση της δικαιοπραξίας όταν περάσουν είκοσι έτη από την κατάρτιση της (άρθρο 157 εδ. 2 και 3 ΑΚ). Πρόκειται και πάλι για αποσβεστική προθεσμία, που αρχίζει από την επομένη της κατάρτισης της δικαιοπραξίας.

Τέλος, εκείνος που απειλήθηκε, μαζί με την ακύρωση της δικαιοπραξίας, έχει δικαίωμα να ζητήσει και αποζημίωση από εκείνον που τον απείλησε (άρθρο 152 ΑΚ)⁶⁹. Έχει όμως και τη δυνατότητα να αποδεχτεί τη δικαιοπραξία και να ζητήσει μόνο ανόρθωση της ζημιάς που υπέστη.

2.6. Ρητή και σιωπηρή δήλωση βούλησης

Όπως ήδη προαναφέρθηκε η εξωτερίκευση της δήλωσης βούλησης μπορεί να γίνει με πολλούς τρόπους, αρκεί όμως να γίνεται αντιληπτή από εκείνους προς τους οποίους απευθύνεται. Για το λόγο αυτό διακρίνεται σε τρία είδη⁷⁰:

1. Ρητή δήλωση βούλησης: Ρητή (ή άμεση) είναι η δήλωση βούλησης η οποία εκδηλώνεται με τέτοιο τρόπο (π.χ. προφορικός λόγος, έγγραφο), ώστε να συμπεραίνεται αμέσως η θέληση του δηλούντος για την κατάρτιση ορισμένης δικαιοπραξίας. Αυτό βέβαια δεν προϋποθέτει ότι η δήλωση βούλησης είναι αναγκαστικά και ακουστικά αισθητή. Μπορεί να γίνει αθόρυβα με χειρονομίες ή νεύματα, αρκεί από αυτή να συμπεραίνεται σαφώς ότι άμεσος σκοπός της είναι η εξωτερίκευση ορισμένης δικαιοπρακτικής βούλησης.

2. Σιωπηρή δήλωση βουλήσεως: Σιωπηρή (ή έμμεση) είναι η δήλωση βούλησης η οποία εκδηλώνεται έμμεσα και είναι αποτέλεσμα της συμπεριφοράς του δηλούντος, η οποία έχει συνήθως άλλο σκοπό. Σημαντικό ρόλο στη δήλωση βούλησης από ορισμένη συμπεριφορά παίζουν οι συνθήκες και περιστάσεις, υπό τις οποίες εκδηλώνεται. Για το λόγο αυτό είναι δυνατόν η ίδια συμπεριφορά να ερμηνεύεται νομικά διαφορετικά, ανάλογα με τις περιστάσεις. Ούτε εδώ όμως το επίθετο «σιωπηρή» σημαίνει ότι η δήλωση βούλησης πρέπει αναγκαιώς να μη γίνεται ακουστικά αισθητή. Μπορεί να είναι

⁶⁹ Άρθρο 152: Παράλληλα με την ακύρωση της δικαιοπραξίας εκείνος που απειλήθηκε έχει δικαίωμα να ζητήσει και την ανόρθωση κάθε άλλης ζημιάς σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες. Έχει επίσης δικαίωμα να αποδεχτεί τη δικαιοπραξία και να ζητήσει μόνο την ανόρθωση της ζημιάς.

⁷⁰ Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 2^η, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1997, σελ. 312-313

ηχητικά ευκρινής έως και βροντώδης και παρ' όλα αυτά να είναι «σιωπηρή», δηλ. έμμεση.

3. Η σιωπή ως δήλωση βούλησης: Αν και η σιωπή δεν έχει δικαιοπρακτικό περιεχόμενο και δεν αποτελεί δήλωση βούλησης είναι δυνατόν ορισμένες φορές να ισοδυναμεί με δήλωση βούλησης με συγκεκριμένο περιεχόμενο, κυρίως όταν υπάρχει συμφωνία ή προκύπτει από επανειλημμένες συναλλαγές ότι η απουσία απάντησης σε ορισμένη πρόταση θα ισοδυναμεί με αποδοχή ή απόρριψη της πρότασης. Η εξομοίωση της σιωπής με δήλωση βούλησης είναι δυνατόν να προβλέπεται από το νόμο (π.χ. ΑΚ 476, 564 § 2, 650, 1850) όταν προσδίδεται σ' αυτή δικαιοπρακτικό περιεχόμενο.

2.7. Απευθυντές και μη απευθυντές δηλώσεις βούλησης

Η δήλωση βούλησης πραγματοποιείται με την εξωτερίκευση της βούλησης του δικαιοπρακτούντος. Μόνη η εξωτερίκευσή της όμως δεν αρκεί για να παράγει έννομα αποτελέσματα. Πρέπει αυτή να γίνει με τον τρόπο που ορίζει ο νόμος. Για να αποκτήσει νομική ενέργεια η δήλωση βούλησης στις περισσότερες περιπτώσεις απαιτείται, εκτός από τη συντέλεση, και η συνδρομή άλλων προϋποθέσεων. Για να γίνει καλύτερα αντιληπτό το ζήτημα της χρονικής έναρξης ισχύος της δήλωσης βούλησης, πρέπει να διακρίνουμε μεταξύ μη απευθυντέας και απευθυντέας δήλωσης⁷¹.

Α) Μη απευθυντές δηλώσεις: Με τον όρο μη απευθυντές δηλώσεις βούλησης εννοούμε τις δηλώσεις εκείνες που δεν είναι απαραίτητο να απευθυνθούν σε άλλο πρόσωπο. Στις περιπτώσεις αυτές η συντέλεση και η απόκτηση ενέργειας συμβαίνουν ταυτόχρονα, δηλαδή με την εξωτερίκευση της δικαιοπρακτικής βούλησης. Εδώ εντάσσονται η παραίτηση από το δικαίωμα ακυρώσεως (ΑΚ 156)⁷², η προκήρυξη (ΑΚ 709), η παραχώρηση δικαιοπρακτικού τίτλου υποθήκης (ΑΚ 1266), η παραίτηση από υποθήκη (ΑΚ 1319) κλπ. Για να υπάρχει ωστόσο βεβαιότητα για το χρονικό αυτό σημείο, είναι αναγκαίο οι μη απευθυντές δηλώσεις βούλησης (οι οποίες αποτελούν την εξαίρεση στο δικαιοκό μας σύστημα), να γίνονται εγγράφως, χωρίς βέβαια αυτό

⁷¹ Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 2^η, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1997, σελ. 314-315

⁷² Άρθρο 156: Απόσβεση του δικαιώματος για ακύρωση. Η παραίτηση του δικαιούχου επιφέρει απόσβεση του δικαιώματος για ακύρωση. Η παραίτηση, ρητή ή σιωπηρή, δεν είναι ανάγκη να απευθυνθεί σε άλλον.

να σημαίνει ότι όλες οι μη απευθυντές είναι και τυπικές δικαιοπραξίες. Δεν λείπουν όμως και οι περιπτώσεις εκείνες στις οποίες η απόκτηση της ενέργειας επέρχεται σε χρονικό διάστημα μεταγενέστερο από αυτό της συντέλεσης της, όπως η διαθήκη μετά τον θάνατο του διαθέτη.

Β) Απευθυντές δηλώσεις: Στις απευθυντές δηλώσεις βούλησης, που αποτελούν τον κανόνα, η συντέλεση και η παραγωγή έννομων αποτελεσμάτων δεν ταυτίζονται. Η δήλωση βούλησης πραγματοποιείται όταν εξωτερικεύεται η δικαιοπρακτική βούληση αλλά αποκτά νομική ισχύ μόνο όταν θα γίνει γνωστή στο πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται (ΑΚ 167)⁷³. Γνωστοποίηση υπάρχει, όχι όταν εξωτερικεύεται η δήλωση βούλησης ούτε όταν αυτή αποστέλλεται προς αυτόν στον οποίο απευθύνεται. Αντίθετα είναι απαραίτητο η δήλωση να περιέλθει σε βιοτικό χώρο που ελέγχεται από τον λήπτη, για να μπορεί αυτός, κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, να πληροφορηθεί το περιεχόμενο της. Σε καμία περίπτωση, όμως, δεν υφίσταται λήψη, όταν η δήλωση περιέρχεται μεν στη σφαίρα επιρροής του λήπτη, κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, όμως, δεν συνάγεται ότι αυτός θα λάβει εγκαίρως γνώση του περιεχομένου της.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι δεν υπάρχει περιέλευση, όταν αυτός προς τον οποίο απευθύνεται η δήλωση βούλησης δεν μπορεί να πληροφορηθεί το περιεχόμενο της δήλωσης, (π.χ. αν είναι διατυπωμένη σε γλώσσα άγνωστη στον λήπτη ή είναι γραμμένη σε μη ευανάγνωστους χαρακτήρες, όπως και όταν δεν είναι σαφές σε ποιόν απευθύνεται). Ωστόσο αυτό το ζήτημα θα πρέπει να εξετάζεται σύμφωνα με τις αντιλήψεις των συναλλαγών. Είναι δυνατόν π.χ. ο λήπτης να γνωρίζει το περιεχόμενο δήλωσης που έχει συνταχθεί σε γλώσσα άγνωστη γι' αυτόν, αν πρόκειται για διεθνή οικονομική συναλλαγή και τα μέρη έχουν στο πλαίσιο της δραστηριότητας τους ευχέρεια πρόσβασης σε μεταφραστικές υπηρεσίες.

Η ΑΚ 167 ρυθμίζει και κατανέμει ανάμεσα στον λήπτη και στον δηλούντα ακόμα και τον κίνδυνο της μη περιέλευσης της δήλωσης στον λήπτη καθώς και εκείνον - της καθυστερημένης περιέλευσης. Κριτήριο γι' αυτό αποτελούν ο κύκλος των περιστατικών, τα οποία εντάσσονται στη σφαίρα εξουσίας του κάθε προσώπου και συνεπώς μπορούν να ελεγχθούν.

⁷³ Άρθρο 167: Δήλωση που απευθύνεται σε άλλον. Η δήλωση βούλησης έχει νομική ενέργεια μόνο αφότου περιέλθει στο πρόσωπο στο οποίο απαιτείται να απευθυνθεί.

Η περιέλευση της δήλωσης μπορεί να γίνει αμέσως, όταν υπάρχει άμεση επικοινωνία δηλούντος-λήπτη, οπότε εξωτερίκευση και λήψη της δήλωσης γίνονται ταυτόχρονα ή έμμεσα όταν για τη λήψη της δήλωσης είναι απαραίτητο να μεσολαβήσει ορισμένο χρονικό διάστημα από την εξωτερίκευση της.

Στην περίπτωση της άμεσης περιέλευσης η συντέλεση και η ενέργεια της δήλωσης βούλησης συμπίπτουν χρονικά .

Από τη στιγμή που έλαβε τη δήλωση βούλησης εκείνος προς τον οποίο απευθύνεται, δεσμεύεται αυτός που δήλωσε και δεν μπορεί να την ανακαλέσει. Ανάκληση της δήλωσης μπορεί να γίνει ή πριν περιέλθει αυτή σ' εκείνον προς τον οποίο απευθύνεται, ή ταυτόχρονα με την αρχική δήλωση (άρθρο 168 ΑΚ)⁷⁴. Η ΑΚ 168 δεν εφαρμόζεται στις μη απευθυντές δηλώσεις βούλησης, για τις οποίες δεν υπάρχει γενική ρύθμιση, αλλά η ανάκληση κρίνεται κατά περίπτωση (βλ. π.χ. ΑΚ 111, 1763 επ.). Εφαρμόζεται όμως για τις τροποποιήσεις της δήλωσης.

Αν εκείνος που προχωράει σε δήλωση βούλησης πεθάνει ή γίνει ανίκανος για δικαιοπραξία μετά τη δήλωση της βούλησης του, ακόμα και αν δεν την έχει λάβει αυτός προς τον οποίο απευθύνεται, για λόγους ασφάλειας των συναλλαγών, η δήλωση του παραμένει ισχυρή, διατηρεί το κύρος της και παράγει ενέργεια από τη στιγμή που θα περιέλθει στον αποδέκτη.

Σύμφωνα με την ΑΚ 169⁷⁵, ο θάνατος ή η δικαιοπρακτική ανικανότητα του δηλούντος δεν επιδρά στο κύρος της συντελεσμένης δήλωσης βούλησης.

Η διάταξη βρίσκει αναλογική εφαρμογή και στις μη απευθυντές δηλώσεις βούλησης, όταν απαιτείται μετά τη συντέλεση τους η πλήρωση κάποιου όρου του ενεργού και εν τω μεταξύ μεσολαβήσει θάνατος ή δικαιοπρακτική ανικανότητα του δηλώσαντος. Δεν εφαρμόζεται όμως στην περίπτωση που η δήλωση δεν έχει εξέλθει ακόμη από την σφαίρα επιρροής του δηλούντος με κατεύθυνση προς τον λήπτη. Η ΑΚ 169 βρίσκεται σε αρμονία προς την ΑΚ 188⁷⁶, η οποία εφαρμόζεται ειδικά για την πρόταση προς σύναψη σύμβασης. Και οι δύο διατάξεις αποτελούν ενδοτικό δίκαιο.

⁷⁴ Άρθρο 168: Η δήλωση της βούλησης δεν έχει καμία ενέργεια, αν προηγουμένως ή ταυτόχρονα περιήλθε σ' εκείνον στον οποί απευθύνεται η ανάκλησή της.

⁷⁵ Άρθρο 169: Ο θάνατος αυτού που δήλωσε τη βούλησή του δεν επιδρά στο κύρος της δήλωσης. Το ίδιο ισχύει και για τη μεταγενέστερη δικαιοπρακτική του ανικανότητα.

⁷⁶ Άρθρο 188: Θάνατος ή ανικανότητα μετά την πρόταση. Η πρόταση, εφόσον απ' αυτήν δεν συνάγεται το αντίθετο, παραμένει ισχυρή και αν ακόμη, πριν γίνει δεκτή,

Αν, όμως, η απευθυντέα δήλωση βούλησης απευθύνεται σε λήπτη ανίκανο για δικαιοπραξία (ΑΚ 170)⁷⁷ τότε αυτή είναι άκυρη, καθώς επίσης και αν ο λήπτης δεν είχε συνείδηση των πράξεων του ή βρισκόταν σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που περιόριζε αποφασιστικά τη λειτουργία της βούλησης του (ΑΚ 171 § 1)⁷⁸. Άκυρη είναι επίσης η δήλωση βούλησης η οποία απευθύνεται σε πρόσωπο περιορισμένως ικανό, αν δεν είχε ικανότητα για τη συγκεκριμένη δικαιοπραξία, στην οποία η δήλωση αποσκοπούσε (ΑΚ 172)⁷⁹. Στις περιπτώσεις αυτές η δήλωση βούλησης εγκύρωσ απευθύνεται στον νόμιμο αντιπρόσωπο του ανίκανου ή περιορισμένως ικανού (ΑΚ 211 § 2).

2.8. Πράξη βούλησης

Ορισμένες δικαιοπραξίες δεν περιέχουν δήλωση βούλησης, η οποία νοείται ως εξωτερίκευση ορισμένης δικαιοπρακτικής βούλησης αλλά αντίθετα περιέχουν μια πράξη, η οποία πραγματώνει την δικαιοπρακτική βούληση χωρίς ωστόσο να την εξωτερικεύει. Η πράξη αυτή ονομάζεται πράξη βούλησης διότι τείνει να διαπλάσει εκείνη την πραγματική κατάσταση που ανταποκρίνεται στην επιδιωκόμενη έννομη συνέπεια. Από την πράξη αυτή συμπεραίνεται η δικαιοπρακτική βούληση του πράττοντος.

Τέτοιες πράξεις αποτελούν η αποδοχή της πρότασης (ΑΚ 193)⁸⁰, η πρωτότυπη κτήση της νομής (ΑΚ 974), η κτήση κυριότητας αδέσποτου κινητού (ΑΚ 1075), η εγκατάλειψη της κυριότητας κινητού (ΑΚ 1076) κ.ά.

αυτός που την έκανε ή αυτός στον οποίο απευθύνεται πέθανε ή έγινε ανίκανος για δικαιοπραξία.

⁷⁷ Άρθρο 170: Δήλωση προς ανίκανο. Η δήλωση της βούλησης είναι άκυρη εφόσον το πρόσωπο στο οποίο έγινε δεν είχε την ικανότητα για δικαιοπραξία.

⁷⁸ Άρθρο 171: Δήλωση της βούλησης προς πρόσωπο που δεν έχει συνείδηση των πράξεων του ή βρίσκεται σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή, η οποία περιορίζει αποφασιστικά τη λειτουργία της βούλησής του, είναι άκυρη. (Όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 16 του Ν 2447/1996). Αν αυτός που δήλωσε αγνοούσε ανυπαίτια την κατάσταση του προσώπου, μπορεί κατά τις περιστάσεις το πρόσωπο αυτό να υποχρεωθεί να ανορθώσει τη ζημία του από την ακυρότητα, εφόσον δεν μπορεί να καλυφθεί από αλλού.

⁷⁹ Άρθρο 172: Δήλωση προς περιορισμένα ικανό. Δήλωση της βούλησης προς πρόσωπο με περιορισμένη δικαιοπρακτική ικανότητα είναι άκυρη, αν αυτό δεν είχε ικανότητα για τη δικαιοπραξία στην οποία η δήλωση αποσκοπούσε.

⁸⁰ Άρθρο 193: Η σύμβαση συντελείται με μόνη την αποδοχή, αν από το περιεχόμενο της πρότασης ή από τα συναλλακτικά ήθη ή από τις ειδικές περιστάσεις συνάγεται ότι δεν είναι ανάγκη να περιέλθει η αποδοχή σ' αυτόν που έκανε την πρόταση.

Υπό την προϋπόθεση ότι οι πράξεις βούλησης αποτελούν δικαιопραξίες, εφαρμόζονται σ' αυτές οι διατάξεις για τη δικαιопραξία, αν συμβιβάζονται με την ιδιαίτερη φύση των πράξεων αυτών. Εφαρμόζονται δηλαδή οι διατάξεις για τη δικαιοπρακτική ικανότητα και την ερμηνεία, ενώ αντίθετα δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις για τις απευθυντές δηλώσεις βούλησης, την εικονικότητα και την ακύρωση λόγω πλάνης.

2.9. Πρόταση

1. Η ρύθμιση του ΑΚ: Το πιο σπουδαίο και το πιο συνηθισμένο είδος δικαιопραξίας αποτελεί η σύμβαση, η οποία καταρτίζεται με τη σύμπτωση δύο ή και περισσότερων δηλώσεων βούλησης που αντιτίθεται μεταξύ τους, αποβλέπουν σε συγκεκριμένο έννομο αποτέλεσμα, και από την κατάρτιση της δεσμεύονται τα συμβαλλόμενα μέρη. Επειδή οι δηλώσεις βούλησης που περιλαμβάνονται στη σύμβαση δεν αποτελούν χωριστές μονομερείς δικαιопραξίες δεν εφαρμόζονται σ' αυτές οι αντίστοιχες διατάξεις για τις δικαιопραξίες (π.χ. ΑΚ 226, 232). Η δήλωση βούλησης που προηγείται χρονικά καλείται πρόταση, ενώ αυτή που ακολουθεί καλείται αποδοχή. Ωστόσο είναι δυνατόν οι δηλώσεις βούλησης να συμπίπτουν χρονικά, οπότε συνπεραίνουμε ότι καθένας από τους συμβαλλομένους έχει ταυτόχρονα το ρόλο του προτείνοντος και του αποδεχόμενου. Επίσης στην πράξη, κυρίως όταν η κατάρτιση της σύμβασης αποτελεί προϊόν διαπραγματεύσεων, οι ρόλοι μεταξύ του προτείνοντος και του αποδεχόμενου εναλλάσσονται ως προς τους διάφορους όρους της σύμβασης⁸¹.

2. Έννοια: Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι πρόταση είναι η μονομερής απευθυντέα δήλωση βούλησης, με την οποία ένα πρόσωπο εξωτερικεύει τη βούληση του να συνάψει ορισμένη σύμβαση με ένα άλλο πρόσωπο, προς το οποίο απευθύνεται αυτή⁸².

α) Πρόταση ορισμένη ή τουλάχιστον οριστή: Για να είναι έγκυρη η πρόταση πρέπει να είναι ορισμένη, πλήρης και σαφής και όχι μόνο να

περίπτωση αυτή η πρόταση αποσβήνεται από τη στιγμή που θα περάσει η κατά τις περιστάσεις εύλογη προθεσμία για την αποδοχή της πρότασης.

⁸¹ Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 2^η, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1997, σελ. 333-334

⁸² Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 2^η, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1997

συγκεντρώνει όλες τις προϋποθέσεις κύρους που ισχύουν γενικά για τις δηλώσεις βούλησης, έτσι ώστε να αρκεί η καταφατική απάντηση του προσώπου προς το οποίο απευθύνεται, για να καταρτισθεί η σύμβαση. Εάν λείπουν ουσιώδη στοιχεία, δεν υπάρχει έγκυρη πρόταση αλλά μπορεί να υφίσταται πρόσκληση για υποβολή πρότασης, όπως θα αναφερθεί παρακάτω. Επομένως είναι απαραίτητο, η πρόταση να περιέχει όχι μόνο τα ουσιώδη (*essentialia*); αλλά και τα επουσιώδη στοιχεία (*accidentalialia*) της σύμβασης στην κατάρτιση της οποίας αποβλέπει ο προτείνων. Ακόμα, όμως, και να λείπουν ορισμένα από τα ουσιώδη στοιχεία η πρόταση είναι σαφής και πλήρης, υπό την προϋπόθεση ότι αυτά μπορούν να συμπληρωθούν είτε με βάση τις διαπραγματεύσεις που προηγήθηκαν είτε με βάση την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη. Η πρόταση μπορεί να εξαρτάται από αίρεση ή προθεσμία.

β) Πρόταση προς ορισμένο πρόσωπο: Συνήθως η πρόταση απευθύνεται προς ορισμένο πρόσωπο, ακόμα και αν αυτό είναι άγνωστης ταυτότητας. Έγκυρη, όμως, είναι και η πρόταση που απευθύνεται σε αόριστο πρόσωπο, π.χ. στο κοινό (πρόταση προς όποιον ενδιαφέρεται)⁸³. Στην περίπτωση αυτή, ο προτείνων μπορεί να θέσει περιορισμό στην αποδοχή της πρότασης.

γ) Διάκριση από την πρόσκληση προς υποβολή πρότασης: Το πρόσωπο το οποίο προτείνει πρέπει να έχει σοβαρή και οριστική πρόθεση συμβατικής δέσμευσης. Με την πρόταση του πρέπει να καλλιεργεί στον αποδέκτη αυτής την πεποίθηση, ότι αν αυτή γίνει δεκτή τότε η σύμβαση θα καταρτισθεί αμέσως. Όταν δεν ισχύει αυτό, δεν υπάρχει πρόταση αλλά πρόσκληση για υποβολή πρότασης, οπότε στην περίπτωση αυτή την πρόταση υποβάλλει αυτός στον οποίο απευθύνεται η πρόσκληση. Η πρόσκληση σε υποβολή πρότασης δεν δεσμεύει τον προτείνοντα, παρά μόνο στο πλαίσιο της ευθύνης από διαπραγματεύσεις.

⁸³ Η πρόταση προς το κοινό για την κατάρτιση συμβάσεως διαφέρει από την προκήρυξη (ΑΚ 709), η οποία είναι μονομερής δικαιοπραξία, καθώς η σύναψη της σύμβασης απαιτεί δύο απευθυντές δηλώσεις βουλήσεως, ενώ η προκήρυξη υφίσταται με μόνη τη δήλωση του προκηρύσσοντος.

3. Δεσμευτικότητα της πρότασης: Η ΑΚ 185⁸⁴ ορίζει ότι αυτός που προτείνει δεσμεύεται για όλο το χρονικό διάστημα, κατά το οποίο ο λήπτης μπορεί να αποδεχθεί την πρόταση του. Η πρόταση αποκτά ενέργεια αν είναι ισχυρή και έχει περιέλθει στον λήπτη. Εάν αυτή δεν περιέλθει στον λήπτη, ανακαλείται με τις προϋποθέσεις της ΑΚ 168⁸⁵. Δέσμευση σημαίνει ότι αυτός που προτείνει τη σύναψη σύμβασης δεν μπορεί να ανακαλέσει την πρόταση του αλλά είναι υποχρεωμένος να περιμένει την απάντηση του προσώπου, προς το οποίο απευθύνεται η πρόταση. Ο κανόνας της ΑΚ 185 είναι ενδοτικού δικαίου. Έτσι, σύμφωνα με την ΑΚ 186⁸⁶, αυτός που πρότεινε μπορεί να ανακαλέσει την πρόταση του, όταν απέκλεισε τη δέσμευση του από την πρόταση ή αν η δέσμευση αποκλείεται από τη φύση της σύμβασης ή από τις ειδικές περιστάσεις.

Η δέσμευση του προτείνοντος ισχύει για όσο χρόνο ο λήπτης μπορεί να αποδεχθεί την πρόταση. Ο χρόνος αυτός προσδιορίζεται από τον ίδιο τον προτείνοντα, αν αυτός ορίσει κάποια προθεσμία μέσα στην οποία πρέπει να περιέλθει σ' αυτόν η αποδοχή (ΑΚ 189 εδ. α')⁸⁷. Αν δεν υπάρχει προθεσμία αποδοχής, τότε ο χρόνος αυτός είναι εκείνος που απαιτείται κατά τις περιστάσεις για να προβεί ο λήπτης στην αποδοχή της πρότασης και να περιέλθει αυτή (η αποδοχή) στον προτείνοντα (ΑΚ 189 εδ. β'). Το χρονικό αυτό διάστημα εξαρτάται από το αν η λήψη της πρότασης ήταν άμεση ή έμμεση, από τη σπουδαιότητα της σύμβασης κλπ⁸⁸.

⁸⁴ Άρθρο 185: Πρόταση για σύμβαση. Όποιος προτείνει τη σύναψη σύμβασης δεσμεύεται όλο το χρονικό διάστημα μέσα στο οποίο μπορεί να την αποδεχτεί εκείνος στον οποίο έγινε η πρόταση.

⁸⁵ Άρθρο 168: Η δήλωση της βούλησης δεν έχει καμιά ενέργεια, αν προηγουμένως ή ταυτόχρονα περιήλθε σ' εκείνον στον οποίο απευθύνεται η ανάκλησή της.

⁸⁶ Άρθρο 186: Ανάκληση πρότασης. Όποιος πρότεινε τη σύναψη μιας σύμβασης έχει το δικαίωμα να ανακαλέσει την πρόταση, αν απέκλεισε τη δέσμευσή του από την πρόταση ή αν από τη φύση της σύμβασης ή από τις ειδικές περιστάσεις συνάγεται ότι αποκλείεται η δέσμευση.

⁸⁷ Άρθρο 189: Αποδοχή της πρότασης. Η αποδοχή της πρότασης για τη σύναψη σύμβασης απαιτείται να περιέλθει σ' αυτόν που πρότεινε μέσα στην προθεσμία που είχε τάξει. Αν δεν είχε τάξει προθεσμία, η αποδοχή πρέπει να περιέλθει σ' αυτόν έως τη στιγμή που κατά τις περιστάσεις ήταν υποχρεωμένος να την περιμένει.

⁸⁸ Για όσο χρόνο ο προτείνων δεσμεύεται από την πρόταση, τυχόν ανάκληση της είναι ανίσχυρη. Η δέσμευση διαρκεί από τότε που θα περιέλθει η πρόταση στον λήπτη (ΑΚ 167) μέχρι το τελευταίο χρονικό σημείο στο οποίο μπορεί να γίνει αποδοχή της (ΑΚ 189, 193 εδ. β', 194 εδ. β'). Αν ο λήπτης αποδεχθεί την πρόταση, επέρχεται οριστική απώλεια του δικαιώματος ανακλήσεως, γιατί στην περίπτωση αυτή καταρτίστηκε ήδη η σύμβαση (εφόσον βέβαια περιέλθει στον προτείνοντα η δήλωση αποδοχής της

4. Η νομική θέση του λήπτη της πρότασης: Για όσο χρονικό διάστημα δεσμεύεται ο προτείνων, ο λήπτης βρίσκεται σε ευνοϊκή θέση, η οποία συνίσταται στη δυνατότητα του να αποδεχθεί την πρόταση και να επιφέρει έτσι την κατάρτιση της σύμβασης. Στην περίπτωση αυτή δεν πρόκειται για διαπλαστικό δικαίωμα αλλά με μια ευχέρεια ή εξουσία, η οποία πηγάζει από τη γενική δικαιοπρακτική ελευθερία κάθε προσώπου. Αυτό συμφωνεί και με την προαναφερθείσα άποψη ότι η πρόταση και η αποδοχή δεν αποτελούν αυτοτελείς δικαιοπραξίες αλλά απλές δηλώσεις βούλησης, στοιχεία του πραγματικού της σύμβασης, που πρόκειται να καταρτιστεί. Η σύμβαση καταρτίζεται με τη σύμπτωση δύο ή περισσότερων δηλώσεων αλλά από τη στιγμή που θα καταρτισθεί αποτελεί ενιαία δικαιοπρακτική ρύθμιση και δεν αποτελείται από δύο αυτοτελείς δικαιοπραξίες⁸⁹.

Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι όσο ο λήπτης είναι εν ζωή το δικαίωμα αποδοχής της πρότασης δεν είναι μπορεί να μεταβιβαστεί. Ο λήπτης δηλ. δεν μπορεί να το μεταβιβάσει σε τρίτον έτσι ώστε ο τελευταίος να αποκτά την εξουσία, να επιφέρει με αποδοχή της πρότασης την κατάρτιση της σύμβασης μεταξύ αυτού και του προτείνοντος. Εν τούτοις, το δικαίωμα μεταβιβάζεται με τον θάνατο του λήπτη στους κληρονόμους του, εφόσον δεν συνάγεται το αντίθετο (ΑΚ188)⁹⁰.

5. Απόσβεση της πρότασης: Εκτός από την ανάκληση η πρόταση μπορεί να αποσβεσθεί και με την αποποίηση, δηλ. την απόρριψη της από το λήπτη (ΑΚ 187)⁹¹. Επίσης, με απόρριψη ισοδυναμεί και η αποδοχή της

πρότασης του: ΑΚ 192). Αν η πρόταση αποσβεσθεί (ΑΚ 187), παύει να υπάρχει και δέσμευση. Στις περιπτώσεις που εξαρχής ο προτείνων δεν δεσμεύεται (ΑΚ 186), έχει δικαίωμα ανακλήσεως της προτάσεως με συνέπεια την απόσβεση της. Η ανάκληση αποτελεί μονομερή, απευθυντέα στον λήπτη, δήλωση βουλήσεως.

⁸⁹ Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 2^η, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1997, σελ. 336

⁹⁰ Άρθρο 188: Θάνατος ή ανικανότητα μετά την πρόταση. Η πρόταση, εφόσον απ' αυτήν εν συνάγεται το αντίθετο, παραμένει ισχυρή και αν ακόμη, πριν γίνει δεκτή, αυτός που την έκανε ή αυτός στον οποίο απευθύνεται πέθανε ή έγινε ανίκανος για δικαιοπραξία.

⁹¹ Η αποποίηση προϋποθέτει αντίστοιχη δικαιοπρακτική ικανότητα, για να είναι ισχυρή (π.χ. ο Α, ενδεκαετής ανήλικος, μπορεί να αποδεχθεί δωρεά από την οποία αποκτά μόνον έννομο όφελος (ΑΚ 134), όχι όμως και να αποποιηθεί τη δωρεά, Η αποποίηση, σε αντίθεση με την πρόταση, είναι πάντοτε άτυπη (έτσι και Σπυριδάκης, αρ.245γ.).

πρότασης με τροποποιήσεις (ΑΚ 191 εδ. β')⁹², η οποία όμως θεωρείται ότι αποτελεί ταυτόχρονα και νέα πρόταση.

Η άπρακτη παρέλευση του χρονικού διαστήματος, κατά τη διάρκεια του οποίου μπορούσε να γίνει η αποδοχή της σύμφωνα με τις ΑΚ 189 έως 194 (ΑΚ 187)⁹³ αποτελεί έναν επιπλέον λόγο απόσβεσης. Τέλος, απόσβεση της πρότασης μπορεί να επέλθει αν μεταβληθούν οι συνθήκες σύμφωνα με τις αρχές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών (ΑΚ 281, 288 και 388), και υπό την προϋπόθεση ότι η μεταβολή των συνθηκών έγινε γνωστή στον λήπτη της πρότασης πριν την αποδεχθεί.

Αντίθετα, δεν υφίσταται απόσβεση της πρότασης σε περίπτωση που ο προτείνων πεθάνει ή είναι δικαιοπρακτικά ανίκανος (ΑΚ 188). Κατά συνέπεια οι κληρονόμοι ή ο νόμιμος αντιπρόσωπος του λήπτη έχουν τη δυνατότητα να αποδεχθούν ή αποποιηθούν την πρόταση, ενώ σε περίπτωση που αποδεχτούν την πρόταση μετά την επέλευση του θανάτου ή της ανικανότητας του προτείνοντος τότε αυτομάτως οδηγούνται σε κατάρτιση της σύμβασης και δεσμεύονται από αυτήν⁹⁴. Κατ' εξαίρεση απόσβεση της πρότασης μπορεί να επέλθει από το θάνατο ή τη δικαιοπρακτική ανικανότητα του προτείνοντος ή του λήπτη, εφόσον υπήρχε στενή σχέση ανάμεσα στο πρόσωπο του και στον σκοπό που επεδίωκε η σύμβαση (πρόταση αγοράς ρούχων ή προσωπικών αντικειμένων, πρόταση για παροχή ιατρικών υπηρεσιών κλπ.).

Με την απόσβεση παύει να ισχύει η πρόταση, ο προτείνων δεν δεσμεύεται πλέον, και ο λήπτης δεν μπορεί πια να την αποδεχθεί.

2.10. Αποδοχή

1. Έννοια: Ως αποδοχή ορίζεται η δήλωση βούλησης του προσώπου που λαμβάνει μία πρόταση, μέσω της οποίας αυτός εκφράζει τη βούληση του

⁹² Άρθρο 191: Καθυστερημένη αποδοχή πρότασης θεωρείται σαν νέα πρόταση. Αποδοχή με τροποποιήσεις θεωρείται σαν αποποίηση με νέα πρόταση.

⁹³ Άρθρο 187: Απόσβεση πρότασης. Η πρόταση για τη σύναψη σύμβασης αποσβήνεται αν αποκρούστηκε ή αν δεν έγινε αποδεκτή έγκαιρα κατά τις διατάξεις των άρθρων 189 έως 194.

⁹⁴ Η δήλωση αποδοχής ή αποποίησης απευθύνεται είτε στους κληρονόμους ή στον αντιπρόσωπο είτε στον ίδιο τον προτείνοντα, εάν ο λήπτης της προτάσεως δεν γνώριζε την επέλευση του θανάτου ή της δικαιοπρακτικής ανικανότητας (Σημαντήρας, αρ. 650).

ότι συμφωνεί με την πρόταση και προκειμένου να καταρτιστεί σύμβαση σύμφωνα με το περιεχόμενο της πρότασης⁹⁵.

2. Είδη: Η αποδοχή μπορεί να είναι:

1) Απευθυντέα και μη μη απευθυντέα: Κατά κανόνα είναι απευθυντέα σ' αυτόν που προτείνει τη σύμβαση (βλ. ΑΚ 189 εδ.α'), ενώ κατ' εξαίρεση, δεν απαιτείται η περιέλευση της αποδοχής στον προτείνοντα στις εξής περιπτώσεις:

(α) Αν αυτό συμπεραίνεται από το περιεχόμενο της πρότασης ή από τα συναλλακτικά ήθη ή από τις ειδικές περιστάσεις (ΑΚ 193 εδ. α'). Το περιεχόμενο της πρότασης μπορεί να δηλώνει ρητώς ή και σιωπηρώς, ότι η αποδοχή δεν είναι απευθυντέα⁹⁶. Επίσης, τα συναλλακτικά ήθη ή οι ειδικές περιστάσεις μπορεί να μην απαιτούν τη γνωστοποίηση της αποδοχής στον προτείνοντα⁹⁷. Η αποδοχή σ' αυτές τις περιπτώσεις μπορεί να συντελεσθεί με την επίδειξη ανάλογης συμπεριφοράς του λήπτη της πρότασης, οπότε η αποδοχή γίνεται με πράξη βούλησης και όχι με δήλωση βούλησης.

(β) Αν η σύμβαση καταρτίζεται με τον νόμιμο ή εκούσιο συστατικό τύπο του συμβολαιογραφικού εγγράφου χωρίς να είναι και οι δύο συμβαλλόμενοι παρόντες, οπότε η δήλωση αποδοχής πραγματοποιείται και έχει νομική ενέργεια από τη στιγμή που συντάσσεται το συμβολαιογραφικό έγγραφο που την περιέχει (ΑΚ 194 εδ. α')⁹⁸. Είναι, όμως, δυνατόν ο προτείνων να προβλέψει στην πρόταση του, ότι και σ' αυτή την περίπτωση για να καταρτιστεί η σύμβαση πρέπει προηγουμένως ο ίδιος να έχει λάβει δήλωση αποδοχής, καθώς η διάταξη είναι ενδοτικού δικαίου.

⁹⁵ Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 2^η, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1997, σελ. 339

⁹⁶ π.χ. η παράκληση του προτείνοντος να εκτελεσθεί αμέσως η σύμβαση υπάγεται σ' αυτή την περίπτωση

⁹⁷ π.χ. στην περίπτωση κράτησης δωματίου σε ξενοδοχείο με τηλεγράφημα

⁹⁸ Άρθρο 194: Αν η σύμβαση καταρτίζεται με συμβολαιογραφικό έγγραφο χωρίς να είναι ταυτόχρονα παρόντα και τα δύο μέρη, συντελείται, αν δεν έχει οριστεί κάτι άλλο, μόλις συνταχθεί το συμβολαιογραφικό έγγραφο για την αποδοχή της πρότασης. Στην περίπτωση αυτή η πρόταση αποσβήνεται από τη στιγμή που θα περάσει η κατά τις περιστάσεις εύλογη προθεσμία για την αποδοχή της πρότασης.

(γ) Αν πραγματοποιείται πλειστηριασμός, οπότε η αποδοχή γίνεται με την κατακύρωση, χωρίς να απαιτείται η γνωστοποίηση της δήλωσης στον υπερθεματιστή (ΑΚ 199)⁹⁹.

2) Ρητή - σιωπηρή: Η αποδοχή μπορεί να είναι ρητή ή σιωπηρή¹⁰⁰.

Η σιωπή πάντως δεν αποτελεί αποδοχή, εκτός αν ο νόμος προβλέπει κάτι τέτοιο ή αν τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν κάνει προηγουμένως τέτοια συμφωνία ή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, αν η καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη το επιβάλλουν, ιδίως μεταξύ εμπόρων.

3. Ελευθερία αποδοχής: Σύμφωνα με τις αρχές της αυτονομίας της ιδιωτικής βούλησης και της ελευθερίας των συμβάσεων καθένας είναι ελεύθερος να αποδεχθεί ή όχι την πρόταση που του απευθύνεται¹⁰¹.

4. Τροποποίηση πρότασης: Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η αποδοχή της πρότασης με τροποποιητικούς όρους εκλαμβάνεται ως αποποίηση και ταυτόχρονη υποβολή νέας πρότασης (ΑΚ 191 εδ.β')¹⁰². Όμως ο κανόνας αυτός είναι ενδοτικού δικαίου.

5. Χρόνος αποδοχής: Αυτός που προτείνει την κατάρτιση σύμβασης πρέπει να λάβει τη δήλωση αποδοχής μέσα στην προθεσμία που είχε τάξει ή, εάν δεν είχε ταχθεί προθεσμία, στο χρονικό διάστημα, στο οποίο υποχρεούται να περιμένει την αποδοχή (ΑΚ 189). Το χρονικό αυτό διάστημα περιλαμβάνει τόσο τον χρόνο διαβίβασης της πρότασης και της αποδοχής όσο και τον χρόνο που απαιτείται για να αποφασίσει ο λήπτης της πρότασης. Το διάστημα δε αυτό προσδιορίζεται βάσει αντικειμενικών κριτηρίων (π.χ. η ιδιότητα των

⁹⁹ Άρθρο 199: Σύμβαση με πλειστηριασμό. Σε περίπτωση πλειστηριασμού η σύμβαση, εφόσον δεν συνάγεται κάτι άλλο, ολοκληρώνεται με την κατακύρωση. Αν δεν συνάγεται κάτι άλλο, ο υπερθεματιστής δεσμεύεται ωςότου δοθεί μεγαλύτερη προσφορά ή ωςότου ματαιωθεί η κατακύρωση.

¹⁰⁰ π.χ. όταν επιβιβάζομαι στο λεωφορείο, όταν αφήνω το αυτοκίνητο μου στον φυλασσόμενο υπαίθριο χώρο στάθμευσης

¹⁰¹ Δεν μπορεί π.χ. να εκληφθεί ως αποδοχή η σιωπή του αγοραστή εφημερίδας, στην οποία (εφημερίδα) περιέχεται πρόταση εγγραφής του ως συνδρομητή με τον όρο ότι αν ο λήπτης δεν απαντήσει αρνητικά εντός ορισμένης προθεσμίας θεωρείται ότι έχει αποδεχθεί. Όμως, υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες ο λήπτης της πρότασης, ιδίως μεγάλες επιχειρήσεις που επέχουν μονοπωλιακή θέση στην αγορά (ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΕΥΔΑΠ κλπ.), υποχρεούται να αποδεχθεί την πρόταση που του απευθύνεται (π.χ. από καταναλωτή για παροχή ρεύματος) είτε βάσει ειδικής διάταξης νόμου είτε διότι τυχόν άρνηση του θα θεωρείτο καταχρηστική σύμφωνα με την ΑΚ 281 (6λ. παρακ. § 33 αρ. 6).

¹⁰² Άρθρο 191: Καθυστερημένη αποδοχή πρότασης θεωρείται σαν νέα πρόταση. Αποδοχή με τροποποιήσεις θεωρείται σαν αποποίηση με νέα πρόταση.

συναλλασσομένων, η φύση της σύμβασης, η απόσταση που χωρίζει τα μέρη). Αν η δήλωση αποδοχής είναι μη απευθυντέα, πρέπει να γίνει μέσα σε εύλογη προθεσμία ανάλογα με τις περιστάσεις (ΑΚ 193 εδ. β' και 194 εδ.β').

Αν η αποδοχή γίνει καθυστερημένα, λογίζεται ως νέα πρόταση (ΑΚ 191 εδ. α'). Και αυτός ο κανόνας είναι ενδοτικού δικαίου. Στην περίπτωση που η δήλωση αποδοχής στάλθηκε μεν στον προτείνοντα μέσα στην προθεσμία αποδοχής αλλά αυτός την παρέλαβε μετά την πάροδο της, τότε είναι ισχυρή εκτός αν ο τελευταίος ειδοποιήσει αμέσως τον αποδεχόμενο για την καθυστέρηση (ΑΚ 190)¹⁰³.

6. Ανάκληση: Η απευθυντέα δήλωση αποδοχής ανακαλείται με τις προϋποθέσεις της ΑΚ 168¹⁰⁴, ενώ η μη απευθυντέα δεν ανακαλείται.

7. Χρόνος σύναψης σύμβασης: Αν η δήλωση αποδοχής συγκεντρώνει τις παραπάνω προϋποθέσεις, τότε η σύμβαση καταρτίζεται κατά τον χρόνο γνωστοποίησης της στον προτείνοντα, αν είναι απευθυντέα (ΑΚ 192), ή κατά τον χρόνο συντέλεσης της, αν είναι μη απευθυντέα (ΑΚ 193, 194).

2.11. Τήρηση του απαιτούμενου τύπου

Η δήλωση της βούλησης πρέπει να περιβληθεί τον τύπο που επιβάλλεται από το νόμο. Ο ΑΚ για τη διευκόλυνση των συναλλαγών καθιέρωσε το άτυπο των δικαιοπραξιών, ορίζοντας ότι η τήρηση τύπου απαιτείται μόνο όπου ο νόμος το ορίζει (άρθρο 158 ΑΚ)¹⁰⁵, όπως π.χ. προκειμένου για μεταβίβαση κυριότητας ακινήτου απαιτείται συμβολαιογραφικό έγγραφο (άρθρα 369 και 1033 ΑΚ). Στις εξαιρετικές εκείνες περιπτώσεις που ορίζεται ή συμφωνείται συγκεκριμένος τύπος για την κατάρτιση της δικαιοπραξίας, η μη τήρηση του, την καθιστά ανίσχυρη (ΑΚ 158, 159 παρ. 2). Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις η δικαιοπραξία είναι έγκυρη χωρίς να χρειάζεται να τηρηθεί οποιοσδήποτε τύπος.

Ως τύπος κατά την έννοια της ανωτέρω διάταξης επομένως νοείται το μέσο με το οποίο εξωτερικεύονται, διατυπώνονται οι δηλώσεις βούλησης.

¹⁰³ Άρθρο 190: Καθυστερημένη αποδοχή. Δήλωση αποδοχής που είχε αποσταλεί έγκαιρα, έφτασε όμως εκπρόθεσμα σ' αυτόν που είχε προτείνει, ισχύει, εκτός αν αυτός ειδοποιήσει αμέσως για την καθυστέρηση τον αποδεχόμενο.

¹⁰⁴ Άρθρο 168: Η δήλωση της βούλησης δεν έχει καμία ενέργεια, αν προηγουμένως ή ταυτόχρονα περιήλθε σ' εκείνον στον οποίον απευθύνεται ανάκλησή της.

¹⁰⁵ Άρθρο 158: Τύπος δικαιοπραξίας. Η τήρηση τύπου για τη δικαιοπραξία απαιτείται μόνο όπου το ορίζει ο νόμος.

Σκοποί της καθιέρωσης του τύπου σε ορισμένα είδη δικαιопραξιών είναι οι εξής¹⁰⁶:

A. Να προστατευθούν οι συναλλασσόμενοι από επιπόλαιες αποφάσεις

B. Να υπάρξει διευκόλυνση για την απόδειξη της κατάρτισης μιας δικαιопραξίας

Γ. Να προστατευθούν οι ενδιαφερόμενοι τρίτοι, γιατί με το να δίνεται δημοσιότητα στην κατάρτιση μιας δικαιопραξίας την πληροφορούνται και αυτοί

Δ. Να ελέγχεται η δικαιопραξία από κάποια δημόσια αρχή

E. Φοροεισπρακτικοί σκοποί

Ανάλογα με το αν ο τύπος επιβάλλεται από το νόμο ή τον θέλησαν οι συμβαλλόμενοι διακρίνεται σε τύπο από το νόμο και σε εκούσιο.

Ανάλογα με το αν ο τύπος αποτελεί συστατικό στοιχείο της δικαιопραξίας η μη τήρηση του οποίου επιφέρει την ακυρότητα της ή αποβλέπει απλά στην απόδειξη της κατάρτισης και του περιεχομένου της δικαιопραξίας διακρίνεται σε συστατικό και αποδεικτικό.

Επομένως αν ο νόμος απαιτεί τον συστατικό τύπο, τότε η δικαιопραξία, για τα ουσιώδη στοιχεία της οποίας δεν τηρήθηκε ο τύπος αυτός, είναι άκυρη εκτός αν, ορίζεται διαφορετικά (ΑΚ 159 παρ. 1)¹⁰⁷. Αντίθετα ο αποδεικτικός τύπος χρησιμεύει στην απόδειξη της ύπαρξης και του περιεχομένου της δικαιопραξίας. Άρα η δικαιопραξία είναι ισχυρή ακόμη κι αν τα μέρη δεν τηρήσουν τον αποδεικτικό τύπο¹⁰⁸.

¹⁰⁶ Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 2003, σελ. 153-154

¹⁰⁷ Άρθρο 159: Δικαιοπραξία για την οποία δεν τηρήθηκε ο τύπος που απαιτεί ο νόμος, εφόσον δεν ορίζεται το αντίθετο, είναι άκυρη. Σε περίπτωση αμφιβολίας είναι επίσης άκυρη η δικαιопραξία, αν δεν τηρήθηκε ο τύπος που είχαν καθορίσει τα μέρη. Αλλά η εκπλήρωση της δικαιопραξίας με επίγνωση της έλλειψης του τύπου, θεραπεύει την έλλειψη αυτή.

¹⁰⁸ Εκτός από το γεγονός ότι και οι δικαιопρακτούντες μπορούν να ορίσουν ότι η δικαιопραξία θα αποδεικνύεται μόνο με έγγραφο, η ΚΠολΔ 393 απαγορεύει, την απόδειξη με μάρτυρες, την σύναψη και το περιεχόμενο συμβάσεως, αν το αντικείμενο της ξεπερνά, ορισμένο ποσό. Εξ αυτού προκύπτει ότι ο αποδεικτικός τύπος καθίσταται στην πράξη "υποχρεωτικός" για τους συμβαλλόμενους. Πρβλ. Γεωργιάδης, όπ.παρ., σ.322

2.12. Περιεχόμενο σύμφωνα με το νόμο και τα χρηστά ήθη

Για να είναι έγκυρη μια δικαιοπραξία πρέπει το περιεχόμενό της να μην έρχεται σε αντίθεση με το νόμο και τα χρηστά ήθη. Διαφορετικά θα είναι άκυρη. Στην περιοχή του ιδιωτικού δικαίου ισχύει η λεγόμενη αρχή της ελευθερίας της βουλήσεως, που σημαίνει ότι κατ' αρχήν επιτρέπεται κάθε τι που δεν απαγορεύεται ρητά από το νόμο. Το όριο, που θέτει ο νομός στις αρχές της αυτονομίας της ιδιωτικής βούλησης και της ελευθερίας των συμβάσεων, είναι το ίδιο το περιεχόμενο του, εφ' όσον αυτό αντιτίθεται με εκείνο των δικαιοπραξιών (ΑΚ 174)¹⁰⁹.

Επομένως άκυρες είναι οι δικαιοπραξίες που αντιβαίνουν σε απαγορευτικές διατάξεις του νόμου π.χ. άκυρη είναι η σύμβαση πωλήσεως ναρκωτικών ή η πριν από το γάμο συμφωνία των συζύγων να μη συγκατοικούν.

Άκυρες, όμως, είναι και οι δικαιοπραξίες με τις οποίες επιχειρείται πλαγιαστική, συγκαλυμμένη παραβίαση του νόμου, δηλαδή οι δικαιοπραξίες που, ενώ τυπικά δεν αντιτίθενται σε διατάξεις του νόμου, οδηγούν σε αποτελέσματα που αποδοκιμάζονται από αυτές.

Επιπλέον ο νόμος θέτει και έναν άλλο, περιορισμό ως προς το περιεχόμενο των δικαιοπραξιών: τη μη αντίθεση του στα χρηστά ήθη (ΑΚ 178). Είναι άκυρες οι δικαιοπραξίες που έρχονται σε αντίθεση με τις επιταγές περί κοινωνικής ηθικής του μέσου συνετού ανθρώπου π.χ. άκυρη είναι η συμφωνία για την αλλαγή θρησκεύματος έναντι χρηματικής αμοιβής, ή η σύμβαση με την οποία δεσμεύεται υπέρμετρα η προσωπική ελευθερία του ανθρώπου. Πρέπει να σημειωθεί ωστόσο ότι η αντίθεση προς τα χρηστά ήθη είναι θέμα νομικό που κρίνεται ανάλογα με τις συνθήκες κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης και προσδιορίζεται από τα δικαστήρια.

Οι δικαιοπραξίες επομένως είναι ανίσχυρες, ως άκυρες, αν το περιεχόμενό τους έρχεται σε αντίθεση με απαγορευτική διάταξη νόμου ή με τα χρηστά ήθη. Για να χαρακτηριστεί πάντως μια δικαιοπραξία άκυρη επειδή το περιεχόμενό της αντιτίθεται σε απαγορευτική διάταξη νόμου, είναι απαραίτητο:

α) ο νόμος να προβλέπει την ακυρότητά της, σε περίπτωση παράβασης του

¹⁰⁹ Άρθρο 174: Δικαιοπραξία απαγορευμένη. Δικαιοπραξία που αντιβαίνει σε απαγορευτική διάταξη του νόμου, αν δεν συνάγεται κάτι άλλο, είναι άκυρη.

αλλά και β) το περιεχόμενο της δικαιοπραξίας να παραβιάζει απαγορευτικό κανόνα δικαίου¹¹⁰.

Από την άλλη για να διαπιστωθεί αν το περιεχόμενο μίας δικαιοπραξίας αντιβαίνει ή όχι στα χρηστά ήθη, έτσι ώστε να καταστεί άκυρη ή να παραμείνει αντίστοιχα ισχυρή, θα πρέπει να προσδιοριστεί επακριβώς η έννοια των χρηστών ηθών¹¹¹. Τα χρηστά ήθη, όμως, αποτελούν αόριστη νομική έννοια, το περιεχόμενο της οποίας δεν έχει πλήρως αποσαφηνισθεί.

Τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται κάθε φορά προκειμένου να προσεγγίσουν με μεγαλύτερη σαφήνεια την έννοια των χρηστών ηθών πλησιάζουν μεν αυτή ωστόσο εξακολουθούν να απέχουν ακόμη αρκετά από την στόχο της σαφούς οριοθέτησης της. Με άλλα λόγια το πρόβλημα της αοριστίας της έννοιας, ως νομικής, παραμένει .

Οι ιδέες λχ. του μέσου κοινωνικού ανθρώπου που, κατά την γενική αντίληψη, σκέπτεται σύμφωνα με τα χρηστά ήθη και με σύνεση ή οι αντιλήψεις περί ηθικής της συγκεκριμένης κοινωνίας σε ορισμένο χρόνο, δεν λύνουν το πρόβλημα της οριοθέτησης και του περιεχομένου των χρηστών ηθών. Η έννοια των χρηστών ηθών άλλωστε μεταβάλλεται, με την πάροδο του χρόνου και τη συνακόλουθη εξέλιξη της κοινωνικής ηθικής και των θεμελιωδών αρχών, που διέπουν μία κοινωνία.

Η θεωρία και η νομολογία επιχειρούν κατά καιρούς, με βάση τις παραπάνω αρχές και τα κριτήρια, να κατατάξουν τις περιπτώσεις των ανήθικων δικαιοπραξιών σε διάφορες κατηγορίες. Ο νόμος βέβαια στην ΑΚ 179 επιχειρεί, με ενδεικτική απαρίθμηση, να υποδείξει σ' αυτόν που εφαρμόζει και ερμηνεύει το δίκαιο, τα κριτήρια που χαρακτηρίζουν τις δικαιοπραξίες, που αντιβαίνουν στα χρηστά ήθη. Η νομολογία κατηγοριοποιεί τις δικαιοπραξίες που αντιτίθενται στα χρηστά ήθη ως εξής¹¹²:

Α. Δικαιοπραξίες που επιδιώκουν ανήθικο αποτέλεσμα.

¹¹⁰ Χαρίλαος Ν. Κεφάλας, Εισαγωγή στο Ιδιωτικό Δίκαιο, Τεύχος Α, Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 174

¹¹¹ Χρηστά ήθη είναι οι περί κοινωνικής ηθικής αντιλήψεις ενός μέσου κοινωνικού ανθρώπου.

¹¹² Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 2003, σελ. 158-159

Β. Δικαιοπραξίες με τις οποίες υπόσχεται ένα πρόσωπο σε άλλο αντάλλαγμα προκειμένου να τηρηθεί μια συμπεριφορά σύμφωνη με το νόμο και τα χρηστά ήθη.

Γ. Δικαιοπραξίες με τις οποίες δεσμεύεται υπερβολικά η ελευθερία ενός προσώπου.

Δ. Αισχροκερδείς δικαιοπραξίες. Ο νόμος αναφέρεται ειδικά στις αισχροκερδείς δικαιοπραξίες (άρθρο 179 ΑΚ). Αισχροκερδής ή ανήθικη, ως καταπλεονεκτική, είναι η δικαιοπραξία με την οποία, κάποιος εκμεταλλεύεται την ανάγκη, την κουφότητα ή την απειρία ενός άλλου, και πετυχαίνει έτσι να πάρει για κάποια παροχή, περιουσιακά ωφελήματα που είναι φανερά δυσανάλογα με την παροχή. Οι απαγορευμένες (ΑΚ 174) ή οι ανήθικες αυτές δικαιοπραξίες (ΑΚ 178¹¹³, 179¹¹⁴), δεν παράγουν κανένα έννομο αποτέλεσμα, ως άκυρες.

¹¹³ Άρθρο 178: Δικαιοπραξία αντίθετη προς τα χρηστά ήθη. Δικαιοπραξία που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη είναι άκυρη.

¹¹⁴ Άρθρο 179: Άκυρη ως αντίθετη προς τα χρηστά ήθη είναι ιδίως η δικαιοπραξία με την οποία δεσμεύεται υπερβολικά η ελευθερία του προσώπου ή η δικαιοπραξία με την οποία εκμεταλλεύεται κάποιος την ανάγκη, την κουφότητα ή την απειρία του άλλου και πετυχαίνει έτσι να συνομολογήσει ή να πάρει για τον εαυτό του ή τρίτο, για κάποια παροχή, περιουσιακά ωφελήματα, που κατά τις περιστάσεις, βρίσκονται σε φανερή δυσαναλογία προς την παροχή.

3. Ο τύπος της δικαιοπραξίας

3.1. Έννοια και μορφές του τύπου

1. **Έννοια:** Τύπος είναι το μέσο, με το οποίο ο νόμος ή η συμφωνία των μερών απαιτεί μερικές φορές την εξωτερική βούληση χωρίς την τήρηση του οποίου η δήλωση αυτής άρα και η δικαιοπραξία καθίσταται άκυρη¹¹⁵.

2. **Η αρχή του άτυπου των δικαιοπραξιών:** Η ΑΚ 158 καθιερώνει ως κανόνα, το άτυπο των δικαιοπραξιών. Επομένως ο δικαιοπρακτών είναι ελεύθερος να επιλέγει το μέσο με το οποίο θα εξωτερικεύσει τη δήλωση βούλησής του. Άτυπες είναι κατά κανόνα και οι οιοιδήποτε δικαιοπραξίες. Κατ' εξαίρεση μόνο, ορισμένες ειδικές περιπτώσεις απαιτούν την τήρηση τύπου, όταν το ορίζει ο νόμος (ΑΚ 158)¹¹⁶ ή όταν υπάρχει συμφωνία των μερών (ΑΚ 159§2)¹¹⁷. Η ρύθμιση αυτή θέτει σε ισχύ, σε σχέση με την τήρηση ή μη τύπου για την κατάρτιση της δικαιοπραξίας (σύμβασης), την αρχή της αυτονομίας της βούλησης του προσώπου, με την ειδικότερη εκδήλωση ότι σε περίπτωση αμφιβολίας και η άτυπη δικαιοπραξία είναι έγκυρη¹¹⁸.

Η αρχή του άτυπου των δικαιοπραξιών αποτελεί ειδικότερη εκδήλωση της ιδιωτικής αυτονομίας. Οι περίπλοκοι ή δαπανηροί τύποι δυσχεραίνουν την κατάρτιση των δικαιοπραξιών. Στο αστικό δίκαιο μπορεί κανείς να καταρτίσει μια δικαιοπραξία όχι μόνο γραπτώς ή με συμβολαιογραφικό έγγραφο αλλά και προφορικά, τηλεφωνικά, με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων (π.χ. διαδικτυακά) ή ακόμη και σιωπηρά (π.χ. με νεύματα).

Η τήρηση του τύπου επιβάλλεται από το νόμο κυρίως για λόγους προστασίας τόσο αυτού που δικαιοπρακτεί όσο και του δημόσιου συμφέροντος. Δικαιολογία για να επιβληθεί ο τύπος σε ορισμένες δικαιοπραξίες αποτελεί ιδίως:

¹¹⁵ Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 2^η, Εκδόσεις Αντ. Σάκουλας, 1997, σελ. 320

¹¹⁶ Άρθρο 158. Τύπος δικαιοπραξίας. Η τήρηση τύπου για τη δικαιοπραξία απαιτείται μόνο όπου το ορίζει ο νόμος.

¹¹⁷ Άρθρο 159. Δικαιοπραξία για την οποία δεν τηρήθηκε ο τύπος που απαιτεί ο νόμος, εφόσον δεν ορίζεται το αντίθετο, είναι άκυρη.

¹¹⁸ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Αστικός Κώδικας Ερμηνεία – Σχόλια – Νομολογία Γενικές Αρχές, Άρθρα 127 – 286, Τόμος 2^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005, σελ. 168

α) Η προστασία των μερών από απερίσκεπτες και βιαστικές αποφάσεις, γιατί η τήρηση τύπου θα παράσχει χρόνο για σκέψη,

β) Η ευχερέστερη απόδειξη της σύναψης και του περιεχομένου της δικαιοπραξίας,

γ) Η προστασία τρίτων, οι οποίοι έχουν πλέον τη δυνατότητα να γνωρίσουν τη νομική κατάσταση των συναλλασσομένων,

δ) Η διευκόλυνση του ελέγχου των δικαιοπραξιών από τη δημόσια αρχή¹¹⁹.

3. Είδη: Ο τύπος διακρίνεται σε συστατικό ή πανηγυρικό τύπο και σε αποδεικτικό τύπο.

Α) Συστατικός τύπος: Συστατικός είναι ο τύπος, ο οποίος απαιτεί την εξωτερίκευση των δηλώσεων βούλησης για να είναι έγκυρες τόσο αυτές όσο και οι δικαιοπραξίες στις οποίες περιέχονται¹²⁰. Σε ορισμένες περιπτώσεις το να μην τηρηθεί ο συστατικός τύπος συνεπάγεται όχι μόνο την ακυρότητα (ΑΚ 159 παρ.1) αλλά και την ανυπαρξία της δικαιοπραξίας (π.χ. ΑΚ 1372). Η ακυρότητα της δικαιοπραξίας λόγω έλλειψης του συστατικού τύπου λαμβάνεται υπόψη και αυτεπάγγελα από το δικαστήριο. Άλλες πάλι δικαιοπραξίες και κυρίως οι συμβάσεις απαιτούν μόνο τη δήλωση της βούλησης του ενός από τους δικαιοπρακτούντες δηλ. είναι μονομερώς τυπικές.

Οι δικαιοπραξίες διακρίνονται σε τυπικές και άτυπες με κριτήριο την αναγκαιότητα να τηρηθεί συστατικός τύπος, στον οποίο και αναφέρονται οι ΑΚ 158 επ. Στον συστατικό τύπο πρέπει να υποβληθεί ολόκληρο το περιεχόμενο της δικαιοπραξίας, δηλαδή τα ουσιώδη, αλλά και τα επουσιώδη στοιχεία αυτής. Εάν κάποιο ουσιώδες στοιχείο δεν υποβληθεί στον προβλεπόμενο τύπο, η δικαιοπραξία είναι άκυρη (μπορεί όμως να συντρέχει περίπτωση εφαρμογής της ΑΚ 182¹²¹). Αν κάποιος από τους παρεπόμενους ή συμπληρωματικούς όρους της δικαιοπραξίας δεν συμπεριληφθεί στον έγγραφο τύπο της είναι ανίσχυρος και δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη, αλλά η υπόλοιπη δικαιοπραξία

¹¹⁹ Ιωάννης Κ Καράκωστας, Αστικός Κώδικας Ερμηνεία – Σχόλια – Νομολογία Γενικές Αρχές, Άρθρα 127 – 286, Τόμος 2^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005, σελ. 168-169

¹²⁰ Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 2^η, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1997, σελ. 321

¹²¹ Άρθρο 182. Μετατροπή. Όταν η άκυρη δικαιοπραξία περιέχει τα στοιχεία άλλης δικαιοπραξίας αυτή ισχύει εφόσον συνάγεται ότι τα μέρη θα την ήθελαν, αν ήξεραν την ακυρότητα.

είναι έγκυρη (βλ. όμως και ΑΚ 181¹²²). Για τα επουσιώδη στοιχεία της δικαιοπραξίας ο τύπος απαιτείται μόνον εφόσον αυτά συνδέονται με το κύριο περιεχόμενο της δικαιοπραξίας και βρίσκονται σε εσωτερική σχέση με τα κύρια στοιχεία της. Το κενό που υφίσταται στη ρύθμιση της δικαιοπραξίας, λόγω της ακυρότητας του επουσιώδους στοιχείου, αναπληρώνεται είτε με κανόνες ενδοτικού δικαίου είτε με συμπληρωτική ερμηνεία της δικαιοπραξίας.

Σε ορισμένες περιπτώσεις «αυστηρής τυπικότητας» του συστατικού τύπου, αν η δικαιοπραξία δεν έχει συγκεκριμένη μορφή δεν είναι άκυρη αλλά ανύπαρκτη. Έτσι π.χ. ο τίτλος ο οποίος δεν περιέχει τα στοιχεία που απαιτεί ο νόμος περί συναλλαγματικής δεν ισχύει ως συναλλαγματική, ο γάμος που έγινε χωρίς να τηρηθεί ένας από τους τύπους που προβλέπονται στην ΑΚ 1367, είναι ανυπόστατος. Στις περιπτώσεις αυτές ο τύπος αποτελεί στοιχείο της υπόστασης της δικαιοπραξίας¹²³.

Β. Αποδεικτικός τύπος: Αποδεικτικός τύπος είναι ο τύπος που χρησιμεύει για να αποδειχθεί η σύναψη της δικαιοπραξίας και του περιεχομένου της και δεν έχει καμία σχέση με το κύρος της δικαιοπραξίας, αφού αυτή είναι ισχυρή ακόμη και αν τα μέρη δεν τηρήσουν τον αποδεικτικό τύπο. Ωστόσο, λόγω της διακοπής του άρθρου 393 ΚΠολΔ, η οποία απαγορεύει την απόδειξη με μάρτυρες όσον αφορά τη σύναψη και το περιεχόμενο δικαιοπραξίας πέρα από ορισμένο ποσό, η τήρηση του αποδεικτικού τύπου καθίσταται στην πράξη αναγκαία για τους συμβαλλόμενους¹²⁴.

3.2. Είδη συστατικού τύπου

Ο συστατικός τύπος διακρίνεται σε νόμιμο και εκούσιο. Νόμιμος είναι ο τύπος που επιβάλλεται από το νόμο. Η μη τήρησή του επιφέρει κατά κανόνα, ακυρότητα της δικαιοπραξίας (βλ. ΑΚ 159 § 1), ενώ εκούσιος είναι αυτός που επιβάλλεται από την ιδιωτική βούληση και καθορίζεται συνήθως με συμφωνία των μερών (βλ. ΑΚ 159 § 2). Ο τύπος αυτός εξαρτάται συνήθως

¹²² Άρθρο 181. Η ακυρότητα μέρους συνεπιφέρει την ακυρότητα ολόκληρης της δικαιοπραξίας αν συνάγεται ότι δεν θα είχε επιχειρηθεί χωρίς το άκυρο μέρος.

¹²³ Ιωάννης Κ Καράκωστας, Αστικός Κώδικας Ερμηνεία – Σχόλια – Νομολογία Γενικές Αρχές, Άρθρα 127 – 286, Τόμος 2^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005, σελ. 169

¹²⁴ Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 2^η, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1997, σελ. 322

από τη συμφωνία των συμβαλλομένων μερών αν θα είναι συστατικός ή αποδεικτικός.

Οι συστατικοί τύποι που προβλέπονται από τον Αστικό Κώδικα είναι:
α) Το ιδιωτικό έγγραφο. β) Το συμβολαιογραφικό έγγραφο ή άλλο δημόσιο έγγραφο. Και εδώ ο τύπος είναι συστατικός και γ) Η δήλωση ενώπιον αρχής, για σύνταξη εκθέσεως. Ο εκούσιος συστατικός τύπος είναι συνήθως το ιδιωτικό ή το συμβολαιογραφικό έγγραφο, αλλά μπορεί να ορισθεί και κάθε άλλο μέσο (π.χ. χειραψία).

1. Ιδιωτικό έγγραφο: Το ιδιωτικό έγγραφο αποτελεί τον απλούστερο τύπο. Όπου από το νόμο δεν απαιτείται ειδικά άλλος τύπος, αρκεί το ιδιωτικό έγγραφο. Ως τέτοιο νοείται το γραπτό κείμενο, το οποίο αποτελεί έγγραφο σύμφωνα με τις αντιλήψεις των συναλλαγών και περιέχει τις δηλώσεις των δικαιωπρακτούντων. Σε ορισμένες περιπτώσεις το ιδιωτικό έγγραφο απαιτείται να έχει βεβαία χρονολογία. Τους τρόπους με τους οποίους ένα ιδιωτικό έγγραφο αποκτά βέβαιη χρονολογία προβλέπει η ΚΠολΔ 446 (θεώρηση από συμβολαιογράφο ή άλλη αρμόδια δημόσια αρχή, μνεία του εγγράφου κατά τα ουσιώδη στοιχεία του σε δημόσιο έγγραφο κ.ά.). Οι διατάξεις του ΑΚ που προβλέπουν ιδιωτικό έγγραφο αναφέρονται στο έγγραφο ως συστατικό τύπο¹²⁵.

Για το κύρος ιδιωτικού εγγράφου είναι απαραίτητη η ιδιόχειρη υπογραφή εκείνου που το έχει εκδώσει (άρθρο 160 ΑΚ¹²⁶)

Με την ιδιόχειρη υπογραφή του εκδότη, η οποία μπορεί να έχει γραφεί όχι μόνο με το χέρι αλλά και με οποιοδήποτε άλλο μέλος του σώματος, αν δεν μπορεί αυτός να χρησιμοποιήσει τα χέρια του διασφαλίζεται η γνησιότητα του εγγράφου και η εξακρίβωση της ταυτότητας του εκδότη. Σε περίπτωση που ο εκδότης δεν μπορεί να υπογράψει για οποιονδήποτε λόγο,

¹²⁵ Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 2^η, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1997, σελ. 323

¹²⁶ Άρθρο 160 Έγγραφος τύπος. Αν ο νόμος ή τα μέρη όρισαν για τη δικαιοπραξία έγγραφο τύπο, το έγγραφο πρέπει να έχει την ιδιόχειρη υπογραφή του εκδότη.

Αν πρόκειται για σύμβαση, η υπογραφή των συμβαλλομένων πρέπει να τεθεί στο ίδιο έγγραφο. Αν συνταχθούν για τη σύμβαση περισσότερα πρωτότυπα, αρκεί η υπογραφή του κάθε μέρους στο έγγραφο που προορίζεται για το άλλο.

Κατ' εξαίρεση αποτύπωση της υπογραφής με μηχανικό μέσο ισχύει ως ιδιόχειρη υπογραφή, αν πρόκειται για ανώνυμους τίτλους που εκδίδονται σε μεγάλο αριθμό (άρθρο 163 ΑΚ)

μπορεί να προβεί εγκύρως στη σύναψη της τυπικής δικαιοπραξίας μόνο με συμβολαιογραφικό έγγραφο. Σύμφωνα με την ΑΚ 161¹²⁷ εδ. α' το συμβολαιογραφικό έγγραφο μπορεί να αναπληρώσει το ιδιωτικό έγγραφο.

Ως υπογραφή εννοείται αυτή που χρησιμοποιεί ο εκδότης στις συναλλαγές του και πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον το επώνυμο του εκδότη, αφού το κύριο (μικρό) όνομα δεν είναι απαραίτητο. Παρ' όλα αυτά είναι δυνατόν ανάλογα με τις περιστάσεις να θεωρηθεί έγκυρη μια υπογραφή που περιλαμβάνει μόνο το κύριο όνομα του εκδότη. Υπάρχουν βέβαια και περιπτώσεις όπου είναι δυνατή και η υπογραφή με γνωστό στις συναλλαγές ψευδώνυμο. Δεν αρκεί πάντως η μονογραφή. Στις περιπτώσεις εκείνες που ο εκδότης υπογράψει με ξένο ή και ανύπαρκτο όνομα τότε η δήλωση θεωρείται ότι έγινε από τον εκδότη και όχι από τον τρίτο, εκτός αν ο εκδότης είχε εξουσία αντιπροσώπευσης του τρίτου και γίνει δεκτή η άποψη ότι ο αντιπρόσωπος μπορεί να υπογράψει και με το όνομα του αντιπροσωπευομένου.

Ο εκδότης εγκύρως υπογράφει εν λευκώ, δηλαδή σε λευκό χαρτί ή ασυμπλήρωτο κείμενο το οποίο θα συμπληρωθεί με εξουσιοδότησή του από άλλο πρόσωπο. Αν το πρόσωπο αυτό συμπληρώσει το έγγραφο αντίθετα προς τη βούληση του εκδότη ή αντίθετα με ό,τι είχε συμφωνηθεί, ο εκδότης έχει το δικαίωμα από το νόμο να ζητήσει ακύρωση της δήλωσης βούλησης λόγω πλάνης ή απάτης. Ο αντιπρόσωπος του εκδότη μπορεί να υπογράψει με το όνομα του ή, όπως αναφέρθηκε, και με το όνομα του εκδότη¹²⁸.

Η υπογραφή πρέπει να τεθεί στο τέλος του κειμένου, ενώ δεν διευκρινίζεται αν σε περίπτωση πολύφυλλου εγγράφου αρκεί η μονογραφή στο τέλος των ενδιάμεσων φύλλων ή απαιτείται υπογραφή. Ειδικά για τις συμβάσεις, αν ο συστατικός τύπος είναι νόμιμος, οι συμβαλλόμενοι πρέπει να υπογράφουν στο ίδιο έγγραφο, αν υπάρχει ένα πρωτότυπο (ΑΚ 160 § 2 εδ.α') ή αν υπάρχουν περισσότερα, ο κάθε συμβαλλόμενος να υπογράψει στο έγγραφο που προορίζεται για τον άλλον (ΑΚ 160 § 2 εδ. β'). Αντίθετα, αν ο συστατικός τύπος είναι εκούσιος, τότε σύμφωνα με την ΑΚ 162 είναι αρκετές οι

¹²⁷ Άρθρο 161. Το συμβολαιογραφικό έγγραφο αναπληρώνει τον έγγραφο τύπο. Αν πρόκειται για σύμβαση, η αποδοχή της πρότασης μπορεί να γίνει και με χωριστό συμβολαιογραφικό έγγραφο.

¹²⁸ Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 2^η, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1997, σελ. 324

ενυπόγραφες επιστολές ή τα πρωτότυπα τηλεγραφημάτων¹²⁹ ή και κάθε άλλο έγγραφο, δεδομένου ότι η ΑΚ 162 είναι ενδοτικού δικαίου.

Αν η σύμβαση καταρτισθεί άτυπα και τα μέρη επιφυλαχθούν να συντάξουν αργότερα έγγραφο, σε περίπτωση αμφιβολίας, αν δηλ. δεν προκύπτει διαφορετική θέληση των συμβαλλομένων, η σύμβαση που καταρτίστηκε ισχύει ακόμη και αν δεν συντάχθηκε το έγγραφο (ΑΚ 165¹³⁰).

2. Συμβολαιογραφικό έγγραφο: Το έγγραφο αυτό συντάσσεται από συμβολαιογράφο σύμφωνα με τις διατάξεις του «Κώδικα Συμβολαιογράφων» (ν. 670/1977) και αποτελεί το κυριότερο δημόσιο έγγραφο. Στην περίπτωση σύναψης σύμβασης η πρόταση και η αποδοχή μπορούν να γίνουν με χωριστά συμβολαιογραφικά έγγραφα (ΑΚ 161 εδ.β').

3. Δήλωση ενώπιον αρχής: Σε ορισμένες περιπτώσεις ο νόμος επιβάλλει να γίνει δήλωση βούλησης ενώπιον ορισμένης δημόσιας αρχής, η οποία συντάσσει σχετικά με αυτήν ένα έγγραφο, που λέγεται έκθεση. Αν η έκθεση είναι άκυρη για οποιονδήποτε λόγο, δεν θίγεται το κύρος της δήλωσης βούλησης.

3.3. Σύγχρονη τεχνολογία και τύπος

Η εξέλιξη της σύγχρονης τεχνολογίας μετέβαλε σημαντικά τον τρόπο διατύπωσης και μεταβίβασης των δηλώσεων βούλησης. Η χρήση ηλεκτρονικών μέσων (telex, fax, modem) επιτρέπουν τη στιγμιαία μεταβίβαση και ανταλλαγή πληροφοριών και καθιστούν δυνατή τη κατάρτιση δικαιπραξιών. Ωστόσο τις περισσότερες φορές δεν υπάρχει αντίστοιχη εξέλιξη του δικαίου με τις μεταβολές αυτές με αποτέλεσμα αυτό να αποτελεί τροχοπέδη για τη διευκόλυνση των συναλλαγών, η οποία επιδιώκεται με την εφαρμογή των σύγχρονων τεχνικών. Ένα τέτοιο κώλυμα προκειμένου να εφαρμοστεί απρόσκοπτα η σύγχρονη τεχνολογία για να καταρτιστεί μία δικαιπραξία είναι η ανάγκη τήρησης του νόμιμου τύπου, καθώς τα στοιχεία της έννοιας του εγγράφου και κυρίως η ιδιόχειρη υπογραφή τις περισσότερες φορές δεν

¹²⁹ Πρωτότυπα τηλεγραφημάτων είναι τα έγγραφα, που παραδίδονται προς τηλεγραφική μετάδοση και φέρουν την υπογραφή του αποστολέα ή του αντιπροσώπου του. «Κατάθεση» τηλεγραφήματος δια τηλεφώνου δεν αρκεί.

¹³⁰ Άρθρο 165 Ρήτρα για τη σύνταξη εγγράφου. Αν τα μέρη επιφυλάχθηκαν να συντάξουν έγγραφο για σύμβαση που καταρτίστηκε μεταξύ τους, σε περίπτωση αμφιβολίας η σύμβαση ισχύει και αν δεν συνταχθεί το έγγραφο.

υφίστανται και τότε προκύπτει το ζήτημα αν το έγγραφο που διαβιβάζεται με τηλετυπικό ή τηλεομοιοτυπικό μηχάνημα, δηλαδή με telex ή fax, αποτελεί έγκυρο ιδιωτικό έγγραφο¹³¹.

Το τηλετύπο (telex) εφόσον δεν έχει καν υπογραφή, δεν μπορεί να θεωρηθεί έγκυρο ιδιωτικό έγγραφο. Στην περίπτωση αυτή η σύμβαση καταρτίζεται με τη λήψη του εγγράφου που φέρει την πρωτότυπη υπογραφή, εφόσον για τη σύμβαση αυτή προβλέπεται νόμιμος συστατικός τύπος ή τα μέρη προέβλεψαν έγγραφο τύπο. Η μηχανική αναπαραγωγή της υπογραφής μέσω του τηλεομοιοτυπικού δεν μπορεί να θεωρηθεί ιδιόχειρη υπογραφή σύμφωνα με την έννοια της ΑΚ 160 § 1.

Το τηλεομοιότυπο (fax), επειδή έχει μηχανική αναπαραγωγή της ιδιόχειρης υπογραφής του εκδότη του¹³², δεν θεωρείται έγκυρο ιδιωτικό έγγραφο, διότι δεν φέρει ιδιόχειρη υπογραφή. Υπάρχει, βεβαίως, η δυνατότητα να εξακριβωθεί ο αποστολέας και ο παραλήπτης της δήλωσης όπως επίσης και ο χρόνος, κατά τον οποίο στάλθηκε η δήλωση, δεν μπορεί, όμως, κάποιος να εξακριβώσει το περιεχόμενο της δήλωσης και να το αποδώσει σε ορισμένο εκδότη, αφού αυτό είναι εφικτό μόνο αν υπάρχει ιδιόχειρη υπογραφή¹³³.

Τέλος, έχουν το ίδιο πρόβλημα και δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του νόμιμου συστατικού τύπου και οι σύγχρονες τεχνικές εφαρμογές της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών (electronic data interchange και internet), μέσω των οποίων είναι δυνατή η διαβίβαση ηλεκτρονικών μηνυμάτων μεταξύ τερματικών ενός δικτύου.

Για τους λόγους αυτούς θεσπίστηκε από τον κοινοτικό νομοθέτη η Οδηγία 1999/93/ΕΚ που αφορά τις ηλεκτρονικές υπογραφές. Με τον τρόπο αυτό έγινε προσπάθεια από τη μια οι συναλλασσόμενοι να εμπιστευθούν περισσότερο τις συνεχώς αναπτυσσόμενες νέες μορφές επικοινωνίας, ενώ από την άλλη ενοποιήθηκε η ρύθμιση του διεθνούς φαινομένου του ηλεκτρονικού εμπορίου, θέσπισε την Οδηγία 1999/93/ΕΚ σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για

¹³¹ Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, 2003, σελ. 154-155

¹³² Τα ίδια ισχύουν α fortiori και για το τηλεομοιότυπο εκείνο που, χωρίς να φέρει ούτε καν μηχανική αναπαραγωγή της υπογραφής του εκδότη του, αποτελεί εκτύπωση σε χαρτί κειμένου από ηλεκτρονικό υπολογιστή, συνδεδεμένο με τον τερματικό σταθμό παραλαβής.

¹³³ Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 2^η, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1997, σελ. 326-327

τις ηλεκτρονικές υπογραφές. Με τις διατάξεις της Οδηγίας 1999/93/EK προσαρμόστηκε και η ελληνική νομοθεσία με το π.δ. 150 της 25.6.2001¹³⁴.

Σύμφωνα με την Οδηγία αυτή οι ηλεκτρονικές υπογραφές εξομοιώνονται με τις ιδιόχειρες, εάν συντρέχουν αυστηρές προϋποθέσεις, για να κατοχυρωθεί η αυθεντικότητα της προέλευσης και η ασφάλεια της μορφής και του περιεχομένου του ηλεκτρονικού εγγράφου¹³⁵.

Συνεπώς, αν συντρέχουν οι συγκεκριμένες διατυπώσεις και η ηλεκτρονική υπογραφή έχει εξομοιωθεί με την ιδιόχειρη, τότε και το ηλεκτρονικό έγγραφο που τη φέρει έχει το κύρος και την αποδεικτική δύναμη του ιδιωτικού εγγράφου που έχει ιδιόχειρη υπογραφή του εκδότη του.

3.4. Ο τύπος τροποποίησης ή κατάργησης της δικαιοπραξίας

1. Τροποποίηση: Η ΑΚ 164, η οποία εφαρμόζεται μόνο στον νόμιμο συστατικό τύπο, προβλέπει ότι ο ίδιος τύπος, που ορίζεται από το νόμο για τη δικαιοπραξία, απαιτείται και για τις τροποποιήσεις της. Με τον όρο τροποποίηση νοείται κάθε αντικατάσταση ή συμπλήρωση όρων της αρχικής δικαιοπραξίας. Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι η διάταξη δεν εφαρμόζεται ούτε σε επορισμώδεις τροποποιήσεις της δικαιοπραξίας, ούτε σε τροποποιήσεις που περιορίζουν τις υποχρεώσεις αυτού που δικαιοπρακτεί, για την προστασία του οποίου επιβλήθηκε ο συστατικός τύπος.

2. Κατάργηση: Δεν είναι βέβαιο ότι η ΑΚ 164¹³⁶ βρίσκει εφαρμογή και στην κατάργηση τυπικής δικαιοπραξίας. Το ζήτημα ρυθμίζεται με ειδικές ρυθμίσεις. Σύμφωνα με την άποψη που επικρατεί η ΑΚ 164 δεν εφαρμόζεται, διότι η ολική κατάργηση είναι κάτι διαφορετικό από την τροποποίηση. Επομένως, η κατάργηση τυπικής δικαιοπραξίας μπορεί να γίνει και ατύπως. Αντίθετες απόψεις διατυπώνονται ωστόσο όσον αφορά την κατάργηση όρου ή όρων της δικαιοπραξίας, γιατί μια τέτοια μερική κατάργηση της δικαιοπραξίας ισοδυναμεί με τροποποίηση και επομένως εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της

¹³⁴ Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, 2003, σελ. 155

¹³⁵ Το άρθρο 3 § 1 του π.δ. 150/2001 ορίζει τα εξής «Η προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που βασίζεται σε αναγνωρισμένο πιστοποιητικό και δημιουργείται από ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφής επέχει θέση ιδιόχειρης υπογραφής τόσο στο ουσιαστικό όσο και στο δικονομικό δίκαιο». Βλ. σχετ. Χριστοδούλου, ό.π., σ. 75 επ.

¹³⁶ Άρθρο 164. Τροποποίηση τυπικής δικαιοπραξίας. Ο τύπος που ο νόμος ορίζει για τη δικαιοπραξία απαιτείται και για τις τροποποιήσεις της.

ΑΚ 164. Πιο σωστό είναι να γίνει δεκτό ότι για τη διάκριση τυπικών και μη τυπικών τροποποιήσεων (και με τη μορφή κατάργησης όρου ή όρων) της δικαιοπραξίας σημαντικό ρόλο παίζει η επιδείνωση ή η βελτίωση της έννομης θέσης του προσώπου υπέρ του οποίου τάχθηκε ο τύπος. Αν με την κατάργηση όρου χάνεται κάποιο δικαίωμα ή αυξάνεται η ευθύνη ή οι υποχρεώσεις αυτού του προσώπου, τότε επιβάλλεται η τήρηση τύπου. Αν αντίθετα με την κατάργηση περιορίζεται ή απαλλάσσεται από υποχρέωση, η κατάργηση όρου ή όρων της δικαιοπραξίας δεν υπόκειται σε τύπο. Πάντως αν ο τύπος θεσπίσθηκε για την προστασία του δημόσιου συμφέροντος ή του συμφέροντος των τρίτων, τότε απαιτείται η τήρησή του, όπως π.χ. συμβαίνει στις δικαιοπραξίες με τις οποίες καταργούνται εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτου.

3.5. Ειδικές περιπτώσεις τυπικών δικαιοπραξιών

Αν και ο ΑΚ ορίζει ότι η παρεπόμενη δικαιοπραξία υποβάλλεται στον τύπο της κυρίας, ρυθμίζει παρ' όλα αυτά ειδικά τον τύπο ορισμένων παρεπόμενων δικαιοπραξιών.

1. Το προσύμφωνο: Προσύμφωνο είναι η σύμβαση με την οποία τα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συνάψουν άλλη σύμβαση, που είναι οριστική. Το προσύμφωνο αποκλουθεί τον τύπο που ορίζεται από το νόμο για τη σύμβαση που πρέπει να συναφθεί (ΑΚ 166¹³⁷). Νόμιμος τύπος θεωρείται το ιδιωτικό ή συμβολαιογραφικό έγγραφο. Αν αφού καταρτισθεί το προσύμφωνο το ένα μέρος αρνείται να προχωρήσει στη σύναψη οριστικής σύμβασης, το άλλο μέρος έχει το δικαίωμα να ζητήσει την καταδίκη του πρώτου σε δήλωση βούλησης (ΚΠολΔ 949). Όταν η σχετική απόφαση τελεσιδικήσει η δήλωση βούλησης του εναγομένου θεωρείται ότι έγινε κατά πλάσμα δικαίου. Η δικαιοπραξία θεωρείται ότι έχει καταρτισθεί από τη χρονική στιγμή που ο ενάγων θα αποδεχθεί με τον τύπο που προβλέπεται κατά την ΚΠολΔ 949 πλασματική δήλωση βούλησης του εναγομένου.

¹³⁷ Άρθρο 166. Προσύμφωνο. Η σύμβαση με την οποία τα μέρη ανέλαβαν την υποχρέωση να συνάψουν ορισμένη σύμβαση (προσύμφωνο) υπόκειται στον τύπο που ο νόμος ορίζει για τη σύμβαση που πρέπει να συναφθεί.

2. Η πληρεξουσιότητα: Η δήλωση, η οποία παρέχει πληρεξουσιότητα, υποβάλλεται στον τύπο που απαιτείται για τη δικαιοπραξία στην οποία αφορά η πληρεξουσιότητα (ΑΚ 217 § 2).

3. Το σύμφωνο προαίρεσης: Το σύμφωνο προαίρεσης δίνει στο ένα μέρος το διαπλαστικό δικαίωμα να επιφέρει την οριστική κατάρτιση μιας δικαιοπραξίας με μονομερή δήλωση προς το άλλο μέρος. Υποβάλλεται στον τύπο που απαιτείται για τη δικαιοπραξία, η κατάρτιση της οποίας επαφίεται στη βούληση του ενός μέρους. Σε τύπο υποβάλλεται τόσο το σύμφωνο προαίρεσης όσο και η διαπλαστική δήλωση, με την οποία ασκείται το δικαίωμα προαίρεσης.

4. Η εντολή: Αντίθετα με την παραπάνω αρχή ότι η παρεπόμενη δικαιοπραξία υποβάλλεται στον ίδιο τύπο με την κυρία, γίνεται δεκτό ότι η εντολή (ΑΚ 713) για κατάρτιση μιας τυπικής δικαιοπραξίας δεν υποβάλλεται σε τύπο.

5. Η επικύρωση: Η επικύρωση άκυρης δικαιοπραξίας πρέπει να περιβληθεί τον νόμιμο τύπο, που απαιτείται για την επικυρούμενη δικαιοπραξία.

3.6. Συνέπειες μη τήρησης του τύπου

1. Συνέπειες: Όταν ο νόμος απαιτεί τύπο, αυτός αρχικά απαιτείται για ολόκληρο το περιεχόμενο της δικαιοπραξίας, (άρθρο 158¹³⁸). Ειδικά στις μικτές συμβάσεις ο τύπος πρέπει να τηρείται για ολόκληρη τη σύμβαση, έστω και αν απαιτείται για ένα μόνο τμήμα της.

Σύμφωνα με την ΑΚ 159 παρ. 1 αν δεν τηρηθεί ο συστατικός τύπος για τα ουσιώδη στοιχεία της δικαιοπραξίας τότε αυτή είναι άκυρη, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά¹³⁹. Επίσης εάν δεν τηρήθηκε ο τύπος για επουσιώδη όρο της δικαιοπραξίας, η ακυρότητα αυτού του όρου μπορεί να συμπαρασύρει σε ακυρότητα όλη τη δικαιοπραξία (ΑΚ 181¹⁴⁰). Όροι συμπληρωματικοί που συνομολογήθηκαν προφορικά κατά την κατάρτιση της δικαιοπραξίας και δεν περιλήφθηκαν στο έγγραφο, μπορούν να ληφθούν υπόψη για ερμηνεία ή διασάφηση της δικαιοπραξίας, αρκεί αυτοί να έχουν βρει κάποια αναφορά κατά

¹³⁸ Άρθρο 158. Τύπος δικαιοπραξίας. Η τήρηση τύπου για τη δικαιοπραξία απαιτείται μόνο όπου το ορίζει ο νόμος.

¹³⁹ Ιωάννης Κ Καράκωστας, Αστικός Κώδικας Ερμηνεία – Σχόλια – Νομολογία Γενικές Αρχές, Άρθρα 127 – 286, Τόμος 2^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005, σελ. 176-177

¹⁴⁰ Άρθρο 181. Η ακυρότητα μέρους συνεπιφέρει την ακυρότητα ολόκληρης της δικαιοπραξίας αν συνάγεται ότι δεν θα είχε επιχειρηθεί χωρίς το άκυρο μέρος.

την τήρηση του τύπου ή ενδεχομένως να μπορούν να στηριχθούν στον σκοπό του τύπου που προβλέπεται.

Η ακυρότητα είναι απόλυτη, χωρίς να απαιτείται ρητά από το νόμο και λαμβάνεται υπόψη αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, υπό την προϋπόθεση ότι έχουν προταθεί τα περιστατικά τα οποία αποδεικνύουν ότι δεν τηρήθηκε ο νόμιμος συστατικός τύπος, αφού οι διατάξεις που τον προβλέπουν είναι δημόσιας τάξης¹⁴¹.

Επιπλέον η ΑΚ 159 § 2 εδ.α' ορίζει ότι αν ο συστατικός τύπος είναι εκούσιος, αν δεν τηρηθεί, σε περίπτωση αμφιβολίας, η δικαιοπραξία ακυρώνεται. Αυτοί που δικαιοπρακτούν μπορούν να ορίσουν μόνοι τους τις συνέπειες από την έλλειψη του τύπου, για να λάβει όμως το δικαστήριο υπόψη την ακυρότητα αυτή, πρέπει να προταθεί από τον διάδικο. Την ακυρότητα, για έλλειψη του τύπου, έχει τη δυνατότητα να την προτείνει και αυτός που γνώριζε ότι ήταν απαραίτητος τύπος για να συναφθεί η δικαιοπραξία ακόμη και αν ο άλλος συμβαλλόμενος, εναντίον του οποίου προτείνεται η ακυρότητα, αγνοούσε ότι χρειαζόταν τύπος ή παραπείσθηκε από τον αντισυμβαλλόμενο του να μην τηρήσει τον τύπο. Αυτό συμβαίνει γιατί αυτός που επικαλείται την ακυρότητα, λόγω έλλειψης του τύπου, δεν ενεργεί εναντίον της καλής πίστης, γιατί οι διατάξεις για τον τύπο είναι δημόσιας τάξης¹⁴².

2. Ίαση της ακυρότητας ή περιορισμός των συνεπειών της: α) Ίαση της ακυρότητας. Η ακυρότητα επειδή δεν τηρήθηκε ο νόμιμος συστατικός τύπος θεραπεύεται κατ' εξαίρεση σε ορισμένες περιπτώσεις μόνο με την εκπλήρωση της δικαιοπραξίας, όπως στην ΑΚ 498 § 2 η δωρεά κινητού πράγματος για την οποία δεν συντάχθηκε συμβολαιογραφικό έγγραφο, ισχυροποιείται αφότου ο δωρητής παραδώσει το πράγμα στο δωρεοδόχο και στην ΑΚ 849 εδ. β' για την εγγύηση, όπου η έλλειψη του εγγράφου, καλύπτεται, εφόσον ο εγγυητής

¹⁴¹ Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 2^η, Εκδόσεις Αντ. Σάκουλας, 1997, σελ. 330

¹⁴² Ακυρότητα της δικαιοπραξίας λόγω μη τήρησης του συστατικού τύπου σημαίνει ότι στις εκποιητικές δικαιοπραξίες το δικαίωμα, του οποίου οι δικαιοπρακτούντες επιδίωκαν τη διάθεση, δεν υφίσταται καμία μεταβολή- στις υποσχετικές ότι δεν δημιουργείται υποχρέωση ούτε και αντίστοιχη απαίτηση. Ό,τι καταβληθεί εν αγνοία της ακυρότητας αναζητείται βάσει των διατάξεων για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό (ΑΚ 904). Εάν τέλος πρόκειται για δικαιοπραξία, με την οποία ασκείται διαπλαστικό δικαίωμα, δεν επέρχεται καμία μεταβολή.

εκπλήρωσε την οφειλή. Στις περιπτώσεις αυτές η ακυρότητα αίρεται *ex nunc*¹⁴³. Ωστόσο η ακυρότητα δεν θεραπεύεται με την πάροδο του χρόνου, ούτε με παραίτηση ή αναγνώριση. Η επικύρωση της άκυρης δικαιοπραξίας ισχύει σαν νέα κατάρτιση της (ΑΚ 183¹⁴⁴) και γι' αυτό είναι υποχρεωτικό να τηρηθεί ο τύπος που απαιτείται για την αρχική κατάρτιση της δικαιοπραξίας. Αντίθετα, η ακυρότητα επειδή δεν τηρήθηκε εκούσιος συστατικός τύπος θεραπεύεται αν τα μέρη εκπληρώσουν τη δικαιοπραξία γνωρίζοντας την έλλειψη του τύπου (ΑΚ 159 § 2 εδ.β'), γιατί έτσι δηλώνουν σιωπηρά τη βούληση τους για κατάργηση ή τροποποίηση της συμφωνίας τους περί τύπου.

β) Περιορισμός των συνεπειών: Η ακυρότητα είναι απόλυτη τόσο όταν παραβιάζεται ο νόμιμος όσο και ο εκούσιος συστατικός τύπος. Όποιος έχει έννομο συμφέρον μπορεί να την επικαλεσθεί. Άρα επίκληση αυτής μπορεί να γίνει και όταν υπάρχουν περιστάσεις που στοιχειοθετούν καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος, εκτός αν η επίκληση της προσβάλλει το αίσθημα δικαίου και είναι καταχρηστική (ΑΚ 281). Επίσης, αν το ένα μέρος παραπλάνησε το άλλο ως προς το ότι δεν ήταν αναγκαία η τήρηση τύπου και μετά επικαλείται την ακυρότητα, τότε το άλλο μέρος μπορεί, αν υφίστανται οι απαιτούμενες προϋποθέσεις, να ζητήσει αποζημίωση με βάση τις ΑΚ 197-198¹⁴⁵ για την ευθύνη από διαπραγματεύσεις. Σ' αυτή την περίπτωση η αποζημίωση περιλαμβάνει μόνο το αρνητικό διαφέρον ενώ αντίθετα η αποζημίωση είναι πλήρης, εάν ζητηθεί με βάση τις ΑΚ 914 και 919.

3. Αδικοιολόγητος πλουτισμός: Στις περιπτώσεις εκείνες όπου για την κατάρτιση της σύμβασης δεν τηρείται ο τύπος που απαιτείται από το νόμο, η ΑΚ 904 αναγνωρίζει την αξίωση για απόδοση της παροχής που καταβλήθηκε σε εκτέλεση της σύμβασης, γιατί στην περίπτωση αυτή, η δικαιοπραξία, σύμφωνα με τις διατάξεις ΑΚ 158, 159 και 180 θεωρείται σαν να μην έγινε και

¹⁴³ Ιωάννης Κ Καράκωστας, Αστικός Κώδικας Ερμηνεία – Σχόλια – Νομολογία Γενικές Αρχές, Άρθρα 127 – 286, Τόμος 2^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005, σελ. 177

¹⁴⁴ Άρθρο 183. Επικύρωση. Επικύρωση άκυρης δικαιοπραξίας ισχύει σαν νέα κατάρτιση της.

¹⁴⁵ Άρθρο 197. Ευθύνη από τις διαπραγματεύσεις Κατά τη διαπραγμάτευση για τη σύναψη σύμβασης τα μέρη οφείλουν αμοιβαία να συμπεριφέρονται σύμφωνα με την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη.

Άρθρο 198. Όποιος κατά τη διαπραγμάτευση για τη σύναψη σύμβασης προξενήσει υπαίτια στον άλλο ζημία είναι υποχρεωμένος να την ανορθώσει και αν ακόμη η σύμβαση δεν καταρτίστηκε.

επομένως δεν υπάρχει νόμιμη αιτία που να δικαιολογεί τη διατήρηση της παροχής στο λήπτη, αφού ο νόμος δεν αναγνωρίζει τη βούληση του δότη που εκδηλώθηκε άτυπα.

4. Κατάργηση δικαιοπραξίας: Για την ολική ή κατά ένα μέρος κατάργηση, τυπικής δικαιοπραξίας, δεν απαιτείται για τη σχετική συμφωνία η τήρηση κάποιου τύπου, εκτός αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά.

5. Τύπος που καθορίζεται από τα μέρη: Η ΑΚ 159 παρ. 2 προβλέπει ότι αυτοί που συνάπτουν δικαιοπραξία έχουν τη δυνατότητα να ορίσουν εκ των προτέρων ορισμένο τύπο για τη δικαιοπραξία. Αυτό μπορεί να γίνει όχι μόνο με σύμβαση, αλλά και με μονομερή δικαιοπραξία. Οι όροι που απαιτούνται για τον τύπο και οι συνέπειες από τη μη τήρηση του αποτελούν ζήτημα ερμηνείας της βούλησης αυτού που έταξε τον τύπο. Αν δεν γίνεται να συναχθεί διαφορετική βούληση αυτού που έταξε τον τύπο ισχύει, σε περίπτωση αμφιβολίας, ο ερμηνευτικός κανόνας, ότι ο τύπος είναι συστατικός, και αν δεν τηρηθεί η δικαιοπραξία ακυρώνεται. Επομένως αν τα μέρη θέλησαν τον τύπο όχι ως συστατικό αλλά ως αποδεικτικό μέσο, η δικαιοπραξία είναι έγκυρη, ακόμα και αν δεν τηρήθηκε αυτός. Στην περίπτωση αυτή την ακυρότητα που προκύπτει επειδή δεν τηρήθηκε ο τύπος προτείνουν οι διάδικοι και δεν εξετάζει αυτεπάγγελα ο δικαστής. Όταν η δικαιοπραξία εκπληρώνεται αν και είναι γνωστή στα συμβαλλόμενα μέρη η έλλειψη του τύπου, η έλλειψη αυτή θεραπεύεται αυτόματα, γιατί θεωρείται ότι τα μέρη παραιτούνται από την ακυρότητα που οφείλεται στη μη τήρηση του τύπου. Άρα αν η δικαιοπραξία εκπληρωθεί από άγνοια, ή από ασύγγνωστη αμέλεια, η ακυρότητα δεν θεραπεύεται¹⁴⁶.

¹⁴⁶ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Αστικός Κώδικας Ερμηνεία – Σχόλια – Νομολογία Γενικές Αρχές, Άρθρα 127 – 286, Τόμος 2^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005, σελ. 180

4. Συμπεράσματα

Από όσα προαναφέρθηκαν γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι οι δικαιοπραξίες αποτελούν μέρος των διαπροσωπικών σχέσεων των ανθρώπων μέσα στα πλαίσια της κοινωνικής τους συμβίωσης. Ο νόμος επομένως αναγνωρίζει στο πρόσωπο την ελευθερία όχι μόνο του διατιθέναι και του συνεταιρίζεσθαι αλλά πάνω από όλα την ελευθερία να διαμορφώνει τις προσωπικές και περιουσιακές του σχέσεις κατά βούληση, συνάπτοντας συμβάσεις σύμφωνα πάντα με το Σύνταγμα και τους νόμους. Οι συμβάσεις αυτές περιέχουν την δήλωση βούλησής του και προστατεύουν τα συμφέροντά του και τα δικαιώματά του ανεξαρτήτως της μορφής που μπορεί να έχουν (αμφοτεροβαρείς ή ετεροβαρείς).

Βέβαια αυτό που δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής είναι ότι για να καταρτιστεί μία σύμβαση απαιτείται η πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα εκείνου που εκφράζει τη βούλησή του μέσω αυτής και πρέπει όχι μόνο να τηρείται ο απαιτούμενος από το νόμο τύπος, αλλά και το περιεχόμενό της να μην αντιβαίνει στο νόμο και στα χρηστά ήθη. Ο νόμος όμως, όπως ήδη επισημάνθηκε, και κυρίως ο Αστικός Κώδικας έχει προβλέψει για όσους είναι ανίκανοι να δικαιοπρακτήσουν το θεσμό της δικαστικής συμπαράστασης. Σύμφωνα με αυτόν όλοι μπορούν να συνάψουν δικαιοπραξίες αρκεί το δικαστήριο να έχει ορίσει το νόμιμο δικαστικό τους συμπαραστάτη που θα τους αντιπροσωπεύει για πάντα ή για όσο χρονικό διάστημα έχει κριθεί αυτό απαραίτητο.

Επιπλέον οδηγηθήκαμε στο συμπέρασμα ότι η δήλωση της βούλησης αποτελεί το βασικότερο στοιχείο μιας δικαιοπραξίας και είτε είναι ρητή είτε σιωπηρή θα πρέπει να υπάρχει ταύτιση ανάμεσα στη θέληση και στη βούληση εκείνου που δικαιοπρακτεί για να υπάρχει και εγκυρότητα της σύμβασης.

Επισημάνθηκε, ωστόσο, ότι βάσει του ΑΚ ακόμα και όταν υπάρχει διάσταση μεταξύ δήλωσης και βούλησης δεν είναι άκυρες όλες οι δικαιοπραξίες αφού ο νόμος προβλέπει ότι μπορεί να έχει υπάρξει εικονικότητα, πλάνη, απάτη ή ακόμα και απειλή σε κάποιον από τους συμβαλλόμενους.

Επίσης καταλήξαμε στα συμπεράσματα ότι μία δικαιοπραξία πρέπει να τηρεί τον απαιτούμενο από το νόμο τύπο για να μην θεωρηθεί άκυρη. Η μορφή ωστόσο που υιοθετεί ο τύπος αυτός, συστατικός ή αποδεικτικός, καθορίζεται

κυρίως από τη συμφωνία των συμβαλλόμενων μερών, και για να είναι έγκυρος απαιτείται η ιδιόχειρη υπογραφή των δικαιοπρακτούντων.

Επειδή όμως η σύγχρονη τεχνολογία επέφερε σημαντικές αλλαγές και στον τρόπο διατύπωσης και μεταβίβασης των δηλώσεων βούλησης δημιουργήθηκαν ποικίλα προβλήματα σχετικά με την εγκυρότητα των δικαιοπραξιών αυτών. Διαπιστώσαμε όμως ότι ο κοινοτικός νομοθέτης φρόντισε να ρυθμίσει με ειδική Οδηγία αυτό το κενό του δικαίου και να προστατεύσει με αυτό τον τρόπο όλες τις συναλλαγές που πραγματοποιούνται μέσω των σύγχρονων τεχνολογικών μεθόδων.

Τέλος επισημάνθηκε ότι κάθε σύμβαση που συντελείται μπορεί να τροποποιηθεί ή ακόμα και να καταργηθεί αρκεί να γίνεται πάντα μέσα στα πλαίσια των ειδικών διατάξεων που προβλέπει ο Αστικός Κώδικας και να τηρείται, αν επιβάλλεται από το νόμο, ο σχετικός τύπος, όπου αυτός είναι απαραίτητος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 2003
2. Αλεξάνδρα Βάρκα – Αδάμη, Εισαγωγή στο αστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2009
3. Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 2^η, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1997
4. Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Αστικός Κώδικας, Ερμηνεία – Σχόλια – Νομολογία, Γενικές Αρχές, Άρθρα 127 – 286, Τόμος 2^{ος}, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005
5. Χαρίλαος Ν. Κεφάλας, εισαγωγή στο Ιδιωτικό Δίκαιο, Τεύχος Α΄, Έκδοση 2^η, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000